GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

931. 6p

NYA HUMORESKER

OCH

SKIZZER

AF

CHICOT.

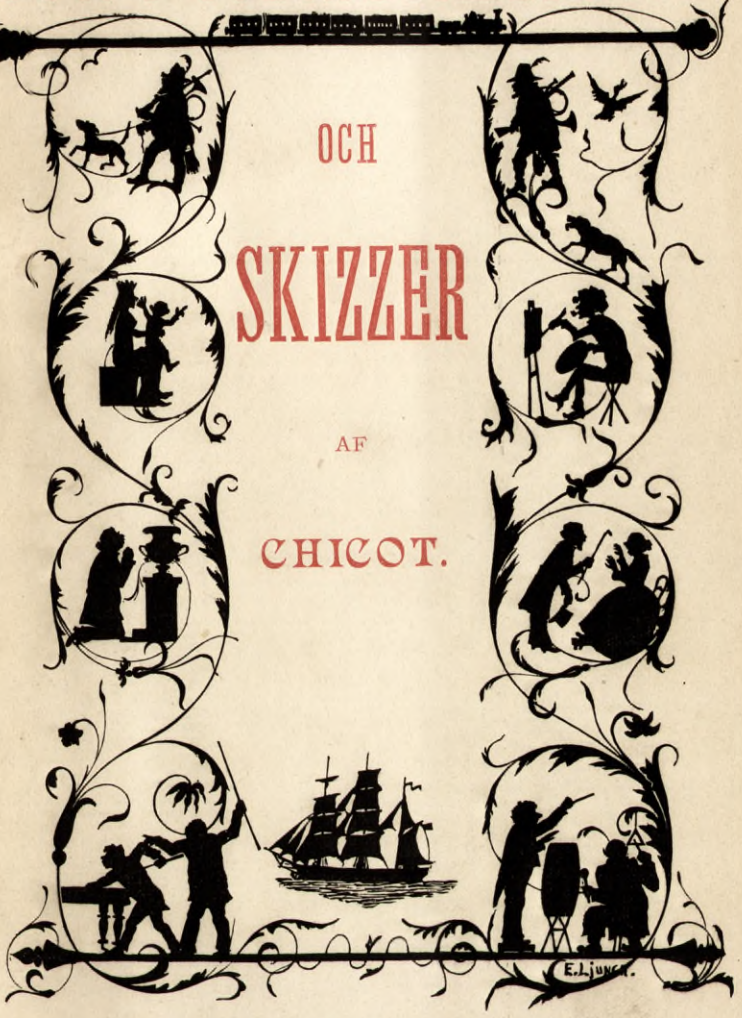

Pris: 2 kronor.

NYA
HUMORESKER

OCH

SKIZZER

AF

CHICOT.

STOCKHOLM.
A. W. BJÖRCKS FÖRLAG.
1882.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS K. L. BECKMAN,
1882.

INNEHÅLL.

		Sid.
I.	De två barberarne	1.
II.	»Magistern»	29.
III.	Lacrymæ Christi	51.
IV.	Några resebilder från landbacken	63.
V.	Kalle Wild. En kajutvakts äfventyr	129.
VI.	Fyrverkeri	167.

I.

DE TVÅ BARBERARNE.

Man skulle icke gerna vilja tro, att vår tids Figaroer (ej tidningarna för all del, utan skägg- och hårkonstnärerne) bestå sig med lyxen af grundsatser. Rafistulerandet i så många hufvuden, kryssningen kring så mångahanda talorgan, alla möjliga slipade förhållanden borde vara egnade att göra sådant folk till fullkomligt indifferenta figurer, som än intvålade kunden under de mest radikala axiom, än pudrade honom med lugnande moderat-liberala fraser, än läto den konservativa kylan tränga till skäggrötterna under en dusch af mycket utspädd Amykos.

Och dock finnes det utan tvifvel barberare med mer och mindre starkt utpräglade »tendenser». Somliga produkten af öfvertygelser, andra af omständigheter. Men dessa medborgare skola sökas i landsorten. Stockholmshyrorna tillåta verkligen icke hufvudstadsbarberarne att ha någon öfverloppsmening på sidan om att gno ihop mynt till qvartalen.

I residensstaden X., der både landshöfding, biskop och en mängd andra trogna och goda embets- och tjenstemän bygga och bo, hade en hygglig barberare slagit sig ned. »C. Peterzon.

Fältskär, Barberare och Hårfriseur från Stockholm» stod det på skylten. Herr Peterzon var en skicklig karl i sina resp. yrken och det dröjde ej länge, förrän han hade utrotat sin gamle medbroder på platsen. Han fick de finaste kunderna, allt gick väl och som han såg bra ut och spelade guitarre med tre omgångar dur- och mollackorder, så blef han också gift derefter. Det vill säga med en förmögen enka, som desslikes egde ljufva minnen från den känslofulla guitarreperioden. (»Och då jag mähärkte med förtjuusning Min myhyrtenkraans uthii hans hår. Plingeliplång!») Som det i den staden ej fanns någon parfymhandel, utvidgade herr Peterzon sitt etablissement, öppnade affär med luktvatten, pomador och tvåler i sin forna rakstuga, som han lät ändra till en elegant butik med stora glasdörrar och flyttade sjelfva rakstugan i rummet innanför.

Men när herr Peterzon sålunda i socialt hänseende lyckats ernå en ståndpunkt öfver den för medlemmar af samma näringsfång vanliga, försiggick småningom en stor och märkelig förändring i hans sätt att bemöta sina kunder. Gladlynt, artig, rask, innehafvare af en ganska ferm skicklighet att variera och utfylla ortens små skandaler efter kundernas olika smak och smältningsförmåga, blef herr Peterzon grubblande, tystlåten, maklig, snarsticken och tvär, ja styf efter hvartannat. Men icke mot sina gelikar på den så kallade samhällstrappan. Herr Peterzon var ej någon vanlig simpel högfärdsblåsa. Ingen bracka, ingen dumdryg parveny, som smickrade

öfverstående och spottade åt understående. Bort det! Nej, saken var, att herr Peterzon hade blifvit tänkare och politiker. Det kom litet sent, men när det kom, så kom det i högsta grad.

Hans Sturm- und Drang-period inföll under åren strax före representationsreformens införande. Tidningarna voro icke så nådiga den tiden. Pressens män höllo då vakt på publicitetens tempelmurar, vakna och bistra, stingande, en god del af dem, raskt och utan tvekan med gamla, men skarpslipade bardisaner från 1789.

»Länstidningen» var naturligtvis emot förändringen, konservativ som man endast är i ett landshöfdingsresidens och biskopssäte. Den leddes af en ung lektor i filosofi, ultra-boströmiansk. Annat gny fanns det i »Rakknifven». Den mer än bet, den skar. Rakknifvens »vi» hade stark skäggväxt, filosofen inbringade blott en och annan torftig klippning. Barberaren förstod sig något på eggjern. X:s Rakknif karfvade af hjertans grund på de fyra ständen. Reformen gick igenom och herr Peterzon fann, att Rakknifvens gnisslande på frihetens strigel icke varit bara väder. Herr Peterzon blef politiker af den radikala skolan. Så bildades en Arbetareförening, der herr Peterzon höll tal om civilisationens framåtskridande och vardt en stöttepinne. Från den betan blef han styf mot »aristokraterna».

Han tålde ej längre embets- och tjenstemännen, emedan de i verkligheten aldrig visade sig som »folkets tjenare», änskönt sunda förnuftet säger hvar man, att de ju icke äro något annat.

När en sådan numera kom in på rakstugan, lät han sitt biträde raka honom, och satt sjelf läsande en liberal tidning eller dragande rakknifven på oljestenen. Han sade aldrig ett ord, låtsade som ingen vore i rummet, helsade icke hvarken goddag eller adjö, men såg grym ut. Länstidningen fans naturligtvis icke, deremot var parfymbutiken Rakknifvens expeditionslokal.

När biträdet var borta, stod sig byråkratien icke mer än jemt, hvad snyggheten beträffar. Vanligen stängde herr Peterzon då, åtminstone om somrarne, de stora glasdörrarne, men man kunde mycket väl se honom ligga på soffan i inre rummet och läsa tidningar. Man knackade. Herr Peterzon tittade upp, mörk och vresig som ett gammalt genomrökt piphufvud. Var man en vanlig simpel menniska utan ordinarie tjenst och lön, öppnades butiken; men ingen andans eller tjensteman kunde få honom från soffan. Han bara grinade då och vände sin med åldern allt korpulentare lekamen mot soffväggen. Herr Peterzon var en fri man och rakade hvem han behagade.

»Aristokraterna» funno slutligen denna slags frihet odräglig och annonserade i Stockholmstidningarne efter en hygglig barberare. Herr Anderson infann sig och hyrde rum på en bakgata, hvars anspråkslösa bebyggare kände sig smått häpna öfver en framstucken stor skylt, der det stod »Racksalång».

Sanningen att säga, så hade herr Anderson aldrig i sitt lif förr kommit att tänka på poli-

tiken och jag tror icke att han egentligen fick något intresse derför sedan han kommit till X heller; men då han hörde huru sakerna stodo, förklarade han helt kategoriskt frihetens man för en galning och arbetareföreningssträfvandena för bara strunt. På grund deraf funno dessa djupsinnige politici mannen vara starkt konservativ, fastän hela hans »politik» inskränkte sig till att få de finaste kunderna.

Barberar Anderson var en praktfull råtta på två ben: råttans lurande, listiga blick, råttans lifliga öga, hennes hastiga, smygande rörelser. Födgeniet saknades icke heller. Men han rakade som en stackare och klipte besynnerliga trappor och afsatser i menniskobarnens nackar. En inställsam gök var han dock och detta plägar öfverskyla bristerna, om man är tillräckligt ferm i munlädret.

Herr Anderson hade med sig ett barnhusbarn, fullklappad gamin, men mindre lämplig för yrket. Kalle hade ibland ena ögat på kunden, men alltid det andra på mästarn, hvars knep och konster ingen bättre än han mäktade uppskatta.

Herr Anderson blef öfverlupen med aristokrater, hvilka i början villigt läto sig marteras. Men slutligen segrade smärtan öfver stoltheten och man smög sig åter tillbaka till herr Peterzons väldragna, alltid hvassa knifvar och eleganta stolar. Frihetens man var sig lik. Han såg inga tillräckliga spår efter reformen. Tjenstemännen iklädde sig inga tjenareskepelser, oaktadt de lefde af folkets svett och blott voro till för folkets

skull. Men från Rakknifvens ledare såg han stundom skymta deras märkvärdigt afskrapade hakor och när han en dag (tillfälligtvis) äfven beskådat en viss »Racksalång», drog han in sin egen gamla skylt och lät blott öfver glasdörrarnas stora annonser om luktvatten och pomador sätta en nästan mikroskopisk antydan om, att det äfven gjordes åtskilligt i skägg- och hårvägen innanför.

Någon tid efter herr Andersons etablerande hade herr Peterzon blifvit ordförande i Arbetareföreningen, och då ansåg han sig icke längre stå till svars med att blott låta aristokraterna känna ett tyst förakt. Nej, menniskans rättigheter, friheter, jemlikheter, ja broderskapet skulle predikas för dessa nackstyfva, som ingenting lärt och ingenting glömt, tärarne för godt köp. De skulle känna kulturens plog de ock, anfäkta dem! Ingen passivitet längre, utan på dem med skäl och bevis!

Herr Peterzon nedlät sig derföre, när politiken och nationalekonomien ansatte honom hårdare än vanligt, att sjelf raka sina offer, för att vara säker om att de icke kunde undslippa hans argument, hvilka han ansåg minst lika hvassa som sina bästa knifvar. Vanligen inträffade sådana ynnestprof efter något af de liberales många nederlag i valväg. Ungefär så här lät det då:

»Man ska' verkligen vara en magistratssekreterare för att gå och rösta på den der Scabenius. Scabenius, kan tänka det! Hvad har *den* gjort för grus, hva'? Han kom aldrig längre än i sekunda, på sladden förstås, och der satt han i

två år som ett spektakel för Gud och menniskor och så köpte fadern, snusmalarn, in honom någonstans i Hamburg och så kom han hem precis lika korkad, men fem gånger till så högfärdig och så springa herrarna omkring, för att få ett sådant kräk till stadsfullmäktig. För att få en nolla till förstås! Hvem begriper icke det? Det är en skandal. Och så ska' en så'n vettvilling, som knapt är torr bakom öronen och ungefär lika hemma i kommunaln som jag i kinesiskan, så ska' en så'n peta vår kandidat, bokbindar Lindqvist, som läst mera än både magistratssekreterarn och jag tillhopa. Åh, det är så -- — ja, ja, Rakknifven har rätt, rätt som alltid, fastän herrarne låta udda vara jemt tills det blir för sent. Hvad säger inte Rakknifven?» Och så föredrog Herr Peterzon en kraftbit, hvilken magistratssekreteraren nödgades afhöra hvad han ville eller icke.

På samma sätt gick det herrar stadsfullmäktige och deras hushållning med stadens medel.

»Skulle folket betala för saker, som det aldrig i sitt lif hvarken hade haft eller kunde få någon nytta af, hvafalls? Bevisa att skomakar Broström till ett par exempel hade eller kunde få någon nytta af den der dyrbara hamnanläggningen. Vore den inte till bara för herrarna? Kunde fattigt folk bygga fartyg, köpa laster och sälja plank, hvafalls? Halfsula ett par sjöstöflar? Nå, kanske det vore hela verlden att förtjena en femtio öre, för att vräka ned så mycket pengar i sjön på muddring och fyllning åt rika gross-

handlare och skeppsredare — ett helt par millioner! Ja, det spisade inte det. Och när allt kommer omkring, så kanske inte den främmande sjömannen ändå ginge till Broström med sina stöflar. Det kunde nog hitta på och hända och hvad hade han då, hvafalls? Jo, debetsedeln till muddern, det var hvad han hade. Men till hvem gick lasten in, måntro? Jo till den, som hade magasiner. Hvem skickade ut planken? Jo, den som hade plankstaplar. Och hvem f-n gräfde man upp millioner skopor dy (Tit. P. använde nog i ifvern ett annat, i skriftspråket olämpligt ord!) åt, om inte åt den der skeppsredaren B., kräfstinningen der, som egde flera millioner riksdaler, liksom han inte kunde gräfva upp sin dy sjelf? Begagnade någon annan varfvet? Bygde någon annan? Och då skall en så'n låta andra betala för sin dy? Åh, ni borde skämmas, skämmas ögonen ur er åt en sådan hushållning med folkets medel.»

Rådman Smolinius, väl känd för sin maklighet och sitt goda hufvud, fick sina snärtar, men var för mycket filosof att taga humör. En gång kom dock ordföranden i Arbetareföreningen in på kapitlet om produktivt och improduktivt arbete. »Det är blott det produktiva arbetet, som har något egentligt värde», sade herr Peterzon, suddande omkring tvållöddret på rådmannens trefliga isterhaka. »Kan nu någon menniska säga hvad rådman gör för sina fem-sextusen kronor? Rådman går upp i rätten måndagar och torsdagar och sitter der från 11 till 3 och ser gentil ut och

säger aldrig ett ord och skrifver inte en bokstaf, utan bara snusar ibland, kanske för att inte slumra in. Det fins folk, som påstår, att rådman sofver, ja inte gör annat än sofver. Är det värdt 5—6,000 kronor detta slags arbete? Se på gatläggaren, som står der i solhettan och stampar sten. Han förtjenar kanske i sitt anletes svett inte mer under en hel vecka än rådman med att sitta i rätten och lura en timme. Åh, huru arbetet taxeras efter förvända grunder, men vänta!»

Rådmannen, som hade ett par vårdade polisonger, var snart rakad och slapp så undan. Likväl tyckte han medborgaren Peterzon hafva gått väl långt denna gång och beslöt att gifva hans nationalekonomi en liten knäck.

»Apropos, min bäste herr Peterzon», läspade han med denna halft förnäma, halft komiska nasalton, hvarom man ej visste, om den var naturlig eller ej, »kan herrn säga mig skilnaden emellan produktivt och improduktivt arbete?»

»Skulle det vara någon konst det? Produktivt arbete är ett sådant, som frambringar något och improduktivt det, som frambringar ingenting. Den improduktive tager bort en god del af produkten från den produktive, hvilket ju är uppenbar orätt. Den, som icke lemnar någon synlig produkt efter sig, den borde icke få lefva. Vår jord har intet rum för sådant folk. De lefva egentligen på andras okunnighet eller fördragsamhet, de parasiterna.»

»En förträfflig definition, en mycket bra förklaring. Kanske jag nu kan få släppa till ex-

emplet. Det ligger nära till hands. (Herr Peterzon såg ironiskt på den fine rådmannen.) Jo, ser herr Peterzon, en barberare är ett fullständigt exempel på herrns egen definition. Han icke allenast icke frambringar någonting sjelf, utan han gör allt möjligt för att hos andra skrapa bort hvad han ej sjelf producerat, tager dessutom betaldt derför och åtnjuter derutöfver ändå det visserligen, strängt taget, något usurperade, men genom häfd tolererade privilegiet att vara ovettig på de producenter, som *här* föda honom.»

Det är naturligtvis omöjligt att med blotta pennan skildra dråpligheten i dessa nasalljud, hvilka, elegant, långsamt och med djupaste allvar framsagda, kommo adepten i nationalekonomin att vara tystlåten hela veckan derpå.

Men så blef han allt fränare och aristokraterna nödgades gå till »Racksalången» igen.

»Racksalången» utgjordes af ett långt, smalt rum med rak- och klipplatser för fem personer. Speglarna och toiletteborden voro gamla och bofälliga, tydligen köpta efter något rakstuguinrede. Oaptitliga små flaskor och pomadburkar, tandlösa kammar och gemena hårkardor väckte ingens lust, ännu mindre »vinkade» de alls icke till rakning apterade stolarne på något sätt inbjudande.

Låtom oss på denna valplats skildra herr Andersons största triumf, hvilken dock just genom sjelfva sitt öfvermått gjorde fallet så mycket djupare.

Vid e. o. notarien Adamssons inträde kl. 10 d. 10 Mars 1878 skakade herr Anderson en massa

hår ur det gamla kattunsskynke, som skulle föreställa klippkappa och svepte det kring en nyss inkommen murare, hvarpå han ordentligt betslade denne gode man ett par hvarf kring halsen med den smutsiga dragskon. Herr Anderson bugade sig djupt för herr notarien, himlade med sina råttögon, gjorde en kraftfull gest mot närmaste stol och knyckte på nacken åt pojken Kalle. Denne tog långsamt tvålkoppen ur kakelugnsnischen och började röra den lilla nötta rakborsten deri med stor betänksamhet.

»Jag har brådtom», yttrade notarien något snäft.

»Ska strax bli, herr notarie, kommer aldrig i fråga. Strax ledigt!»

Med det samma gaf herr Anderson Kalle en gliring, som denne tolkade riktigt nog genom att röra ännu långsammare. Men orättvist vore att beskylla mästaren sjelf för att fumla i vändningarna. Jag vet visserligen icke, huruledes murare i allmänhet bära sig åt för att bli af med sitt förfärliga hår, men jag betviflar, att många få det expedieradt på samma sätt som muraren här i fråga. Herr Anderson betraktade först murarhufvudet ett par sekunder och kliade sig liksom villrådig i sitt eget, tydligen öfver det myckna leret, som satt fastklibbadt. Men så tog han en stor borste, doppade den i vatten och bokstafligen högg in på murarhåret med den effekt, att murbruket smattrade som ärter ned på golfvet. Notarien vände sig vid bullret, något häpen. Herr Anderson gaf honom en blick af hemligt förstånd

och gjorde samtidigt ett utfall med borsten, liksom ville han säga: »så här kammar man sämre folk». Högt ropade han sitt vanliga »strax!» och gaf Kalle åter en knyck, hvilken dock ej åstadkom någon för oinvigda synbar verkan.

Notarien gjorde en allvarlig yttring af otålighet. Herr Anderson spetsade örat, betraktande honom snabt från sidan och var med ett språng hos pojken, ryckte tvålkoppen ifrån honom och började helt tappert löddra in sin förnämligare kund. Denne lät det passera och muraren satt der förbluffad. När så notarien var intvålad, började muraren vända på hufvudet, så godt sig göra lät, när man betänker snaran om halsen och det nedstrukna håret, hvilket var som limmadt efter borstningen. — »Hvad är det här för en ordning?» sporde han, rakt på saken. »Strax!» svarade herr Anderson, insinuant småleende mot notarien och dragande knifven öfver strigeln. Kalle njöt.

Då inträdde en korpulent liten man med svampiga kinder. Herr Anderson gör stora gesten mot den tredje stolen. Kalle ser på mästarens ena öga, att det nu icke duger att huttla. Han tvålar in fort och väl. Utan att säga ett ord, lemnar herr Anderson notarien rakad till hälften (notarien bar olyckligtvis för honom endast mustascher) och börjar med en djup bugning raka den svampige mannen, som icke är någon mindre än stadsfullmäktiges ordförande. Så inkommer, pustande och flåsande, en annan figur, också liten och fet. Som en blixt skyndar herr Anderson

fram, bugar sig såsom för en konung och hjelper den lille af med rocken. »Tack, tack ska' han ha, Anderson», säger den lille, torkande den tinande isen ur det tofviga s. k. snickareskägget. — »Var så god och sitt ned, herr Borgmästare,» (man hörde tydligen att det härvidlag stafvades med B) utropade herr Anderson. »Kalle! qvickt hit med handduken i nedersta byrålådan!»

Men nu steg muraren upp. »Hvad f-n är det här för sorts ställningar?» röt han. »Ska jag sitta här hela dagen som en annan klisterborste, bara för det kommer några herrar in? Den enes pengar ä väl lika goda som en annans, vill du veta det, din sakramenskade klippare!»

Herr Anderson var med ett språng vid muraren, fattade saxen och borttog rakt upp i hjessan, men på tvären, en tofs hår — en riktig skalperlock — lagom åt ett par peruker. »Se så der, ja, nu kan ni vara trankil en stund, det står väl inte om lifvet, hvasa?» sade han muntert och klipte, liksom frisörerna bruka klippa i luften, med sina listiga bruna ögon.

»Herr Borgmästare, här är färskaste Länstidningen», yttrade herr Anderson i vördnadsfull ton, under det han mycket kruserligt stoppade en ovanligt stor och ovanligt ren handduk omkring borgmästarens tjocka hals. Vid denna manöver vände mannen med de svampiga, nu mörkröda kinderna sig mot herr Anderson med ett mera hotande uttryck, än man eljest kunnat tilltro de vattniga ögonen. Ordföranden i stadsfullmäktige såg verkligen en stund ut som ett duktigt exem-

plar af Oxtungsvampen. (Fistulina hepatica, om det skall vara på latin.)

Herr Andersons råttblick uppfångade allt och han visste nog hvad detta stumma blomsterspråk betydde. Han lutade sig ned till ordförandens i stadsfullmäktige stora öra. »Endast för herr borgmästaren, endast för högsta öfverheten!» hviskade han, »det är strax färdigt.»

Då öppnades åter dörren, men sakta. En lång, hvithårig, mager gubbe inträder, smått hostande. Rakknifven faller ur herr Andersons hand. Kalle, som njutit af mästarens intelligens i fulla drag ända till bedöfning, tappar tvålkoppen i golfvet — — —

Vi nödgas, liksom de gammaldags författarne, här som hastigast flytta scenen till ett annat ställe, till folkets man, herr Peterzon. Denne värde barberares biträde var ute och skötte vissa beqvämare kunder på denna minnesvärda förmiddag, och herr Peterzon, som nyss fått sitt exemplar af färskaste Rakknifven, hade lagt sig på soffan, för att grundligt studera dess tänkvärda innehåll. En lång, siratlig gubbe hade inträdt utan att politikern, fördjupad som han var i ett varmt bad af idel frisinnade idéer, hade märkt något. Gubben satte sig i en af stolarne och hopknäpte händerna, liksom af gammal vana. Den högra armen förekom något stel och det var just på grund deraf som biskopen (ty det var H. H. sjelf) kom till barberaren, ty eljest rakade han sig alltid sjelf.

När biskopen suttit en stund utan att barberaren gjort min af att stiga upp, hostade han. Herr Peterzon rörde sig ej ur fläcken. Biskopen hostade litet hårdare. Herr Peterzon såg upp och såg, hvad mera var, litet öfverraskad ut, förty en sådan ära hade i sjelfva verket under tjugo år ännu ej händt hans rakstuga. Men öfverraskningen räckte blott ett ögonblick. Herr Peterzon visste hvad han var skyldig sig sjelf, samhället och Arbetareföreningen och derföre återtog han läsningen med den vises jemnmod. De sanningar, som förekommo här, voro minsann vigtigare och af mera genomgripande verkan än att raka en biskop. Liksom *han* hade angelägnare skinn än annat folk! Nej bevars, fördomarnas fjäll hade för längesedan fallit från de Peterzonliga ögonen.

»Kan man inte bli rakad här?» sporde H. H. med denna saktmodiga, men värdiga ton, som gjorde den sant humane prelaten så väl liden och aktad af alla.

»Åhjo» svarade frihetens man, »bara jag får läsa slut på artikeln här, så går det väl an. Det är en artikel», fortsatte han, resande sig i sittande ställning, »som det icke skadar hvem som helst att läsa, både den högst uppsatte och den lägste på samhällstrappan, både den kunnigaste och den olärdaste. Den handlar om de religiösa rörelserna, som nu hota att öfversvämma landet med läseri och annat andligt elände, som slita hustrun från man och barn från föräldrar och sätta dem på dårhusen. Huru rätt har icke

vår Rakknif, då han säger — låt mig se — —— jo, så här låter det på ett ställe: 'om våra biskopar icke gjort sig till fullt katolska prelater, de deler endast lefva på lönerna, utan såge litet efter r i sina Nya testamenten, huru Petrus, Paulus och de andra apostlarne buro sig åt vid handhafvandelet af ordet, huru de *lefde blott för kristendomen* (hör och märk, med *fetstil)* och äfven dogo för den, *utan att efterlemna så god behållning i sterbhusen, (fetstil!)* och om våra prester icke lågge som lata hundar på Zions murar, utan skötte om sina får ordentligt, så skulle det icke lyckas att få dem att äta af kolportörernas gröna!' — —— hvad för slag? — — 'als-icke-klöfver.' Nå nå, det är väl ett tryckfel. Det skall nog vara alsikeklöfver. Han börjar slarfva den här knifven — ——»

»Förlåt, *kan* man blifva rakad eller icke?» frågade biskopen, fortfarande lika saktmodiggt, men bestämdt.

»Åh, det står väl inte om lifvet helleer. Herrarna kunna gerna höra litet ibland af hvaad folket tänker, det skadar minsann inte åt er. Meen sanningen är svår att höra, förstås! 'Dig söfver smickrets röst, hör sanningens en gång!' Ja, så sa' Tegnér och han borde väl begripa, huru biskopar skulle bära sig åt han, som sjelf var biskop och ett snille till på köpet, som då gunås så vissst inte just alla biskopar nu för tiden ä'.»

Biskopen steg upp, satte på sig rocken och gick, utan att säga ett ord.

Herr Peterzon lade sig ånyo på soffan. »En sådan aristokrat! Kan man se en sådan aristto-

krat! Men det gjorde allt godt i biskopssjälen. Det var värdt sina tio öre och det i banko ändå,» tröstade sig folkets man, tagande en styfvare lektion i Rakknifven.

Tio minuter derefter inträdde biskopen i den konservatives »Racksalång» och åstadkom der den uppståndelse, hvarvid vi nog frankt afklipte denna sannfärdiga skildrings så kallade tråd.

Ja, der tappade just herr Anderson knifven af bara för mycken ära och Kalle tvålkoppen i ansträngd förundran öfver hvad mästaren nu skulle taga sig till. Men herr Anderson tvekade icke ett ögonblick.

»Man måste mera lyda Gud än menniskor», hviskade han till borgmästaren. »Höga öfverheten, ursäkta!» gled förbigående vis in i ordförandens för stadsfullmäktige stora öra. För extraordinarien hade han blott en axelryckning och en liten »gubbe» bakom fädernas rygg, hvilket ungefärligen betydde så mycket som: »herr notarien måtte väl förstå, att jag får lof att krusa för de der stoffilerna, men annars så . . . nog är herrn n:o 1.» Muraren sade icke ett ord, men tycktes hafva fattat ett beslut.

Denna besynnerliga förmiddag störtade ohjelpligt herr Andersons ställning, ithy att borgmästaren och ordföranden i stadsfullmäktige togo biskopen till utgångspunkt för en försoningsfrukost, hvarunder de kommo öfverens om att herr Anderson var ett nöt, som borde exporteras ur samhället. Borgmästaren, som var högsta exekutiva myndigheten, åtog sig den saken i följd af

några utmätningspapper, som förföljt tit. Andlerson ända till denna aflägsna vrå. Notarien Adamsson fick i uppdrag att expediera handlingarna till verkställighet och den gången åtminstone fick gamla Justitia fötter under sig.

På qvällen gick herr Anderson på biljarden för att skingra sina mörka tankar. Exekutionsförrättaren jemte biträden hade icke känt något tecken af nåd de, utan tagit rubb och stubb ämda till rakknifvarne. (Det var olyckligtvis innan nya utsökningslagen kom till.)

Herr Anderson spelade utmärkt bra biljard och stod sig till och med mot biljardegaren, en stillsam, mäkta ekonomisk dansk. De togo just ett parti »Carolina», när herr Peterzon inträdde.

De bägge konkurrenterne kände hvarandra blott till utseendet och den enda gång de stött ihop var just på biljarden, denna — som herr Peterzon uttryckte sig — den sanna jemlikhetens tornérplats. *) Herr Peterzon hade då bitit i gräset, men räknade ut att herr Anderson endast hade sin bondtur att tacka för segern och föresatte sig i sitt stilla sinne att klå honom nästa gång, så att det kändes.

Herr Peterzon gick med fasligt kritisk min och valde sig en kö. Han vägde dem alla i handen, satte ena ögat till ändan och kikade längs efter, drog dem fram och tillbaka på knogen alldeles som en gammal förståsigpåare. Ändtligen tycktes

*) Han hade kunnat tillägga, att tornérplats är en god liknelse äfven derföre, att biljard vanligen spelas af två personer och ett dussin andra, som sitta och se på.

han ha fått en, som passade, och stödde sig derpå, betraktande spelet med öfverlägsen kännaremin. Den konservative sände slutligen »Lina», hvarpå spelets utgång hängde, ned med en stöt som gjorde dansken öfvertygad om att tit. Anderson i sin ungdom varit markör.

Den danske, lille mannen blef förargad, snål som han var, öfver förlusten af partiet. Han hade dessutom andra skäl att icke se mildt på herr Anderson. Arbetareföreningsskäl af politisk beskaffenhet. I denna församling af frisinnade män, bar herr Anderson det vämjeliga namnet »Lakejen».

»Pyramid!» kommenderade herr Peterzon och dansken lade med en konstnärlig knyck ned de 21 bollarna i en liksidig triangel, icke utan en blick af oro på sin politiske meningsfrände. Kulorna kastades ut. Herr Peterzon sprängde och »förlöpte sig», såsom termen är på det barbariska biljardspråket. Kollegan fattade sin kö med mer än vanlig omsorg. Det syntes på hans råttöga, att han nu ämnade gifva sin rakande medbroder en liten lektion, som åtminstone kunde i någon mån lisa qvalet öfver förlusten af speglarna. Han spelade väl, men långsamt och försigtigt. Han tog korn på äfven den lättaste boll med lika mycken köld som säkerhet. Det var som om hvarje af dem haft ett oskattbart värde. Herr Peterzon började puttra.

»Ämnar herrn sluta det här partiet i dag?» frågade han, när motståndaren petat ned mer än hälften af bollarna.

»Har herrn brådtom, så sätt sig», svarade dden konservative, kallt och försmädligt.

Herr Peterzon försökte vara lugn. Han tdog sina stora visdomsregler till hjelp och det lyckaddes honom verkligen att utan ett ord se motståndarœen småningom plocka ned hela pyramiden.

Dansken lade upp ett nytt spel. Nu var ddet herr Andersons tur att börja. Herr Peterzœon hade väl inom sig nödgats erkänna kollegaans obestridliga skicklighet, men hvad som dock ınu förargade honom mest var den brist på takt soom herr Anderson lade i dagen, då denne, fastän vväl sauverad, ej lät honom komma i tillfälle att stööta mer än denna första gång, då det gick så på took.

Herr Anderson tog skarpt sigte på den fassta triangeln af bollar och stötte till med så vväl-beräknad force, att spelbollen, endast helt lläätt tangerande pyramidens ena hörn, återvände och lade sig tätt intill vallen.

Det är ingen lätt sak att göra en någorlunda hygglig stöt från ett sådant läge, då spelbolllen ligger, som det heter (åter biljardspråket) »presssvall.» Man såg ådrorna vid tinningen svälla upp på herr Peterzon, men han bet ihop tänderna och yttrade ej ett ljud. Han stötte till bollen och »missade» (biljardslang!) d. v. s. träffade ej någon enda boll, men såg i raseri, huru den fördömda spelbollen återstudsade från vallen och lade sig alldeles bakom pyramiden.

Detta var ett farligt läge, ty med en kraftig sprängning bakifrån är det ingen synnerlig konst, äfven för en mindre skicklig spelare, att få med

inemot ett halft dussin bollar och skingra de andra så, att de lätt kunna åtkommas.

Herr Anderson gick åt andra sidan och sigtade mycket länge och skenbart ytterst betänksamt.

»Det der måtte väl inte vara någon trollkonst! Hvad f-n står herrn der och stirrar för?» utbrast herr Peterzon, hos hvilken vreden nu började koka.

»Åhja, det kan så tyckas det af folk, som inte förstår det här spelet,» anmärkte herr Anderson, alltid lika kallt.

Så stötte han då ändtligen till, ej allt för hårdt och följde efter med kön ett godt stycke. Verkan deraf var, att ej mindre än åtta bollar ramlade ner långsamt, den ena efter den andra. De öfriga lågo nu i den skönaste ordning, färdiga att plockas. Och herr Peterzon hade det nöjet att få som åskådare se huru de med ofelbar säkerhet, fastän långsamt, försvunno allesammans i biljardens sex afgrunder.

Herr Peterzon var nu blek som ett lik. Dansken satte upp en 4 på »P.», som var ritadt på svarta taflan vid ett »X», som stod alldeles blankt. (Dansken var för arg på herr Anderson att sätta upp dennes initial, fastän han nog kände namnet). Så lade han ånyo upp pyramiden i facket och sände en lika deltagande som frågande blick på sin liberale vän. Denne gaf till en fruktansvärd vink och den tredje pyramiden lades upp på taffeln.

»Jaså, en till?» anmärkte herr Anderson lugnt. »Åhja, vi ä' verkligen allt bra jemnspelta.»

»Lumpsäck!» röt frihetens man och stötte till så ursinnigt, att spelbollen gjorde ett skutt öfver biljarden och for i motsatta väggen.

»Muntert'! sa' Pilatus», skrattade den konservative, gick lugnt efter bollen, lade upp den på taffeln och tvingade med en vacker stöt bollen att åter lägga sig midt bakom pyramiden. Om detta framgick af en vaknande fruktan för herr Peterzons verkligen ursinnigt rullande ögon och bleka, skälfvande läppar eller det härrörde af begär att lemna motspelaren all möjlig fördel, för att få visa den egna skickligheten i så mycket skarpare dager, vet man ej än i denna dag. Men hvad man vet är, att frihetens man, full af raseri, körde till i högen med den naturliga påföljd, att bollen denna gång for i andra väggen. Dansken, hvars skyldighet det rätteligen hade varit att gå efter bollen, rörde sig ej ur stället, förbluffad och förbittrad öfver »lakejens» synbara förnöjelse.

Herr Anderson gick och letade reda på spelbollen, som kommit under köstället, lade upp den på biljardtaffeln och sigtade på en »upplagd skjuts» d. v. s. två bollar, hvilka ligga tätt intill hvarandra så, att, när man stöter till den ena, löper den andra sjelfmant ned i det hål, hvarthän den har riktningen. Detta är en af de lättaste stötar, och raseriet, som kokade hos frihetens man, blef icke mindre stort, derföre att den konservative fann för godt att »spela så knussligt». Herr Anderson hörde något ditåt och lyckades icke längre bibehålla sin kallblodighet.

»Kåpare!» mumlade han och slängde nu med vårdslös elegans in den ena bollen efter den andra, så att det riktigt knakade i biljardhörnen. Om fem minuter hade han åter »gjort hela pyramiden i en stöt», såsom det heter på biljardjargonen. Ett infernaliskt löje spelade på läpparne, när han frågade: »ska' det vara en kula till, eftersom vi ju ä' så jemna spelare?»

Det var droppen, som kom bägaren att rinna öfver.

Det var icke mera afunden öfver motståndarens ojemförliga skicklighet, ännu mindre minnet af alla den fjeskige »aristokratrakarens» dumma speglosor, hvilka inberättats till honom, som nu hos den eljest aldrig i handling våldsamme frihetens man framkallade detta öfvermått af ursinne, hvilket hos en kraftfull och känslig natur *måste* urladda sig genom att slå sönder något eller någon. Nej, det var friktionen mellan den liberales positiva elektricitet och den konservatives negativa, som framkallade explosionen. Så att nu gick herr Anderson åt för draget. Han hade knappast fått fram sin senaste hånfulla proposition, förrän frihetens man slog till honom med sin kö så våldsamt, att den sprang af som hade den varit af glas. Knapt hade dansken varseblifvit detta, förrän han, änskönt en mäkta ekonomisk man, som en blixt var vid köstället, hopsamlade ett halft dussin köer och skyndade ifrigt till herr Peterzon.

»Vær saa go, min broer, pidske den aristokratlakeje efter noter, knus ham — —»

Men herr Anderson var alldeles nöjd med det lilla han redan fått och sprang ut på gatan utan hatt, öfverrock och guttaperkor. »Polis, polis!» ropade han allt hvad röstbanden tillåto.

Då framstörtade en man från det mörka planket midtemot, en man i hvitmenade byxor och med kort, mycket illa klipt hår. »Här ska' du finna trohet, barberare!» utropade det koafferade offret från förmiddagen och drog så med kraftig näfve aristokraten ned mot planket. De försvunno i en bakgata, der det icke fans ens ett vargöga.

Man såg aldrig till herr Anderson mera i den staden X., sedan han på morgonen efter ofvanstående tilldragelser i ett jemmerfullt lekamligt tillstånd smugit in i sin bostad, der hemtat några saker, hvaribland en gammal mössa, väckt gossen Kalle och åter försvunnit. Det är icke kändt, hvart han sedan styrde kosan eller huruvida hans politiska åsigter blifvit mera — såsom det heter — avancerade.

Hvad frihetens man angår, så öfverlät han strax derefter rakstugan åt ett hyggligt biträde af moderat-liberal hållning och egnade sig sedermera uteslutande åt Arbetareföreningen och parfymbranschen.

Det fans verkligen folk, som lade honom parfymhandeln till last såsom en rent »aristokratisk» affär.

Herr Peterzon ryckte på axlarna åt denna trånga uppfattning. »Ingalunda,» sade frihetens man, »ingalunda. Om någonting är utprägladt

demokratiskt, så är det just parfymer. Eau de Cologne är den sanna jemlikhetens dopvatten. Vi äro eljest olika till börd, rikedom, skönhet, intelligens, kunskaper och öfriga sociala förhållanden; men genom att slå på oss ett par droppar af Farinas äkta, så lukta vi åtminstone alla lika.»

Som man märker, hade herr Peterzon äfven sina ljusa ögonblick. Han dog som förmögen man, fick en hel spalts dödsruna i Rakknifven, till hvars egen ära dessutom icke litet bidrager, att svartkritskonstnären satt ett exemplar deraf i handen på herr Peterzons porträtt, som nu sitter öfver talarstolen i Arbetareföreningens nya sal.

II.

"MAGISTERN".

Magister John Seaton var ansedd såsom mycket »egen». Af namnet skulle man förmoda honom vara importerad, men oaktadt hans rena vackra uttal var mera korrekt än brukligt är i våra bygder, kunde dock ingen betvifla hans svenska ursprung. Hvad utseendet beträffar, så var detta i ovanligt hög grad fördelaktigt och hans ståtliga figur förekom alltid putsad och fin med ett slags gammaldags anstrykning.

Utan tvifvel läroverkets skickligaste skolkarl, kallades han aldrig annat än »magistern», kanske derför att namnet föll sig obeqvämt att prononcera, kanske äfven på grund af en viss pondus i hela hans uppträdande. För öfrigt var han just icke något hvad vi kalla original, om ej i det afseendet, att han var ytterst böjd för ensamhet och föga sällskaplig äfven gentemot de få närmare vänner han umgicks med. Det hvilade ett visst stereotypt, patetiskt alvar öfver de som i marmor huggna dragen och sådant verkar i längd icke tilldragande på vanliga dussinnaturer. Hvarje qväll på ett visst klockslag vandrade han till stadskällaren, hvarest under tjugo år toddyvirke precis kl. 6 stod färdigt i »magisterns rum», der ett af honom inköpt piano var placeradt.

I besittning af en sällsynt vacker tenor, kunde han dock aldrig förmås att inträda i sång- eller ordensgillen, men ibland lyckades några orfeiska snyltgäster få slicka sig om munnen åt vissa granna brösttoner i principalstämman af »Magisterns qvartett», som ett par gånger i veckan under vintern sammankom i sanctuariet.

. Medlem deraf och så förtrolig man kunde bli med en slik herre, hade jag just en julidag satt mig till rätta i kupén, för att göra en utflykt till det för sin skönhet så besjungna Östanfors, då plötsligt »Magisterns» ståtliga figur med sitt nobla hår inträder. Han bar en gammal nattsäck i handen. Vi helsade. »Hvarthän?» — »Till Östanfors.» — Fundering. »Ja, då få vi sällskap.» — »Skönt.» Besynnerligt, borde jag egentligen ha svarat, ty enligt ryktet hade han icke varit utom X. på tjugo år. Men jag kände min man.

Vi anlände utan äfventyr, och fingo en god middag på »Värdshuset» och ett rum med utsigt öfver den förbiflytande elfven. Vid kaffet öppnade magistern den gammalmodiga nattsäcken och framtog derur en omsorgsfullt inlindad butelj.

»Den punschen brygdes inte i går», sade han, knackande med en fällknif bort en oskaplig mängd lack, »men så är det här heller icke just någon hvardagssprit. Min utflykt i dag har en särskild betydelse, som du väl kan fatta, när jag säger, att jag tänkt derpå i runda trettio år.»

»Det var en försvarlig tankställare,» anmärkte jag, dock visligen inom mig och blef mäkta nyfiken, men aktade mig väl för att göra någon

fråga, utan nöjde mig med att prisa punschen, som också i sjelfva verket var makalös.

Vi hade likväl icke kommit för att dricka, vore det än ambrosia, utan för att se på den beryktade parken, »det' skönaste ställe i verlden», enligt magisterns alltid något extrema utsago.

Vi gingo längs bruksgatan i en allé af sekelgamla ekar och lindar förbi hamrarna och ankarsmedjan. I fonden ligger det vackra kyrktornet med sin ståtliga lanternin. Ett stycke derifrån togo vi af till höger, passerade ett vänligt pastorsboställe och kommo så till målet för vår resa — den berömda parken vid Östanfors.

Naturen tyckes hafva plundrat de bägge provinser, hvilkas rågång just går midt genom parken, för att kunna slösa deras samfälda behag på denna sin väna gunstling och, i förening med litet konst, har hon här skapat X-elfvens ojemförligaste smycke, denna flod, hvars stränder dock bilda ett helt radband af smaragder.

Sjelfva vädret var stämningsfullt. Det hade fallit ett efterlängtadt regn under natten och ännu summo på fästet enstaka moln, hvarur några tunga droppar ibland föllo. Men deremellan sände solen långa, präktiga strålar af glöd öfver den saftiga grönskan, och en lindrig vind böjde lätt de här ovanligt höga, gamla björkarnes stolta, susande kronor. Tysta gingo vi framåt bland all denna härlighet. Jag ville väl slå upp språklådan, men magistern anmärkte riktigt nog, att om tiga var guld, så vore här rätta platsen för en sådan guldgrufva.

Plötsligt sågo vi något hvitt skymta mellan stammarna. Det var pelarrader af den doriska ordningen och, komna längre fram, funno vi verkligen kopian af ett grekiskt tempel, uppfördt visserligen af slaggtegel, men hvitmenadt och illusoriskt nog i den härliga omgifningen. På andra sidan vid elfven prålade ett slags jagtslott. Som templet var för klassiskt att ha några bänkar, så ville jag att vi skulle slå oss ner i jagtslottet, men magistern bad mig ensam gå dit, »ty det lönar sig», sade han och fortsatte sjelf vandringen framåt.

Från denna koketta paviljong, tydligen uppförd efter de kinesiska mönstren vid Drottningholm, har man säkerligen en af de skönaste utsigter vår nord kan bjuda på.

Men jag måste lösslita mig från detta trolska ställe, för att taga reda på min värda kamrat. Ett stycke härifrån vidtager ekarnes region. I en lund af dessa vördnadsvärda träd på en öppen plats, der en mängd gångar korsa sig, står en porfyrurna på ett högt granitpostament. Der stötte jag plötsligt på magistern, hvars väldiga gestalt låg knäböjd på postamentets trappsteg. Händerna voro knäpta till bön och jag hörde honom under snyftningar mumla: »så träffas vi då än en gång, du evigt älskade! Ser du, jag är ändtligen här igen med mitt gamla trofasta hjerta och helsar dig från farna tider!»

Här var nu något, der den plumpa nyfikenheten måste lemna rum för själens bättre drifter

och jag bortgick åter sakta genom de slingrande gångar, som förde ned till elfven.

Då jag återkom samma väg, var magistern försvunnen. Jag läste på urnan:

»Marie Anne Silfverbåga.
* 1800 † 1842.
Hon var allas älskling. Frid med henne!»

Midtemot ligger ett klippblock, en af dessa vandrare, hvilka gifvit vetenskapen anledning till så många vackra hypoteser. I stenen har man med stora latinska karakterer huggit följande:

»Till baronessan Marie Anne Silfverbågas minne.
Vandringsman,
som njuter lugn och skydd under dessa ekar, skåda urnan; den förvarar minnet af en värdig menniska, sitt köns heder var hon sann kristen, trogen maka, öm moder, redlig vän, ljuf i sammanlefnaden, välgörande, älskande menniskor utan biafsigter och Gud utan skrymtan. Genom fägring och behag var hon intagande, genom sina tänkesätt blef hon vördad. Tacksamhetens och den fattiges tårar runno vid dess graf och välsignade stoftet. För en sen efterverld må hennes minne tolkas af denna minnesvård, upprest af den, som varit vittne till hennes dygder, och ett föremål för hennes ömhet och välgerningar.»

Sedan jag samvetsgrant afskrifvit ofvanstående, tog jag kosan till andra sidan af den rännil, som genomskär parken. Invid det grekiska templet träffade jag magistern. Han tryckte min hand

med en styrka, som jag kände i fjorton dagar. »Tack du», sade han blott, »jag visste väl, att jag kunde lita på dig.»

Vi togo återvägen åt ett annat håll och innan vi skildes från detta i sanning romantiska ställe, ristade magistern våra initialer i en björk af jättelika dimensioner.

Under tystnad intogs supén. Men sedan vi väl fått toddarna i gång, försökte jag ett helt retoriskt orangeri om naturens underbara nycker och hennes mäktiga förmåga att höja själens strandsvaleflax till en flykt i högre och klarare rymder, då magistern hastigt afbröt alla dessa granlåter. »Vi böra gå ned i hammaren just vid midnatt», sade han, »då det blir riktigt mörkt, och se litet Rembrandtsmanér in natura jemte ättlingarne af hans landsmän. Under tiden skall jag omtala för dig några gamla minnen, som väl på sitt sätt kunna förklara den djupa sinnesrörelse, hvartill du varit — jag må väl säga — ett granlaga vitne. Jag hade visserligen alltid tänkt taga min ungdoms sorgliga minnen med i grafven, der de nu ligga alla, som jag älskat. Men i dag, under trycket af mäktiga rörelser, som återseendet af dessa kära ställen och åsynen af minnesvården verkat, känner jag, att menniskan, om än aldrig så styf, dock är ett sällskapligt djur, trängande efter sympati och tröst. Nu har den mångåra skorpan lossnat. Såren äro läkta till fullo. Gud vare lofvad.» Och efter att på sitt metodiska sätt ha tillagat en grundlig toddy, började han nu följande berättelse, som

jjag, så vidt möjligt är, skall återgifva såsom orden föllo:

Jag är född här på landet, der min far var skollärare och organist. Han var en allvarsam man med gammaldags åsigter; min mor, som warit kammarjungfru på herrgården, hade åter ünsupit begrepp om »high life», dem hon först tillämpade på sin egen ganska vackra person och sedan åskådliggjorde på ende sonen, som inte var precis något opassande experimentalfält heller. Ty jag såg — skam till sägandes — skaplig nog ut i ungdomen.

Jag började i skolan ganska tidigt och visade god fattningsgåfva och ett minne som tiden ännu ej bitit af. Vid en examen tycktes egaren till bruket, baron Silfverbåga (af den gamla aristokratiskt-patriarkaliska husbondesorten), ha särskildt fäst sig vid mina tvärsäkra svar; ty jag fick en silfverspecie och far en tillsägelse att komma upp till herrgården, hvilken visit hade ett större inflytande på framtiden än någon då kunde ana.

Baron Silfverbåga hade en son och en dotter. Sonen Konrad var ungefär jemnårig med mig, dottren ett par år yngre. Den förre hade informator, men det gick klent med studierna, och baronen hade dagen före examen hört sin ättling ganska skral i just de stycken, der jag på examensdagen visade mig sadelfast. Nu kom baronen på den fiffiga tanken att begagna sonens kardinalsynd till hans egen fördel. Unge Silfverbåga var nämligen bekajad af ett gränslöst högmod, hvarför en förvänd uppfostran väl till god del kunde debiteras; men

hvilket dock — ty nog lärde jag känna *honom* — var lika säkert medfödt som hans bleka, slappa drag, ljusa hår och hånfulla ögon. Han var för öfrigt icke något dumhufvud, men led af det slags andliga magsyra, som kallas håglöshet, och det var nu meningen, att täflingen med mig skulle smörja hans välborna fakulteters obstinata maskineri till ordentlig tjenstgöring.

Far var just inte böjd för detta skenbart välvilliga förslag, men mor så mycket mera. Hon ansåg det som en vink af Försynen till mitt väl. Det var att taga far på vindsidan.

Så flyttade jag till herrgården och behandlades der som ett ting emellan betjentgosse och rodocka. Baronessan, en fint bildad, något svärmisk dam, och fröken Marianne voro mina favoriter. Också bemötte de mig mer som en nära anhörig än något annat.

Året derpå foro vi till elementarläroverket i G. Att Konrad der inträdde i samma klass som jag, berodde säkerligen mest på »baronen». Det fanns godt om patroner i den staden, men ingen enda baron och Konrad blef på grund deraf mycket gouterad, hvilket icke litet underhjelpte kammens tillväxt. Skolpojkarne, som vanligen icke äro några aristokrater, knäckte väl till hans uppnäsa litet emellan, men öppnade icke själens ögon, fastän de ibland murade igen kroppens. Om jag var närvarande, nödgades jag tjenstgöra som sköld, hvartill jag nog var lämplig på grund af ett par bastanta ofrälse näfvar.

Under ferierna hade jag sötebrödsdagar och

vistades då hemma, men sprang som oftast öfver till herrgården och derifrån till parken, som var baronessans favoritpromenad och der jag uppe i Kinapaviljongen fick vara lektör. Åt Mariannes äggsamling egnade jag sådan omsorg, att det väckte min mors förtviflan.

Men tiden ilade snabbt. Vi kommo hem med hvita hattar*) och en vacker dag eröfrade vi äfven den efterlängtade mössan. Baronen hade den gången kalkylerat rätt: högmodet segrade öfver alla hinder och med rätt passabla betyg skyndade den nykläckte studenten hem för att öfvertaga lejonparten i den fest, som på Östanfors blifvit anordnad till hans ära.

Jag var då tjugo år och hade växt upp till ungefär min nuvarande höjd. Fruntimren började betrakta mig med blickar, som väckte obestämda idéer. Starkt lutande åt det sentimentala och med den då gängse Stagnelianska trånaden i faggorna, var Marianne Silfverbåga, nu sexton år, den Amanda, dit jag mycket praktiskt och riktigt gaf mig den och den på att icke nå. Lilla yrhättan hade nu växt upp till en bländande skönhet och med biträde af en guvernant fått den andliga utfodring, som man då kallade »briljant uppfostran». Mot mig var hon, så ofta vi träffades, likväl alltid densamma, oaktadt jag på senare tiden börjat blicka upp på ett sätt, som kom henne att både skratta och bli fundersam.

Till den stora fest, hvarmed gamle herrn firade Konrads akademiska medborgarskap, voro

*) Hvita hattar brukades den tiden af gymnasisterna.

inbjudna en mängd grannar af god race och dessutom några baronens aflägsnare slägtingar. Bland dem bestod flertalet af unga militärer och några civila, fastän lika eleganta, dagdrifvare. Fröken Marianne var solen, omkring hvilken dessa planeter kretsade. Jag, den ofrälse fattige studenten, nådehjonet, stod på afstånd och fick ej ens nöjas med de smulor, som föllo från bordet. Ty der föllo inga alls. Lifvets verklighet lade nu plösligt sin ishand på min ideala åskådning. Illusionerna fröso ihop till intet. Jag kände mitt värde efter Guds måttstock; men djefvulen har skapat det reala och klämmer med konvenansens spanska stöfvel hjertats ädlaste fibrer till döds!

Magistern torkade sig i pannan med en väldig silkesnäsduk och jag begagnade tillfället att klinga med honom.

Ja, ja, minnena tränga sig på, min bror, så jag blir bitter. Nå, jag kände mig ha både lust och styrka att kasta ut hela den fanerade högen. Men jag föredrog att retirera och smög mig — som jag trodde — osedd ut och bort till parken, i denna härliga natur, hvars majestät är i stånd att skänka frid, om nu någon makt kan göra det i vissa ögonblick.

Just invid de gamla ekarna vid minnesstenen du såg, kastade jag mig ned och gret för första gången kärlekens och svartsjukans heta tårar. Ty nu hade det blifvit dag i min själ och natt på samma gång. Den första kärlekens gudamakt väckte dock mindre hjertat till fröjd än qval.

Jag vet ej huru länge jag legat der, då jag

hörde hastiga steg och till min förvåning såg Mariannes lätta gestalt ila framåt mellan de höga stammarna. Ansigtet glödde af stark rörelse och hon stannade ett ögonblick just ungefär hvarest urnan nu står, liksom rådvill, blickande ut åt de gångar, som der mötas.

Jag ville stiga upp, men var liksom förlamad. Jag ville ropa hennes namn, men tungan nekade. Hjertat stod stilla. Tanke, pulsar, allt. Lifvet var koncentreradt i ögonen. Plötsligt möttes de af den spejande blixten ur ett par ljufva blå. Då var förtrollningen bruten. Med ett utrop skyndade hon till mig, som var på fötter i en handvändning.

»Johan, Johan!» ropade hon med glädjestrålande blick. »O, jag var så rädd, jag trodde — — —» och dervid stockades de raskt framstormande orden.

»Fröken Marianne», svarade jag tveksamt. »Jag förstår ej — — —».

»Johan!» sade hon långsamt och såg upp på det gamla förtroliga viset. »Jag heter blott Marianne nu som förr. Men säg mig rent ut, hvarför försvann Johan från sällskapet? Säg mig verkliga orsaken dertill.»

Jag öfverlade ett ögonblick och ämnade hitta på något svepskäl; ty med den första kärlekens skygghet bäfvade jag för att yppa verkliga förhållandet. Men jag hade lärt mig af far att alltid, huru det än månde gå, tala sanning och jag svarade derför med låg, af rörelse darrande stämma: »det var derföre, att jag icke kunde se Marianne så

helt och hållet negligera en barndomsvän, som i många år drömt om det ögonblick, då han skulle få helsa henne som student. Jag hade alltid tänkt mig detta som den skönaste stunden i mitt lif, men den blef alldeles tvärt om. För alla andra, för dessa främlingar från i går, för dessa förnäma hade Marianne fullt upp af vänliga leenden, men den fattige skolmästaresonen, som ändå kanske har ett likaså trofast hjerta, fick icke ens en vanlig helsning. Det — — —.»

»Det är sant», afbröt Marianne lifligt, »men jag rår icke för det. Pappa har uttryckligen förbjudit mig att umgås med Johan på det gamla viset. Det var en häftig dispyt derom i morgse och mamma sade, att det var grymt och otacksamt, men pappa ville inte höra på sådant dumt prat; han hade sina skäl, sade han».

»Men hvad tycker Marianne sjelf då?» vågade jag invända.

»Huru kan du fråga så!» utropade den hulda flickan, i det en röd blixt for öfver de fina dragen. »Ack, Johan, Johan! Jag förstår mig inte på förställning och nog vet du, att du varit min käraste vän så långt jag kan minnas. Jag såg dig ändå hela tiden och såg din blick när du gick bort och hade ingen ro förrän jag kunde smyga mig ut, ty jag blef så förunderligt upprörd öfver uttrycket i ditt ansigte. Jag hade aldrig sett dig sådan.»

»Tusen tack, käraste Marianne», hviskade jag, och ej längre mäktig att beherska den rörelse, som böljade inom mig, tryckte jag det hulda

englabarnet till mitt bröst, och den första kyssen brann på de kyska läpparna.

Så stodo vi ett ögonblick stumma och jag kände blott huru våra unga hjertan slogo och huru lifvets fullaste sällhet, det framfarna och det stundande, sammanträngdes inom ramen af det närvarandes flyende minut. Man *lefver* i sådana momanger. Det var också den stoltaste stunden i mitt lif, och då allt annat bleknat, står minnet deraf ännu friskt och kärt!

Det är omöjligt att här kallt nedskrifva något, som kan gifva ens tillnärmelsevis en återspegling af det ursprungligt gripande i denna magisterns bikt; men nog *kände* jag fullväl, att denne gamle, slutne man hade älskat mycket och blott såsom det sker en gång i ett fullkomligt kärnfriskt menniskohjerta. Han torkade de fuktiga ögonen och fortsatte:

Hand i hand, togo vi vägen till den der kinesiska fantasien du sett, och der försvann som en dröm den kortaste, men rikaste halftimme jag upplefvat. Jag sade dröm, ty vi hade så afsöndrat oss från verkligheten, att vi icke hörde, än mindre sågo, huru Konrad och tre af de unga eleganterne nalkades med snabba steg. Ändtligen, när de redan voro uppför trappan, märkte vi dem samtidigt och stego upp från bänken. Konrad var den förste, så kommo de andre. Han var blek och synbarligen icke sig sjelf mäktig.

»Fabian», hväste han till en ung man med militärisk hållning, »för min syster hem!»

Löjtnant Fabian Gåse — så hette mannen

med krigarväxten — tog ett par steg framåt och bjöd armen åt Marianne.

»Konrad, hvad skall det här betyda? Herr löjtnant, hvad behagas?» frågade Marianne med en riktig frökenair.

Konrad gjorde min af att svara, men löjtnanten nickade afvärjande och yttrade med ett förbindligt leende: »Jag har stränga ordres att konvojera vår vackra flykting hem till baronessan.» Och med fullkomlig takt tog han Mariannes arm och aflägsnade sig som om allt varit som det borde vara.

Hela denna del af uppträdet gick mycket fortare än jag nu berättat och jag hade alldeles tappat koncepterna vid den hurtiga manövern. Också var situationen mer än fatal. Men min utmärkte vän Konrad var man att snart få mig på det klara igen. Så fort Marianne kommit utför trapporna, sprang han löst på mig som ett vildt djur och svängde en smal promenadkäpp. Jag hörde hvinandet i luften, kände en brännande smärta i ansigtet, hörde orden: »oförskämd lymmel! bondpojke! skamlig otacksamhet!» och dylikt i ett virrvarr om hvartannat, kände också att de tvänne främlingarne hade fattat tag i mig och ruskade så godt de förmådde. — Nå nå, de hade allt fått ruska litet värre än så för att få bugt på mig, ty den tiden var jag stark som en björn.

Men i ett ögonblick var jag åter mig sjelf, eller rättare, vilddjuret, som finnes på botten hos hvarje menniska, väcktes till full medvetenhet. Smärtan af slaget, deras oförsynta påträngande,

de kittlande smädeorden försatte mig i ett sådant raseri, att jag aldrig förr eller senare erfarit dess make. Utan vidare besinning fattar jag Konrad, som råkar vara den närmaste och kastar honom handlöst öfver balustraden. Den andre får följa efter i blinken, men tredje man föredrog en brådstörtad reträtt utför trapporna, dit jag ej var sen att följa honom. Han sprang sin väg och fick löpa i fred; ty jag stannade vid den syn, som mötte mig. På gräsvallen låg Konrad liflös med blekt, blodigt hufvud. Hans vän utstötte höga jemmerrop. Efter hvad jag sedan hörde, hade den senare fått ena armpipan krossad. Vid anblicken af allt detta elände, flög vreden sin kos i ögonblicket. Men, mig sjelf ej mäktig, visste jag icke hvad jag skulle företaga, då jag på afstånd såg några bruksarbetare komma. Jag skyndade att underrätta dem om, att ett par herrar hade träffats af en olycka tätt vid paviljongen och bad dem föra de skadade till herrgården.

Utan att gifva dem tid till frågor, skyndade jag derpå direkt hem, tog fars häst och kärra (far var borta för tillfället) och körde allt hvad tygen höllo vägen fram ända till Upsala. Jag visste alldeles icke, hvarför jag gjorde så; men jag visste blott, att det var mig omöjligt att stanna på Östanfors.

Det vardt en förfärlig uppståndelse på herrgården. Baronens hade blifvit utom sig när smederna kommo med den döde sonen. Ty han hade icke gifvit något lifstecken ifrån sig under den långa transporten. Men han kom sig. Den

särdeles skicklige doktor L. gaf dock ej stort hopp — i alla händelser skulle han icke bli långlifvad, bröstet hade fått en knäck, omöjlig att bota. Baronens vrede mot mig kände inga gränser, äfven den milda baronessan betraktade våldsbragden med fasa. Mariannes tankar under denna bedröfliga tid finnas tolkade i det enda bref, jag någonsin fått från henne. Den hulda varelsen skref på måfå till Upsala och beklagade mitt öde i uttryck, som under långa år varit mitt tunga lifs enda vederqvickelse.

Min far vardt visserligen också både häpen och ledsen, men tappade dock ej hufvudet. Han kom till Upsala, och sade mig att jag icke vore säker der, emedan baronen ville låta häkta och lagföra mig som mördare. Far erbjöd sig att lemna mig allt hvad han egde, blott jag ville sätta mig i säkerhet. »Nog vet jag att du icke kan göra en mask för när, om man ej angriper dig», sade den ärlige gubben, »men skenet är emot dig och de stora få alltid rätt. Jag visste väl, att det till slut skulle gå på tok, derför var jag inte med om barons förslag från början. Han har då aldrig, af någon på bruket åtminstone, varit misstänkt för att göra ringaste godt för det godas skull. Det var nog hans mening att kasta bort dig som ett värdelöst ting nu, sedan den unge valpen kommit så till vägs». Och deri hade gubben visserligen icke orätt.

Far anordnade nu allt till afresan. Han hade medfört mina kläder och böcker, köpte i Upsala vissa nödvändighetsartiklar och dagen

derpå foro vi ännu en gång norrut, men nu gick färden förbi det kära stället och direkt till Gefle. Gubben hade genom tidningen, som han alltid läste från början till slut, fått reda på att briggen Marie, kapten Åhlander, låg färdig att gå till Newyork med jern och passagerare. Vi kommo fram i grefvens tid, och efter ett i sanning hjertslitande farväl af farsgubben, under hvars sträfva yta bodde mycken stark känsla, for jag till »Engelsberg», der briggen låg, och en halftimme derefter voro vi till sjös.

Den tiden funnos inga telegrafer och icke heller ångbåtar, här hemma åtminstone, af den snabbgående sorten. För förföljelser var jag således tämligen lugn, men hvad hjertat sved, när jag såg kusten af mitt fosterland blifva allt mindre tydlig och slutligen alldeles försvinna, det står ej till att beskrifva. Att blifva »bedragen på drömmen om lifvet» just i dess vår, då hjertat ännu slår som varmast, är bittert nog för somliga. Jag har pröfvat på den saken och den har gjort mig till hvad jag är: en ohjelplig enstöring, som stöter bort det närvarande, hänger envist fast vid det förflutna och som i framtiden ser endast grafven, icke den med kors och friska kransar, utan ett omärkt ställe på kyrkogården, der glömskan — den sanna jemlikheten — sluter oss alla i sin famn.

Jag tryckte magisterns hand. »Men», sade jag, sedan vi tömt toddyn i botten, »det der var inte rätta slutet på historien. Du var ju ej länge borta?»

»Åtta år. Hade derunder mångahanda öden, men slutade som doktor vid Trinity-College i Boston. Under tiden underhöll jag förbindelsen med fäderneslandet genom min far, som fick mina bref genom en sjömansenka i Gefle. Af honom erfor jag, att Marianne efter mitt spårlösa försvinnande trott hvad ryktet basunat ut, nämligen att jag låg på botten af X-elfven. Hon hade dervid gripits så, att baronessan fruktade en förståndsrubbning, hvarför hon ansåg bäst att resa med henne till Lausanne, der de stannade i tvänne år, tills budet om Konrads frånfälle anlände. Då återvände de hem, för att öfvervara en dubbelbegrafning, ty den gamle baronen hade dött genom ett slaganfall vid underrättelsen om sonens bortgång. Fruntimren drogo sig nu från allt umgänge och lefde endast för hvarandra och sina många underhafvande. Den goda baronessan visste att sprida glädje och kärlek omkring sig och Östanfors hade då några lyckliga år.

Du har sett minnesstenen. Vid underrättelsen om baronessans död, som inträffade sex år derefter, tänkte jag återvända; men blygsel och vissa andra känslor dessutom återhöllo mig. Slutligen upphörde alla underrättelser hemifrån. Min käre far hade drunknat en vår i X-elfven, min mor (jag glömde säga det) hade dött redan i mitt sextonde år. Plågad af ovisshet och hemlängtan, reste jag då öfver och fann min förmodan — fars död — bekräftad.»

»Och fröken Marianne?»

»Hon dog i Nizza. Folket hviskade, att hon sörjde sin ungdomskärlek, en son till skolläraren i församlingen och som ingen visste hvart han tagit vägen. — Men kom, nu är det lagom att gå ned i hammaren!»

P. S.

»Hå hå, vän Chicot», hör jag här tydligen den ärade läsaren något förtrytsamt utbrista, »hå hå, hvad var detta för en gåshistoria, så sentimental, så . . .»

»Åhja, det vore synd att säga, att den är öfver sig rolig».

»Nå, men hvarför har den då kommit hit?»

»Derföre, att den är prisbelönt».

»Verkligen? En sådan tårpåse?»

»Jo, ditåt lutar det och det är just *deri* historiens komiska point får sökas. En dag på sjuttiotalet får jag se en inbjudning till detta lands ärade författarinnor och författare angående en literär pristäflan. Ämne: novelletter. 'Kanske något för dig', tänkte jag och raspar genast ihop en af dessa små skepparhistorier, hvilka sedan sett dagen i 'Humoresker till lands och sjös' af en viss Chicot. Det var hög tid att insända manuskriptet till den vittra areopag, som skulle skilja hvetet ifrån agnarna. Då inträder den välförståndige farbror Ybom, för hvilken jag omtalade mitt dristiga förehafvande och visade opuset. Gubben Y. tog på sig glasögonen och läste min

historia. På skefringen af hans mun tyckte jag mig finna åtskilligt i uppmuntringsvägen, men så läste han annonsen, och vardt derpå mycket grubblande. Så blef han allt mörkare och mörkare och slutligen utbrast han: 'min son, *den här* historien duger rakt inte för *den* komitén. Jag känner litet till de der estetikussarne. Tro mig, de prisbelöna bara fruntimmer eller folk, som skrifver inemot likt fruntimmer. Allt originelt, allt, som icke stått i berättelseböcker sedan ett par hundra år, duger icke för *dem*. Kasta det der på elden och skrif ihop några sidor elände om kärlek (helst olycklig) och litet slagsmål, knussla icke på upphöjda saker, uppoffring, patriotism och sån't, förstår du, men glöm för all del icke att gråta på alltihop, så inbilla de sig nog, att det är något romanbeläst fruntimmer eller dess vederlike, som varit i farten med sina känslor. Och du, som åtminstone kan stafva, får nog ett pris, men ta' mig skam du får något för den här befängda historien!'

Gubben Ybom var en vis man. Läggande derför skepparehistorien på hyllan, skenade jag ihop ofvanstående novellett lätt och lustigt och af de bland åttio täflande utvalde fanns äfven mycket riktigt »Magistern» (serverad med ett gammalt, utslitet motto ur 'Buch der Lieder) på matsedeln — jag menar prislistan.

Ett fruntimmer fick *naturligtvis* första priset, naturligtvis. Hvem skulle också kunna laga till sådana slags ragouter, om ej fruntimren?

III.

LACRYMÆ CHRISTI.

EN KÄTTERSK HISTORIA.

Det hade varit fest för tvänne konstnärer, som återkommit från främmande land med något penningar och ännu mera rykte. Supén var afäten, de stärkta och glansstrukna talen hade tillvaratagits varma af påpasslige reporters, »nachspielet» med sina gifna rolighetssångare tycktes också i det närmaste öfverstökadt, så att blott några gamla vänner och åtskilliga sedvanliga morgondröjare sutto qvar kring långbordet.

Man talade om rusgifvande drycker, deras förtjenster och fel. Efter att hafva hållit sig kring de mera allmänna, föll samtalet slutligen på mindre kända sorter, bland hvilka vinet Lacrymæ Christi också kom med på ett hörn.

»Hvarföre kallas det 'Kristi tårar'?» frågade en däst kryddkrämare, som en gång räddat den ene hedersgästen genom att för godt pris köpa en hans tafla, hvilken han sedermera sålt för fem gånger inköpssumman.

»Jo, det kan jag nog säga», upplyste nattsölaren A., ett af dessa snyltande qvickhufvuden, som sällan innehålla annat än öfverlästa anekdoter. »Ser farbror, Kristus gråter, när rika judar dricka ett så godt vin, under det fattiga kristna lida af både törst och hunger.»

Sällskapet skrattade såsom man skrattar klockan fem på morgonen, när stämningen länge varit hög.

»Jag skrattade inte åt dig, må du tro», började, sedan gröfsta munterheten lagt sig, professor X., den åldrige, berömde målaren, äfven känd för sin oskrymtade torrolighet. »Det der infallet har du från Heine, som en gång gaf det som dessert åt baron James Rothschild i Paris. Nej, det var inte åt *den* gamla historien, utan jag kom att tänka på en lustig händelse från min vandringstid, som rann mig i minnet vid talet om Lacrymæ Christi.»

»Den händelsen måste du berätta», bad bevekligt dr K., som alltid sitter på lur efter historier.

»Åh, det blir inte mycket för dig att hugga och så godt är det kanske. Det var under min första resa till Italien som stipendiat. C., den der tokrolige »Generalbasen» ni mins, låg också dernere och forskade i gammal kyrkomusik, fast han forskade lika mycket i glaset, efter hvad jag kunde märka. Emellertid trifdes vi väl ihop, bodde tillsammans och delade ljuft och ledt. Jag målade gamla klassiska ruckel och han sjöng urâldriga munkvisor vid guitarren. Men man kan ledsna på sådant med och det kom en tid, då vi började känna en viss sträckfågelsoro i bröst och ben. Under väntan på penningar, som kunde föra oss till Florens, dit vi ämnade begifva oss från Rom, började vi göra vandringar i den eviga stadens aflägsnare qvarter och företogo äfven kortare utflykter till omnejden. Derunder kommo vi också

till ett kloster, helgadt åt S:t Laurentius. Klostret, hvars namn jag längesedan glömt, lärer fordom hafva varit mycket berömdt för en undergörande Mariebild. Nu var det förfallet och endast bebodt af tvänne gamla munkar, lika hyggliga som okunniga. Fromma voro de naturligtvis också på sitt vis.

Vi brydde oss dock icke så mycket om munkarne. För mig hade den gamla klosterkyrkan ett ogement intresse, emedan der funnos samlade en massa gamla helgonbilder, altarskåp, grafstenar, predikstolar, epitafier m. m., hvilket synbarligen var ämnadt att bilda grundvalen till något museum. Men ingen tycktes egentligen vårda sig derom, åtminstone upptäckte vi aldrig någon annan än munkarne vid våra besök der. En vacker dag frågade jag den äldste, om det skulle möta något hinder för mig att slå upp mitt staffli der och måla några studier.

'Ah signor', svarade den gode patern, 'det skulle göra vårt kloster en stor ära'.

'Och kan jag få medfölja och inventera ert bibliotek en smula?' sporde Generalbasen.

Patern betraktade min väns jovialiska ansigte med någon misstro.

'Endast i musikvägen, ser ni', tillade C., 'några missaler, ju äldre, ju bättre. Jag kan bara läsa noter och ämnar icke forska i er munklatin, det kan ni lita på'.

Munken smålog. 'Jag tviflar ej derpå', svarade han, 'och ni må komma med er vän, när ni behagar'.

Vid hemkomsten befanns Generalbasen hafva

fått långväga främmande, en packlår hemifrån, som bland annat innehöll tolf buteljer gammalt sädesbränvin. Ja, de må nu säga hvad de vilja om bränvinet här hemma på nykterhetsmöten och sådant, men säkert är, att det i främmande land möter en som en helsning från fäderneslandet mer än mycket annat. Generalbasen var förtjust och tog 'öfverdominanten', 'underdominanten' och 'tonican' efter hvarandra med detsamma. Derpå ville han springa i väg och bjuda hem en hop landsmän.

'Nej pass, min gosse', sade jag, 'låt inte bränvinet löpa bort med ditt förnuft. Det här är inte mer än vi sjelfva behöfva. Göm undan det, så taga vi en butelj i sänder med oss dit bort i klostret, der vi få vara i fred, annars är hela tutten slut i morgon dag. På detta sätt slå vi två flugor i en smäll. Vi få arbeta och studera i ro och taga oss en tår, också i ro.'

Detta talet föll Generalbasen på läppen och så drogo vi af till klostret dagen derpå, jag med staffliet och han med en bränvinsbutelj och näsduken full med skorpor.

Sedan munkarne lemnat oss i oqvald besittning af kyrkan, sågo vi oss om efter hvarest vi bäst kunde placera buteljen och skorporna. Ändtligen funno vi ett, som vi tyckte, passande gömställe. Det var ett altarskåp, synbarligen af mycket hög ålder, med dörrar, som slötos och öppnades medelst en enkel mekanism. Inuti befann sig en utmärkt vacker Mariebild med Jesusbarnet i famnen. Belätet hade lösa ögon och

hufvud, så att det tydligen hade varit afsedt för något af munkarnes hokus pokus fordomtima. Detta skåp, som stod i ett mörkare hörn af kyrkan, tycktes oss vara ett förträffligt magasin för våra varor. Generalbasen ställde också dit buteljen och skulle just till att sätta in skorpknytet också, när han plötsligt hejdade sig och började gapskratta.

'Hvad är det åt dig, menniska, skulle du redan vara på treqvart så här dags, hvafalls? Jag ser ingenting att grina åt så der omenskligt.'

'Hör du målare du, är du katolsk, hvad? Ser du då inte, huru lik den här jungfru Maria är Kristin på Stallgården?'

Basen hade rätt. Jag hade också tyckt, att jag sett något liknande förr i lefvande lifvet, men kunde ej erinra mig när och hvar.

Det var verkligen Kristin upp i dagen. — Du M., minns väl den der flickan, som vi kallade 'Drottning Kerstin' och som blef gift med lärftskramhandlar G.?»

»Måtte väl det, eftersom han hängde sig i min vedbod, när Kristin rymt med bokhållaren och kassan», upplyste M.

»Godt. Men Basen gick ändå på med sitt storskrattande, så att jag var tvungen att stödja honom. 'Du begriper då ingenting, din åsna', ropade han, när han ändtligen fick luft. 'Du har inte mer öga för det komiska än en gammal omnibushäst. Förstår du inte, att vi kunna etablera en Stallmästaregård här och få Kristin att passa upp. Just i denna aflägsna klostervrå skola vi hafva det gladaste och mest friska minne af

fäderneslandet. Passa bara på och varsko, ifall någon skulle komma, så skall du få se på något riktigt urstyft.'

Dermed tog han en liten grafhäll bland de många lösa, som lågo der och reste den på kant mot skåpet, hvilket stod fast i en nisch. Sedan steg han upp på hällkanten och började raskt och utan tvekan skrufva på Kristusbarnet, som bara satt på en pinne och hvilket han om en stund höll löst i handen. 'Se så, min snälla gosse', utropade han muntert, hållande den målade träbilden i vädret, 'nu tror jag vi lägga dig bredvid din mamma, som vid det här laget kan vara litet trött af att ha hållit en så tung pjes i armarna flere hundra år, eller hvad tycker du, målare?' sade Basen, vändande sitt röda ansigte, der tårar af den uppsluppnaste munterhet trillade ned som ärter.

'Du är en skändlig kättare och bringar oss på S:t Angelo, det är alltihop det', svarade jag, fastän nära att gå åt af skratt.

'Nå, nu gifva vi skorporna åt Kristin, så ha vi Stallis färdigt', fortsatte Basen och tömde så skorpknytets innehåll i fördjupningen efter Kristusbarnet, hvilken bildade en förträfflig bricka.

På detta sätt hade vi fått ett ypperligt skåp och, fastän jag i början verkligen ansåg Basens påhitt som ett slags helgerån, tog jag dock snart i min egenskap af protestant alltsammans som ett kapitalt skämt, hvilket det ju i sjelfva verket också var. Och det må jag säga, att aldrig har jag varit i en sådan *verklig* 'stämning' som i

denna ruin till klosterkyrka, omgifven på alla sidor af förgängelsens minnen, midt ibland hvilka satt Basen, tyst lutad öfver gamla folianter. Och när vännen då plötsligt slog upp sin långa lugg, log mot mig så innerligen hjertegladt, pekade åt ett visst mörkt hörn och hviskade: 'Kalle, jag tror vi gå och helsa på Kristin ett litet tag', må jag tillstå, att supen smakade godt; och min fasta tro är, att en roligare värdshusrörelse sällan varit i gång.

På detta sätt hade tiden runnit så långt, att vi, som räknade den efter arbete och buteljer, en vacker dag knogade dit med sista flaskan, som kunde vara lagom till min sista studie ungefär. Jag hade verklig tillfredsställelse af mitt arbete i klostret, ty det var just der jag gjorde de hufvudsakligaste studierna till min första stora tafla i Parisersalongen. Just som emellertid Basen och jag sitta som bäst i vår andakt, komma våra bägge vänner munkarne in, bugande och korsande sig för ett par tydligen mycket förnäma, andliga herrar. Efter hvad jag sedan hörde, var den ene en romersk kardinal och den andre en berömd österrikisk erkebiskop, nu på besök i Rom. Följde af munkarne, tittade de på åtskilliga äldre, kyrkliga föremål, behagade äfven betrakta min studie, men gingo sedan efter våra goda fratres direkt till det skåp, som inneslöt den fordom så berömda, undergörande Mariebilden.

'Målare', hviskade Basen förskräckt, 'ut för tusan plåtar, lemna allting och bara löp!'

Ja, det var verkligen ingen annan råd, ty

annars kunde vi ha gripits på bar gerning. Vi sprungo allt hvad benen höllo till vårt logis, der vi genast packade in och så reste vi vår väg ofördröjligen, emedan pengar hade kommit under vårt klosterlif och vi i alla händelser hade beslutat resa efter vårt sista besök der, så att värdfolket ej drog några särskilda misstankar.

Men hvem tron I kunde hålla sig för skratta, när vi en tid derefter på Café de la Regence fingo läsa en omständlig berättelse öfver ett bland dessa underverk, som vid denna tid då och då uppfriskade de katolska troende? Der stod i den klerikala tidningen en utförlig korrespondensartikel från Rom, hvari man omtalade, hurusom en fordom undergörande Mariebild med Kristusbarnet icke på flere hundra år låtit höra af sig, förrän Hans Eminens Kardinal P. och österrikiska erkebiskopen O. vid ett besök i klostret X. gjorde den underbara upptäckten, att Kristusbarnet fallit ur sin moders famn och att Kristusbarnet under många år gråtit tårar, hvaraf så småningom en del samlats i en bredvid stående flaska, som nästan blifvit full deraf. De högvördige prelaterne hade genast bringat denna underbara relik till Hans Helighet Påfven, som under djupaste rörelse smakat på innehållet i flaskan och funnit det hafva en ganska skarp, men ytterst behaglig smak, som ingifvit H. H. de saligaste känslor. Här var nu ett underverk, som icke ens den klentrognaste kunde betvifla, för handen. Folket strömmade dit i otaliga massor att tillbedja dessa heliga tårar, hvilka förvarades i en amphora af

guld, besatt med ädelstenar och om några dagar skulle man företaga en högtidlig procession genom gatorna med den undergörande bilden och de bittra, heliga tårarna. Jag hade den der artikeln urklipt bland mina samlingar, men den måtte ha förkommit. Det hände minsann icke i går det der. Detta är min historia om Lacrymæ Christi och derföre kan jag inte låta bli att skratta, när jag får höra det ordet.»

»Skål för professorns och Basens 'Kristi tårar', hurra!» proponerade nattsölaren och jag kan försäkra dig, öfverseende läsare, att den skålen dracks i botten med mera verkligt nöje än alla de andra festglasen tillhopaslagna.

IV.

NÅGRA RESEBILDER
FRÅN
LANDBACKEN.

INLEDNING.

Af alla de tusentals förändringar, hvilka den jättelikt uppväxande industrien sedan mer än ett fjerdedels sekel infört i vårt lefnadssätt, torde knappast någon vara af så genomgripande beskaffenhet som skiljaktigheten mellan förr och nu i sättet att resa.

När man för ett trettiotal år sedan ämnade sig ut på en »trip» till sammanlagdt belopp af bortåt 30—40 mil, ja ännu mindre, var det som om frågan gälde ett äfventyr på lif och död, ett vågspel, der både den lekamliga och andliga välfärden utgjorde insatsen. Man började göra förberedelser minst en månad förut. Linnet öfverhalades, strumporna stoppades, gångkläderna renoverades, skodonen besulades — hvarje detalj af garderoben nagelfors vida noggrannare än revisorerna nu för tiden på sina ställen granska bankernas räkenskaper.

Det vigtigaste reselementet bildade dock matsäcken. Maten har nämligen, som bekant, i alla tider och hos alla folk, ständigt utgjort största och bästa delen af födan. Skinkor af det svartaste, lataste och följaktligen fetaste svinet, bröstet

af den känslosammaste och följaktligen saftigaste gåsen, steken af den drumligaste och följaktligen smakligaste oxen, äggen af den högljuddaste och följaktligen mest uppmärksamma hönan, och pannkakorna sen — att ej tala om alla andra bastanta och för den tidens magar ypperligt afpassade matsmältningsartiklar, iordninggjordes, inpackades och förseddes med lämpliga etiketter. Skall jag tala om den gamla goda tidens reskantiner, rymliga som samveten och fulla af den ljufligaste gamla sprit? Ack, de förekomma nu endast i inbillningen och på auktionerna, der de intaga föraktliga skräpvrår, oaktadt de, som minnesmärken betraktade, åtminstone hafva den fördelen att ej berätta några dystra, för upplyst folk nedsättande minnen! Allt detta instufvades i den beqväma, med en mängd lustiga fickor, smygrum, klaffar och sköna C-fjädrar försedda resvagnen, och sedan man tagit det ena farvälet ömmare än det andra, luffade bruntarna i väg, näsdukarna viftade, tårarna trillade, hundarna skälde och dammet rök. Men hvart man kom, lyfte folket på kasketterna och i qvarteren bullades upp och det gick för fulla muggar. När man sedan återvände hem, sågo de okonstlade guldåldersmenniskorna på en alldeles som på ett mirakel och det var ej så noga med historierna, bara de klingade skäligen orimligt.

Nu för tiden går man som man står, (en god plånbok dock ej till förglömmandes!) ned till jernvägsstationen, köper en biljett dit resan gäller, sätter sig i ett bås och framkommer utan vidare

äfventyr, såvida man ej bryter armar och ben eller sjelfva hufvudet af sig här och der i kurvorna eller ramlar ned från en vårdslöst uppförd viadukt, i hvilket fall det kan slumpa till så, att de efterlefvande mena sig få ansenligt värdefullare valuta genom utbetalandet af lifförsäkringssumman än om de få gubben hel tillbaka. Vanligen har han i hvarje fall ingenting underbart att förkunna.

För öfrigt är det, äfven i våra dagar, stor skilnad på resa och resa. Det är ett stort svalg mellan det rena, ursprungliga, ur forntidsdunklet stammande, aningsfulla, nomadmässiga ströfvandet och profrytteriet, helsovigilansförsöken, ortutbytena, uppfostringsexperimenten genom guider — med ett ord alla dessa kroppstransporter, der resandets »bouquet» är en bisak. Att färdas i resebeskrifningar kan visserligen också ha sina behag och jag har känt mången gammal man framdraga herbarieartade intryck af trakter och ting, dem han på sin höjd sett genom stereoskop, men mestadelen tagit från bokhyllan. Det är billigt och beqvämt och begagnas med fördel äfven af den sortens akademiska medborgare, som på tyska kallas »Gelbschnabeln», vid serverandet af sin estetiska persilja inför ett tacksamt koppel giftaslystna damer. Ja, det är just ingen konst hvarken att resa eller att rabbla upp andras berättelser. Svårigheten ligger — åtminstone för er ödmjukaste tjenare — uti den omständigheten att kunna meddela ett och annat från mer och mindre flyktigt besökta trakter,

som är lagom långt och lagom kort, lagom sökt och lagom osökt, lagom väsentligt och lagom oväsentligt — lagom — ja, just lagom idealistiskt, för att ej alldeles ställas i skuggan af dessa privilegierade flygande väsen, som ifrån fattighuskosten till borgmästareförtjensten med vanans och den praktiska åskådningens argusblickar undersöka sakerna i en handvändning och göra oss lika förtrogna med dem som med skötessynderna i vårt eget hjerta, men icke förthy lagom realistiskt, att ej undanpetas af dessa känslosamma skildrare, hvilkas i sirliga perioder afrundade får- och herdeidyller förtjuste våra mormödrar.

NORRUT.

I.

Söderfors på dagen. — Söderfors på natten. — Elfkarlebyfallet och värdshuset derbredvid. — En nyttig leksak. — Elfkarleön. — En musikälskande laxarrendator. — Mæcenatskap. — Behrens, Behrens, försök inte att konkurrera!

Försedd med helsa, mynt, kamrat och en nattsäck, for jag från det sofvande Stockholm en vacker sommarmorgon med alla känslor af den fullkomligaste likgiltighet för denna vackra metropol. I Upsala fingo vi redan göra *en* angenäm bekantskap och det var med Upsala—Gefle jernvägen, hvars vagnar med sin genomgång och ytterst propra inredning betänkligt afbryta mot andra jag känner till. Första målet utgjorde Söderfors, på grund af en ungdomsåtrå, som i sjelfva verket icke var någon förvillelse. Jag hade nämligen, tack vare P. A. Svedboms »Läsebok för Sveriges ungdom», redan tidigt fått i hufvudet

att se detta ställe, hvilket den nu förevigade Böttiger under ett bättre ögonblick så tjusande skildrat i sitt bekanta qväde. Ankomna utan att ha sett skymten af en orre till Orrskog, som icke heller synes ega något annat anmärkningsvärdt än en vacker — stationsinspektor, gingo vi med extra tåg till Söderfors, der vi togo in på ett hotel utan namn, som jag likväl åtager mig att rekommendera såsom tyst, snyggt, billigt, oaktadt det är det enda på platsen. Efter nödiga öfningar med porslin och glas för att åstadkomma en stämning, värdig det estetiska föremålet, hvilket lyckades bra nog, gingo vi förbi hamrarne, med »Vulcani söner» i bara chemisen, ankarsmedjan och corps de logiset längs en allé af lindar, som fått dresseras i frihet (skött om sig sjelfva), fram till den trefliga kyrkan, hvilken ligger alldeles i fonden af bruksgatan. Hon är bygd 1792 och hennes största märkvärdighet utgöres af tornkammaren — en jättelykta, hvarifrån man har den fagraste utsigt.

Till höger hitom kyrkvallen förbi en vänlig prestgård kommer man till den ryktbara parken.

Vädret var härligt. Enstaka moln summo ibland öfver solen, spridande en dämpad belysning, som icke allenast satte en viss högstämd färg på våra reflexioner, utan äfven reflekterade på de högstammiga björkarnes vajande kronor. Denna mörka ton försvann åter som genom ett trollslag, då solen kastade hela sitt öfverdådiga ljushaf ut öfver Dalelfvens skönaste smycke, förgyllande hvarje facett af denna ojemförliga juvel. Det

var här som skalden sjöng för bortåt fyrti år sedan:

»Två armar sträcker han kring ön,
Som brudskön står i klädning grön.
De höga silfverstammar då
I vågor blå
Sin stolta krona spegla få
Vid Söderfors».

Ja, gunås så få de det, och jag önskade jag vore en af dessa stolta björkar med ett poethjerta à la Heinrich Heine under den glänsande hvita barken och finge stå der ett par hundra år med den gröna kronan kysst af vänliga vindar och skåda till venster det hvita Theseustemplet, som påminner om Hellas, och till höger Alhambrakiosken med hela följet af trolska reminiscenser från chevaleriets månbeglänsta romantik. Men efter jag blott blifvit några pund kött, inclusive ben, med tiden ämnade till hö, så skulle jag helst vilja hvila ut i den lund af sekelgamla ekar, der den ömma dottern åt en saknad mor upprest en minnesvård. Det var ett ställe, egnadt åt allvarliga tankar. Sådana stodo också till en öfverraskande grad bra inhuggna i ett bredvid liggande ofantligt stenblock, som naturen antagligen enkom ditskaffat för den saken. Hon tänkte väl ofrivilligt dervid på att: »Döden sjelf är skön vid Söderfors».

På återvägen ämnade vi slå oss ned hos grekerna, men funno endast förnäma pelarrader utan ett spår att sitta på, hvarför vi begåfvo oss till den högre belägna kiosken, vid hvars fot elfven

flyter fram. Derifrån led man icke brist på utsigter, och så satt min pantheistiske vän, beskådande ekar, björkar, tempel, holmar och den majestätiska floden och lyssnade till fallets brus och de ur fjerran dånande hammarslagen, icke olika en jättevakas entoniga sång, tills jag bjöd på ett glas äkta svensk banko, som visligt blifvit sparadt till detta upplyftande tillfälle; och tömde vi det i botten för denna gränspost mellan norr och söder, der den senares behag i samdrägt täflar med den förras allvarliga skönhet.

Klockan tolf på natten var scenen en annan, men icke mindre tilltalande. Sedde från de stora gluggarne högt från bruksvägen, erbjödo de »mörka männen under jord» i sina långa skjortor och öfver knäet gående strumpor en öfver måttan målerisk anblick, öfvergjuten af denna effektfulla belysning, hvars rätta användande på duken gjort Rembrandt van Rijn odödlig. Det var nästan ett helgerån mot all estetik att gå ned till dessa Vulcani »jättar högt i nord»; men pligten framför allt, och denna likmätigt må ni veta, att hamrarnes sammanlagda antal är sju, att man der smider ämnen för valsverket, hvilket hammarsmederna för resten tycktes skänka ett visst vallonskt förakt.

Får jag här besvära med ett par anekdoter?

En af de forna egarne till bruket, då det var i sitt fulla flor, förde dit sin unga gemål, en tjusande stockholmska, men — lik sina förtrollande systrar än i dag! — förfärligt grön på det mesta utom Stockholm, romaner och moder. Na-

turligtvis föreföll henne allt som en fésaga på detta trolska ställe, hvilket ju då för öfrigt var öfverstråladt med den lyckliga kärlekens första, varma solsken. En qväll skulle hon också besöka hamrarne. Smidesmästaren var en lustig ture, som försökte göra allt så märkvärdigt som möjligt för hennes nåd. Till den ändan lät han bära ned en stor vattenså och ämbar och när hennes nåd med sin sällskapsdam (brukspatron sjelf var för tillfället bortrest) kom nedtrippande i hammarsmedjan, hade han noga instruerat sina smeder. De bägge unga damerna kände sig naturligtvis smått generade vid åsynen af en mängd karlar, klädda i blotta skjortan, men som dessa plagg räckte ned på vaden, så lugnade de sig snart. För öfrigt föreföll den lätta drägten mycket naturlig i den förfärliga hettan framför smälthärdarne. »Det är på landet man finner den sanna naivetén», hviskade sällskapsdamen. »De här menniskorna äro riktiga naturbarn och det vore synd att väcka dem ur detta oskyldighetens tillstånd genom någon erinran om 'det passande'.» — »Åh, jag har på senaste tiden fått lära mig att ej förvånas öfver *något*», skrattade hennes nåd med ett rosigt skimmer öfver det täcka ansigtet. »Här är bäst att hålla god min».

Nu gick en af smederna fram, fattade med en jättetång ett af de i härden liggande smältstyckena och drog ut den glödande massan, hvilken medelst en kran svängdes under den stora hammaren, hvars taktmässiga slag började smida ut biten till en stång, allteftersom hammarsmeden

förde jernet fram och tillbaka. Smidesmästaren, som förklarade alltsammans för de uppmärksamt lyssnande damerna, gaf nu två andra smeder ett tecken, hvarpå den ene går till sån och hämtar ett ämbar vatten, den andre linkar af till hammarsmeden och drager upp hans långa skjorta. Mannen med ämbaret framträder derpå och gifver med stor precision smedens sotiga lekamen en kall öfversköljning. Allt detta sker med en takt och ett allvar, som icke nog kunna lofprisas, i synnerhet då man vet, att alla de agerande voro färdiga att brista i småsmulor af skratt. Damerna blefvo nog perplexa, men trodde att allt var som det borde vara och så defilerade den ene smeden efter den andre och fick sitt vattenämbar. Sedan hennes nåd lugnat sig efter första öfverraskningen, utropade hon: »praktiskt, mycket praktiskt!» Smederna, som missförstodo henne, trodde, att hennes nåd förklarade uppträdet vara i högsta grad skamligt, och ända tills i våra dagar har folket i trakten, när de velat beteckna något såsom riktigt oförskämdt, kallat det för — praktiskt.

En annan dag träffade hennes nåd ett par gamlingar, som stodo och smidde bredvid hvarandra. »Hur gammal är ni, min vän?» tillspordes den närmaste. »Åh, ja är gammal som sjölfve f-n, ja», svarade gubben vresigt. — »Huru gammal är ni då?» frågades kamraten. Denne, som icke hört den förres uppgift, svarade utan vidare: »åh, ja är full ett år äller ja, så när som på tri vicker».

Ett stycke derifrån ligger ankarsmedjan, der »sjömäns hopp blir smidt af hammarns raska lopp». Vi taga oss friheten att ändra temporalföljden i satsen till »blef». För närvarande är der intet ankarsmide, och det ser icke olikt ut att det också kommer att höra till de öfvervunna ståndpunkterna. Några gamla smeder stodo nu och hackade på ett litet städ, som skulle ändras. Sic transit gloria mundi. Gubbarne omtalade, att de väldiga ankare vi sett på brukstorget nyligen ditkommit, efter att länge ha legat kasserade, för att till blifvande dvärgslägten tala om de storverk, som i fordomtima gjorts vid bruket. Kolosserna hade ursprungligen varit ämnade för örlogsflottan. Till sist hamnade vi i det nyanlagda valsverket, som arbetade utmärkt väl och der folket redan syntes vara fullt förtroget med det lättvindiga tillverkningssättet. De glödande jernstyckena insattes under valsen, feta som en Boa Constrictor efter ett mål på fjorton dagar, och antogo inom kort utseendet af ofantliga lackstänger.

Klockan 5 om morgonen hade vi beställt klockaren till mötes, och denne, en smed med respektabelt yttre, förde oss uppför en sjösjuka befordrande spiraltrappa till den ypperliga lanterninen, hvarifrån utsigten verkligen är hänförande.

Klockan 7 f. m., då vissa mina läsare vanligen läppja på morgonkaffet (huru smickrande för somliga!) lemnade vi denna välsignade fläck, der naturen tömt så mycket ur sitt ymnighetshorn för att skapa en af dessa liksom nyckfullt till-

komna oaser, der den syndiga menskligheten kan ana spår af det förlorade paradiset.

»Was bedächtlich Natur sonst unter Viele vertheilet,
Gab Sie mit reichlicher Hand Alles der Einzigen Ihr».

Från Orrskog öfver Adelsköldska jernbron med sina präktiga pelare, anlände vi till Elfkarleö station, hvars vänlige inspektor underrättade oss, att det var ungefär lika långt till Elfkarlebyfallet som till Elfkarleö bruk, de der ligga vid hvar sin sida af stationen. Vi beslöto oss för middag vid det förra och qvällsvard vid det senare.

Elfkarlebyfallet (rättare fallen) eller det ställe, der Dalelfven utöfver en mängd väldiga stalper i skumhvirflar banar sig väg till det efterlängtade hafvet, är med sin duktiga bro, anlagd under Carl XIII, så mångbeskrifvet och mångframställdt in effigie, att här icke behöfver ordas något derom. Värdshuset står också qvar med sin högeligen roliga planritning öfver bron och sitt gentila porträtt af gubben Tamm, som, friserad och elegant, med alla sina ordnar sitter i en utmärkt länstol. Till underrättelse för framtida besökare må nämnas, att man der får mat, servering och bemötande till nöjes. De gingo ända derhän i det senare att draga upp färsk potatis, som icke var större än mina rockknappar. Likväl äro de putzweg de der sköna dagarne »Vid bron», då man åt sig sjuk af nejonögon, färsk potatis, supen och »bultöl» för 8 skilling banco, inberäknadt dricksspengar.

»Elkarbyggarne» äro, så vidt jag har mig bekant, i allmänhet ett snyggt och hyggligt slägte med utbildadt förakt för Hollnäsare och Hjerpar, de resp. inbyggarne i socknarna Hollnäs och Tierp, så att följande drag ur fiskarlifvet icke får anses som något prof på specifik Elfkarlebymoral.

Strax nedanför bron i elfvens mynning bedrifves ett ganska lönande fiske, isynnerhet med laxnot. Men man får äfven andra fiskar, konstiga nog ibland.

En vacker morgon for strandfiskar P. med sin fjortonårige son ut för att draga upp skötarna och vid det de som bäst drogo, blef dragningen med ens plötsligt tungt arbete och de trodde sig hafva fått ett duktigt stycke klippa eller så. Men när de nogare sågo efter, befanns fångsten vara — ett lik. Och då de ännu nogare betraktade liket, började de fundera hvar på sitt sätt.

»Jestandes far», utbrast slutligen pojken, »sannerligen tror ja inte de är mor.»

»Ja, du säger någe, du gösse», sade fadern, med kallsvetten på pannan, i ett slags obeslutsam hjelplöshet.

»Ska vi hyfva na?» hviskade pojken.

Fadren satt der rådvill, hållande i skötarmen och stirrande på den gräsliga mörka massan i vattnet. Ingen skulle ha varit i stånd att känna igen dessa förskräckliga qvarlefvor såsom rester af en för två månader sedan frisk och kry fiskargumma, hade ej den hemväfda »stenmöss»kjolen och koftan varit. Men man kunde icke misstaga sig derpå. (Se der ett af hemslöjdens företräden!)

Strandfiskaren såg upp och riktade de rådvilla ögonen mot stranden, som låg der så frisk, vacker och nymornad vid det skimrande flodvattnet. Från en rödmålad stuga uppsteg röken. Det var *deras* stuga, hans och hennes, och hon, som nu låg der så vämjelig en mensklig varelse *kan* blifva, hade i långa år skött om potatisgrytan, som nu puttrade der. Ögonen gledo ännu rådvillare omkring och så träffade de kyrktornet. Då klack det till i fiskargubben.

»Hva i håle ska ja ta te få na i jolen me, när vi int har så mycke som en fjäling strömming?» muttrade gubben och såg skyggt åt sonen.

»Hva sitter ni och grunnar åt de för, far. Bäst te låta na gå igen», tyckte pojken.

»Nej, Lars, de skull alderi gå väl. De skull ligga oss i fate så länge vi lefde. Vi måtte få opp na.»

Och så drogo de liket in i båten. De lade det längs akterut och fortsatte med att draga upp skötarna. Liksom genom ett ömsesidigt paktum skådade de blott ned på flodvattnet, maskorna och de fattiga små fiskpinnar de fingo. Plötsligt stötte sonen fadern i armbågen. »Titta akteröfver!» hviskade han med skallrande tänder.

Gubben såg skyggt ditåt och kände håren ögonblickligen resa sig. »Gud tröste oss!» hviskade han, släpte sköten och knäpte hop händerna.

En god del af noten hade lagts öfver liket, så att det knappast syntes. Småningom hade nothögen börjat röra sig, än upp än ned, alldeles som om någon arbetade för att komma lös derur.

Den höjde och sänkte sig allt snabbare och våldsammare.

»Gud tröste oss!» jemrade sig gubben. »De här står då alderi rätt te. Sir du Lars, sir du, hur hon vill resa på sa? Hon har ingen ro förrn hon kommer i vigder jol — —»

»Åh, fattigt», skrek sonen, med ens käck. »Ja sir hva inte ni sir, far. De ä int nå kränk*), utan lefvandes ål — och den som förslör ändå.»

Nu kommer det gräsliga. O, Realismus, statt mig bi!

Sonen tog bort noten och fann flere ålar, hvilka frossat på liket. »Far», hviskade pojken, »vill ni hyfva na *nu?*»

»Må göra», suckade gubben. »Jag kan ju alderi stå ut med begrafningen ändå.»

Så återfick elfven sitt offer.

Men historien förmäler, att den driftige sonen smugit en lina omkring likets hals och försett linan med ett litet flöte och att detta rysliga fiske varit mycket gifvande.

Återkomna till stationen, fingo vi sigte på en rolig tingest: ett slags leksakslokomotiv, som utan tender och med små låga hjul såg groteskt nog ut på den bredspåriga banan. Denne pony bland lokomotiv gjorde både god fart och tjenst, visande sig vara ett utmärkt surrogat för de hästar, som förr transporterat vagnar till och från bruket, hvilket köpt det för — som det uppgafs — tiotusen kronor. Det tog fem à sex lastade vagnar

*) Spökeri.

och basade i väg med en fart, som om pesten varit i hälarne.

Elfkarleö är ett bruk, der af Dannemora malmer efter gamla och nya metoder tillverkas stångjern, bränn- och borrstål. Äfven drifves någon sågverksrörelse. Det eges sedan några år af samma bolag, hvarunder Söderfors sorterar, efter att förut hafva tillhört Tammska slägten. Har namn att vara vackert, hvilket måhända icke saknar alla skäl. Ett slags lagun utanför det ståtliga corps de logiset torde, med sina smärta björkar, som behagfullt hänga de lummiga kronorna öfver det spegelblanka vattnet, vara det bästa partiet.

Det vore en orättvisa att ignorera värdshusvärden, den mest idealt anlagde sådan jag någonsin råkat på. Vi hade gått in der vid förbigåendet och sagt till om qvällsmål. Min hederlige kamrat upptäckte dervid ett piano i salongen och slog sig ned, för att »storma» några passager. Vid återkomsten inträdde värden, den hedersmannen, och bad med rörande ödmjukhet min allvarlige vän »profva» instrumentet litet mer, emedan han nyss köpt det af en pianofabrikant i — Björklinge, en socken nära Upsala, och ville bra gerna höra, huru det skulle låta, när »riktigt folk kom på det». Han hade köpt det åt sin son, som ämnades till klockare, men ännu icke hade någon aning om pianospelning. Vännen satte sig ned och började sjunga med den fattiga qvarlefvan af en utsliten hjeltetenor och jag intonerade med min blott i Arbetareföreningskörer tolererade baryton,

men instrumentet var splitter nytt och det måtte ha låtit riktigt »o'herrans» (som folket i Ockelbo säger), ty strida tårar runno ned för värdens kinder, och vid en blick genom fönstret fick jag till min häpenhet se en andäktigt lyssnande skara, som icke rimligen kunde uppskattas till mindre än trefjerdedelar af bruksbefolkningen. De stodo med händerna knäpta såsom till bön, och hade instrumentet varit en gammal harpa istället för ett nytt piano, så... Men vi skulle tillbaka till stationen för att följa med tåget till Gefle, hvarför vi ville upphöra med att framkalla vidare förtjusningsfeber. Värden bönföll dock så bevekligt, utbad sig äran att få skjutsa oss, sprang omkring och fjeskade och gaf en hop brådskande ordres till höger och venster. Under tiden skramlade vännen på pianot. Vid bordet fanns delikat lax, som prisades, och så erforo vi, att värden var arrendator af det här ganska betydande laxfisket. Efter maten »föredrogo» vi ett par duetter ur Gluntarne — tårar — bifallet icke bullrande, men entusiastiskt — vagnen framme — ville betala — visst icke, kommer aldrig, aldrig i fråga — aldrig på tiden! — *han* i stället — oh! — måste ge oss af i galopp, i galopp! — bjudes punsch på station — laxarrendatorn i tårar, ber att få låna min biljett — undran — stor gest — farväl på perrongen — farväl, välkomna tillbaka! — sticker biljetten och två lappar i min hand — det är bagagemärken — (??) — passera Harnäs — Skutskär ligger tvärsöfver viken liksom Debet och Kredit i en hufvudbok — passera en vådlig

viadukt — försöka bedja — komma på andra sidan ändå — i Gefle — till bagagekontoret — nyfikna — hva' befalls? ! — två... tvänne magnifika laxar! — just sådana der läckra ynglingar på aderton marker, blanka som nytt mynt och röda i köttet likt engelska uniformer! —

Christine Nilsson och Conrad Behrens, I ären hvad man börjat kalla undanpetade! Det finnes andra än I, som veta att knipa publiken och tjena på sina talanger. För allt hvad I gapat, aldrig ha'n I gapat till eder en färsk lax, och ännu mindre två och ännu mindre två såsom dessa, rimsaltade af den sanna, rena, ursprungliga konstnjutningens gudomliga tårar! Amen.

II.

Gefle.

»Den lärde far oss stolt förbi,
Men vi ge f-n i hans geni.
För oss som hafva *karaktär*,
En *guld*-stad dock den är».

CHICOT.

Om man är en af dessa naiva varelser, som envist fästa sig vid första intrycket, så lemnar Gefle ett godt tillfälle till fullständig kurering.

Ty ingenting kan vara mera olika än den tanke man får om denna stad, allt eftersom man gör sitt intåg österifrån, d. ä. från sjön, eller söderifrån, landvägen. I förra fallet debarkerar man, efter att ha passerat ett florilegium af koketta villor längs den vackra fjärden, vid en rad de präktigaste fem våningars stenmagasin, riktiga palats i vacker ståtlig stil, i senare fallet går färden utefter en backig gata, bebygd med gamla trähus i den häfdvunna småstadsstilen.

På Nybron, Gefles Norrbro, ser man huru det egentligen hänger ihop. Liksom så många andra saker, har nämligen Norrlands största stad också två sidor, och den fordom laxrika ån skär Gefle midtitu, icke blott i topografiskt hänseende. Ty han är äfven med få undantag ett mycket pålitligt råmärke emellan det präktiga och moderna och det tarfligt gammalmodiga Gefle, det ur förgängelsen växta och det multnade, som skall ramla. Ja, när man jemför åns norra strand med den södra, kommer den hädiska tanken ofrivilligt på en, att det lugnt och städadt flytande vattnet i sjelfva verket gjorde staden en stor otjenst, då under 1869 års brand dess vatten var den brandmur, som räddade södra delen från förstöring. Tanken är, som sagdt, hädisk, men han kommer ändock objuden vid anblicken af dessa nya skapelser af företagsamhet och konst gentemot de småstadsarbeten, hvilka stå qvar — ingalunda som segertecken bland ruiner.

Den nya stadsdelen är återigen en så prydlig samling hus, att dess make näppeligen torde

kunna uppvisas i de två förenade konungarikena. Från hamnen till kyrkogården synes allt storslaget och vackert. En gata, mycket mer än dubbelt så bred som Stockholms Drottninggata, går genom staden rakt i öster och vester och lofvar, sedan hus och esplanader hunnit sin fulländning, att blifva en riktig mönstergata, hvilken värdighet redan innehafves af Drottninggatan, som med sina palatslika byggnader är den fashionablaste af alla. Stortorget och Nya salutorget felas endast bronsgubbar, för att gå utanpå de flesta af Stockholms öppna platser i den vägen. Men Gefle har inga original att föreviga. Såvidt jag vet, har ingen af våra stormän ens nedlåtit sig att födas der. Jordmånen är tydligen icke passande för sådana slags plantor. Bland de mer monumentala byggnaderna torde väl rådhuset böra sättas främst. Restaureradt efter branden, är det genom sitt fria läge och enkla, men värdiga byggnadssätt en prydnad äfven i denna stad af vackra hus. På dess östra sida, vid torget, ligger stadshuset, magnifikt, med sin 4-våningars fasad olyckligtvis vänd åt galet håll, d. v. s. åt Drottninggatan i stället för åt Stortorget. Detta beroende — enligt hvad som sagts — på envisheten hos en gammal tomtegare, för hvilken man haft vissa till nästa eldsvåda, om ej till everldliga tider, stående dumma konsiderationer. Midtemot rådhuset, afslutande esplanaderna åt norr, ligger det nya teaterhuset. Till byggnadssättet en kopia af Stora Operan i Paris, är detta Thalias tempel ytterst dyrbart och skådespelarne försäkra, att

ingen annan teater i landet är så beqvämt inrättad för — dem. Man kan just ej säga detsamma om salongen, ty platser finnas, der folk hvarken ser eller hör. Det fanns svärmare, som trodde, att ett så elegant teaterhus skulle bära sig på geflebornas konstsinne. Men de bedrogo sig. Det första bolaget hade redan gått öfverända och det andra fick visserligen hela templet för ytterst godt pris, men det bär sig troligen icke ändå. Thespiskärran är det sämsta åkdonet i Gefle.

Salomos tempel deremot, en ståtlig bygnad i hanseatisk stil, står sig säkerligen bättre. Huruvida der försiggå roligare historier än i det gamla gymnasiehuset, på hvars grund det ligger, vill jag här lemna osagdt. Till skolhistorierna återkomma vi kanske i sinom tid.

Lektor Waldenströms nya tempel ligger i närheten af Upsalajernvägens f. d. stationshus och har att fröjda sin herre med ständigt fulla hus.

Herrans gamla tempel, »Storkyrkan», var en af de få byggnader på norra stranden, som räddades undan branden, tack vare troligen de gamla träden på dess gård. Byggd 1654, försedd med ett 195 fot högt torn, som fulländades 1779, är hon 190 fot lång och 84 fot bred. Grunden till tornet synes vara för klen, det lutar betydligt och bör väcka farhåga hos det folk, som i lä vandrar. Altartafla och predikstol äro goda arbeten i rococo, hvitt på blå grund. Målningarna tarfliga. Profeten Jonas' äfventyr är på en gammal, mörk duk framställdt så, att underverket snarare utgöres af att gudsmannen någonsin kom helskinnad

genom fiskens gap än att han sedermera logerade i dess mage. Ty tänderna äro grufliga.

Slottet ligger vackert till vid åns södra sida; dominerande läge, men ingenting att tala om för resten. Länsfängelset liknar sin stora slägt. Lazarettet och fattighuset äro ett par otrefliga träkåkar. Det lär ätas kräsligare i det senare.

Offentlig undervisning bedrifves i nya, utmärkta lokaler, hvilka synas tilltagna i växten. Qvantiteten skall måhända ersätta qvaliteten. Det nya folkskolehuset för gossar är en fästningslik byggnad med riktigt hotande yttre. Man borde aldrig bygga skolhus med sådana uppsyner.

Om vi undantaga Stockholms Djurgård, har ingen stad i landet en sådan promenadplats som Gefle »Stadsträdgård». Dess utsträckning är verkligen enorm sedan man tagit upp gångar i »Boulogneskogen», af vissa stadens mångkunniga fruar omdöpt till »Buljongskogen». Med sina vackra holmar i den förbiflytande ån, sin småtäcka, leende karaktär borde detta vackra ställe vara en välkommen tillflyktsort undan stadsqvalmet. Det kan åtminstone tyckas så. Men sanningen att säga, så ser man sällan någon menniska der, undantagandes söndagen, då det »sämre folket» njuter af en skatt, som det »bättre» icke finner nog comme il faut. — Fordom var Brobänken (Gefles skeppsbro) en ytterst angenäm plats, dit hyggligare generationer gingo och söpo frisk luft, medan de sågo på de mångahanda segelbåtarna, hvilka allt sköttes något bättre än söndagskaptenerna på höjden af Blockhusudden navigera sina

galejor. Plankstaplarna och Gefle—Dalajernvägen hafva dragit försorg om, att det numera icke finnes många spår af de ståtliga alléerna, dem gubben Ennes i tiden der lät plantera. Ingen trakt af det gamla Gefle är så i grund ändrad som denna och det är omöjligt att bland plankhögarna och i det vatten, der nu djupgående fartyg lasta, igenkänna de ängar, der feta kor voro sysselsatta med det angenäma nöjet att tugga maten för andra gången, eller »Långgrundet», hvari små pojkar kunde gå $^1/_{16}$ mil utan att väta lårbenet. Hvarest stod Grischottis värdshus och hvar »Bellevue», på hvilken fläck slog den starke mannen Schenström hamnbusarne med undran och hvar narrade Höökenberg folk att springa efter en gul katt?

Låtom oss komma öfverens att ej tala om handeln, sjöfarten, skeppsbyggeriet och öfriga industrier, ty det kapitlet blefve kanske litet hårdsmältare än den här resebeskrifningen i allmänhet hotar att blifva. Jag kastar mig sålunda förbi dessa riksvigtiga ting med det djerfva påståendet, att samtliga torde hafva nått sin kulminationspunkt och redan befinna sig ett stycke i utförsbacken.

Nej, vi skola språka en smula om Gefles specialitet.

Ni tror väl kanske, att det är fråga om herrar Rettigs »Gefle Vapen». Pah, den tobaken gör man efter ganska flitigt på andra håll. Åhnej, det är något helt annat, som icke så lätt kan apas efter, det är den särskilda, öfverallt der

förherrskande, alltuppslukande *Tråkigheten*, den gefliga tråkigheten, stelnad ledsnad att ha på lager, ren och oblandad — der har ni Gefles specialitet. Det är omöjligt att vara tråkigare än man är i Gefle, deri är det minsann oupphinneligt.

Hvadan kommer detta moln af vresig, grå, kallikåaktig ledsnad, som stannat öfver denna samling vackra hus, brädhögar, sill- och strömmingstunnor och ständigt nedsläpper göpnar af idel tråkighet öfver de arma invånarne?

Det finns en sägen härom. För min del tror jag hela historien vara en illa hopgjord slagdänga, men jag hoppas, att mina hederliga läsare ändå skola ha styrka att öfverlefva den. I annat fall stånde det hvarjom och enom fritt att hoppa öfver

Sägnen om rätta grunden till Gefletternas tråkighet.

I den tiden, då Hin Håle hade mycket mera att göra än nu (ty *nu* komma menniskorna till honom utan vidare besvär), låg han en morgon och sof vid foten af Hainberget, just ungefär hvarest staden Göttingen sedermera samlade hop så mycket af den fördömda filosofien. Hin var trött, förty han hade tillbringat största delen af natten som hund under ett rankigt bord, hvarpå fyra dumma tyskar trumfat och druckit öl. Men sömnen var djupare än som var förenligt med det pigga solskenet. Strålarna silade allt hetare strimmor genom löfverket och Hins klor gjorde kraftansträngningar att gnugga ögonen,

men han vaknade ej. Han reds tydligen af Maran. Ändtligen tog dock hans sega natur ut sin rätt och han vaknade upp med en väldig gäspning.

Han fann då vid sin sida en varelse, som betraktade honom med små sömniga, men märkvärdigt envisa ögon. Ögonlocken sutto som nedfälda på halfspänn, och blinkade aldrig. En egendomlig känsla af obehag genomfor Hin vid anblicken af den lilla, fula figuren, hvars gapande mun, glåmiga anletsdrag och öfver hufvud tafatta yttre tydde på ett väsen af lågt ursprung. Men det obehagligaste var det der blinklösa fixerandet.

»Hvad tittar ni efter, otäcking?» frågade Fan vresigt.

»Jag tycker om ert utseende», svarade den lille.

»Synd, att jag inte kan ge tillbaka på den komplimangen», sade Fan, som kände sig tung i hufvudet och märkvärdigt beklämd.

»Jag tycker om er, för ni ser så gladlynter ut och skulle så ofantligt gerna vilja ha er till ressällskap».

»Har du sett mig flyga?» skrattade Hin hånfullt och drog upp ett par taggiga vingar ur byxfickan.

»Ni måtte vara en fan till karl ni», tyckte den lille vördnadsfullt, icke utan en viss anstrykning af humor i de fadda dragen.

Hin Håle hade hastigt gjort sin toalett. »Försök inte skoja med gammalt folk», sade han och vred om näsan på den lille. Men vid detta

vidrörande, kände han en så underligt våldsam olust, att han med ens for af som en blixt.

Strax han kom upp till väders, blef det bättre, men om en liten stund kände han samma krypande, dofva ängslan igen. Vid det han kastade om i luften, får han se fulingen, som nyss satt stirrande vid Hainberget, komma flaxande med femtio knops fart. Fan förstod, att det ej var en mensklig varelse, utan något på tok och sköt som en pil på den lille. Men denne kändes kall och smidig som en ål och var icke god att få tag uti. Fan ref sönder honom stycke för stycke och kastade bitarna hit och dit; men någon riktig död fick han icke på kräket. Han försökte sänka den fule i Nordsjön, men vips! var han i hälarna på honom igen. Ändtligen blef Fan alldeles ursinnig, for hem efter ett par extra vingar, tog fulingen i famnen och flög med honom till Ultima Thule, det dåliga flyttningsvädrets land. Der gjorde han sent omsider kål på honom eller rättare sagdt på det som fanns qvar af honom och gräfde ned liket just der Gefle nu är beläget. Denne fuling var Ledsnaden. Men han blef icke död, han är bara lefvande begrafven och har smyghål, hvarigenom han andas idel tråkighet. Derpå äro geflетterna sannskyldiga bevis.

Lemnande ofvanstående sägen i sitt värde, vågar jag dock påstå, att, näst stambanan och den lifligt utvecklade ångbåtstrafiken, ledsnaden

är geflebornas värsta fiende, som beröfvar dem känslan af lifvets behag utan att taga saknaden med på köpet. Somliga ha velat förklara detta sakförhållande på det viset, att menniskor samlat sig hit efter den bekanta branden, för att tjena pengar och tjena Herran. Verldsträlarne dyrka mammon och Guds sig så kallade barn dyrka naturligtvis sin fader. De förra se med ett visst kallt förakt på de senare, hvilka åter i sin ordning betala med erkejudisk ränta dessa vredenes käril, fulla af allsköns orenlighet. Den ene har sin kyrka, den andre sitt bönhus, men bägge träffas dock i hufvudtemplet för bägge — banken, och ibland harmoniera de ända derhän, att de tillsammans arrangera det moderna potpourri på utsugna motiv, denna parafras af sjunde och åttonde budet, som kallas »ackord» — tvångsackord. De bägge hufvudgrupperna delas återigen i en hop mindre afdelningar (kotterier), hvilka hvar för sig betrakta hvarandra med misstroende, öfversitteri och denna skällösa ofördragsamhet, den vederbörande vid förekommen anledning icke mäkta förklara. Sen nu der dessa två personer, som inträda på schweitzeriet! De kunna omöjligen sitta i samma rum som de der andra två figurerna, utan måste anhålla om ett särskildt rum, fastän varor och konversation äro jemt upp desamma. På samma sätt kunna ej en »Waldenströmare» och en »gammal-läsare» höra Guds ord tillsammans. De kunna ej ens äta i sällskap. Jag såg dem skyggt smyga till det gemensamma smörgåsbordet, taga för sig och så springa som för lifvet till det

rum, der meningsfränderna sutto samlade. Men läsaren i allmänhet åter vill ej sitta, der de bespottare sitta, äfven om de aldrig spotta ett tecken. Han vill ej komma bredvid en sådan otrogen hund ens vid nattvardsbordet, der hans själ dock mest borde vara böjd för fördragsamhet. Nej, visst icke. Sålunda genomträngas och fördystras alla förhållanden af egoismens, dryghetens och en dum ofördragsamhets ständigt jäsande surdeg, och ligger häri troligen förklaringsgrunden till en stelhet och psykisk ohjelplighet, hvilka qväfva och bannlysa detta sammanlefnadens behag, som just bör utgöra målet för allt menskligt fortskridande! (Väl sagdt och mycket sant.)

WESTVART.

III.

En trip på Gefle—Dala jernväg, hvilken för förf. uppkallar gamla minnen, som för läsaren dock böra hafva hela nyhetens behag.

G. D. J. Gefle—Dala jernväg, nog känner jag till dig! Jag minnes mycket väl, då du ej

hade kommit längre än till hälften, men byggnadspengarne redan voro slut, då aktieegarne svuro öfver dig och öfver den energiske P. Murén, din sannskyldige upphofsman och skapare! Hvilken panik bland bönderna och huru de sprungo omkring bland Gefles handlande för att utbyta sina »ax» mot i deras tycke mer solida fläsksidor och »ankommen» sill! Så kommo »preference-aktierna» och detta statsbidrag, som blef så billigt, och då vardt du färdig och snart det mest vinstgifvande kommunikationsföretag af din sort i detta land. Men innan dess hade gubben X. farit till Stockholm med insidorna af den gamla kamlottskappan full af aktier, för att sedermera finna sin död i oblandad grämelse öfver deras enorma stigning.

Ser jag icke den gamle bitvargen S:s mustascher genom öppningen i biljettluckan? Nej, verkligen... Skulle döden ha vågat sig på *honom?* Nå, vi köpa biljett och under det vi sätta oss till rätta i den just ej öfver höfvan beqväma vagnen, så låtom oss i minnet återkalla några drag af denna verkligen originela personlighet. *Huru* han kunde vara så despotisk, ofördragsam och »bidsk» i tjensten, under det han i enskilda lifvet var en rätt human man, torde ännu få qvarstå som en psykologisk gåta. Men nog var han fast förskräcklig både för dem, som skulle köpa biljetter och de stackare, hvilka ett oblidt öde slungat ut som telegrafister å stationslinien. Det fanns ingen nåd, ingen barmhertighet, när han en gång kom riktigt i farten. Och det hade han minsann icke svårt för. Han skydde icke

ålder eller kön. En gång kom den stenrike, men storsnåle grosshandlare Y. fram till biljettluckan. »En biljett till Sandviken». — »Hvilken klass?» — »Den billigaste platsen». — Grosshandlaren fick sin tredjeklassbiljett. »Hvad kostar den?» — »63 öre». — »Finns det ingen billigare»? jemrade sig gubben. — »Jo, i — hundkupén!» skrek S. så fruktansvärdt, att alla passagerare hoppade till. — Fru Z., ytterst sipp och nervös, köper biljett till Falun. Så öppnar hon på kappan och visar en den näpnaste knähund, som hon håller tryckt till sitt bröst. »Skall jag betala något för lilla Fifi?» frågar hon med detta sockerljufva tonfall, hvilket ingen dödlig kunnat motstå. — S. betraktar henne en sekund med sina i sanning fruktansvärda ögon. »Hm! Dibarn åka fritt», lät det som en åska ur luckan. Frun fick naturligtvis lof att svimma, tills tågklockan piggade upp henne. — Bantåget beordrades en gång af chefen att vänta på Stockholmsbåten, som var synlig vid åinloppet. S. hade redan slagit igen luckan, emedan afgångstiden var inne. Den ene stationskarlen efter den andre skickades med bud till S., men S. öppnade ingalunda luckan. Slutligen måste chefen sjelf deran. Chefen H. var heller just ingen nådig herre. Var S. en bitvarg, så var H. i ännu högre grad en grinvarg. »Öppna, herr S., det är jag, chefen!» S. slår upp luckan, så att den nästan höll på att krossa H:s långa näsa. »Var god och håll biljettluckan öppen ännu en stund», bad H. med sin vanliga sura min. — »Huru lång är en *stund?*» dundrade S.

»Skrif också ett cirkulär om *det*», tillade han hvasst, ty H. var känd för att ej precis vara någon öfverdängare i vårt modersmål.

Men allt detta var ändå rakt ingenting mot det sätt, hvarpå han for fram med de arma telegrafisterne. Visserligen voro de i allmänhet icke just slängda hvarken i telegrafiens teori eller praktik, hvartill de på den tiden högst usla instrumenten väl äfven bidrogo, men så kunde man väl ej begära några genier för 500 kronor om året och fritt husrum. Mer än tolf timmars tjenstgöring helg och söken med ingen semester. Lägger man dertill, att desse stackars hvita slafvar hade bokhållerigöromålen och biljettförsäljningen om hand samt dessutom fingo biträda med posten, då staten gjorde jernvägsstationerna till postanstalter, så måste äfven den strängaste medgifva, att en ung man *kan* ha det trefligare äfven i denna jemmerdal och att S:s ständiga, gnatande ovett var väl mycket att få på köpet.

Men derom något mera sedan, ty vi äro redan vid Walbo station, Walbo, som aflöst Lund, liksom Lund undanpetade Bäck. Samma fryntliga, välfödda ansigte upptäckte man dock alltid på platformen. Ack, hvem kunde tro, att dessa rödletta kinder en gång skulle blekna och att tre dussin dittills okände sysslingar skulle äflas och misstänka hvarandra vid delningen af hvad den enkle S—g skördade på de walboitiska tegarne! Skulle jag förderfva ditt minne genom att skildra ditt senare lifs ständiga qval — den fördömda telegrafen? Åhnej, i synnerhet som du, när allt

kommer omkring, var en liten sate på ditt instrument. Det förhöll sig så, att, antingen nu S—g var för styfhändt eller för gammal eller lärtiden var för knapp, nog af, han kunde aldrig sköta skrifnyckeln ordentligt. Medveten af denna svaghet, var han, fastän en stor och fet koloss till karl, ytterligt rädd och irriterad hvarje gång han skulle telegrafera. Visserligen förekommo på den lilla stationen kanske inalles fyra privata telegram årligen, hvarvid mottagningsstationen kände sig neddoppad i den hjelplösaste ovisshet om telegramens *blotta andemening*. Men inspektoren måste också fram till telegrafbordet och knacka vid hvarje tågs ankomst och afgång. Och häri låg hans annars lugna lifs enda, men ständigt återkommande olycka. Då var det som en ond ande skulle ha fattat denna säfliga inspektorssjäl och galopperat bort dermed öfver tegelhögarne, Walls landtbruksskola, Gefles plankstaplar och hållit den sväfvande någonstädes öfver Norrbotten, qvarlemnande ett ursinnigt köttfodral att hejdlöst vältra fram de mest obegripliga tågsignaler som någonsin blifvit slagna. För att gifva oinvigda en någorlunda fattlig föreställning om den praktfulla komik, salig S—g omedvetet utvecklade ungefär 28 gånger dagligen under mer än 20 år, anser jag mig böra afhölja litet af telegrafiens djupa mysterier. (Hoppas slippa hänga för det!) Vid tågens ankomst slås signal, bestående af bokstafven X, derpå den stations signalbokstaf, hvarifrån tåget kommer och sist den egna stationens signal. Dessa trenne bokstäfver upprepas gemenligen

trenne gånger hvardera. Men när S—g fick tag i nyckeln, hvilken han alltid höll med rakt utsträckt arm, liksom för att hålla sig på längsta och säkraste afstånd från f-nstyget, och med öppen mun sökte markera takten med sin ofantliga tunga, då smattrade längs linien de vidunderligaste »X», som väl någonsin knackat från en häfstång — och i hvilken mängd sedan! När S—g kom väl i farten, kunde han icke stanna. Jag tycker ännu det vara ytterst underbart, att han bromsade någon gång. Vid ett tillfälle räknade man 175 stycken X. Dock var det litet svårt att hålla räkning, enär intet enda af dem var ett fullständigt, ordentligt X, utan mesta delen bara trasor. Idealet, det som hans fantasi alltid skenade efter, men aldrig hann, jag menar ett riktigt X i telegrafalfabetet ser ut så här: — . . —. Men när S—g »råkade ur takten», hvilket alltid hände vid första anslaget, så fick det följande utseende: — . . —, så: — . . —, så: — . . ., och till slut hörde man blott ett oregelbundet brummande af bara prickar. På detta sätt gick det äfven med afgångsstationens signatur. Men sin egen slog han vanligen blott 1½ gång. Den lät nästan som ett slags belåten grymtning öfver, att persen nu väl var öfverståndén.

Margretehill erbjuder icke något annat märkeligt än att det är lastageplats för Forsbacka bruk, der Gustaf III skref det tal, hvarmed han öppnade riksdagen i Gefle. Längs vägen till och från Margretehill växer en ganska tät, ung björkskog, hvilken jag, i likhet med en viss lektor beträffande

Schwarzwald, önskade förflyttad till min vedbod. Stationen vid den af vackra stränder kantade Jädraån är nu nedrifven och endast minnet återstår af den plats, der för snart tjugo år sedan Sandvikens halfvilda kolonister drucko »bus-bas» (engelsmännens »half-and-half»), en underbart hastigt berusande blandning af dåligt vin och bayerskt öl. Framför stationen fanns en liten, alldeles cirkelrund pöl, antagligen uppkommen genom grustägt vid banans byggande och der hade den förtänksamme inspektoren om vintern inrättat en s. k. slängkälke. När nu »busarne» blefvo ur stånd att dricka mera, så gingo de ut och togo en svängom på kälken, hvarpå de vanligen kryade upp sig till nya påhelsningar i bus-basen. Jädran är utan gensägelse den vackraste punkten på Gefle—Dala jernväg och den till höger liggande, aflånga Bergsängstjärnen var åtminstone förr en mycket afhållen rendez-vousplats för fisk och änder. Men Sandvikens många jägare hafva väl vid detta laget dragit försorg om de senare. Synd vore dock att förebrå salig »Majoren» att ha gjort ringaste skada på dem.

Jag får lof att språka litet om Majoren, under det lokomotivet här intager vatten. Majoren var en gammal apotekare, som af en naturens nyck fått på sin lott det mest martialiska utseende, hvilket han icke heller skämde bort i ord och åthäfvor. Men som ödet gjort honom till plåstrare i stället för krigare, så ville han likväl på något sätt lägga sina naturliga anlag i dagen och så använde han sina lediga stunder på den ädla

jagtsporten. Det var onekandes en ståtlig syn att se Majoren i full jagtparad med fjäderprydd hatt, studsare, elegant väska, horn, hirschfängare, krut-horn, hagelpung och minst två hundar marschera i väg åt skogen. Men all denna stass var af oemotståndlig komisk verkan på dem, som kände Majorens, som han sjelf trodde, djupaste hemlighet. Majoren, som kunde Jägareförbundets Tidskrift utantill och var stark teoretiker, fick nämligen *aldrig* något i sin jagtväska. Stolt och imposant drog han ut mot skogens åbor, men snöpligt och tystlåtet smög han in i sitt med ett par dussin bössor och ett halft hundrade pistoler dekorerade rum. Till och med hundarna sågo stukade ut, der de i hack och häl med slokande svans följde sin olycklige herre. En gång höll han dock på att få ett högst egendomligt jagtbyte och det var just i den här Bergsängstjärnen.

»Säker hand och säkert öga, *ingen vet hvad villebråd vi få*», gnolade majoren en vacker morgon vid andungstiden, när han längs jernvägsbanken stöflade af till den vassrika tjärnen, der änderna snattrade gladt och ogeneradt. Majoren gjorde sina fruktansvärda jagtdon i ordning och kastade om mycken teoretisk erfarenhet vitnande blickar kring vasskanterna. Plötsligt får han se ett mörkt föremål komma framskjutande ur en af de tätaste vassdungarne. Majoren lade an, men tog lyckligtvis sitt korn med den grundlighet och omsigt, att en person, som också tänkte göra i andkött, hann skrika: »skjut inte, han ska väl inte skjut fölk heller!» Majoren vände sig förargad. »Hvad

säger han karl, är detta icke en skrika?» — »Nej vars, de ä en vermlänning.» — »Hvad säger han karl, är detta icke en fågel?» — »Nej, de ä Lass Ollas drängen, som gjort sig e flötte utå säf och som bara har hufvudknöppen öfver vattne, för te lure sej på ännera».

Stackars Major! Men han fick trösta sig med att t. o. m. stå i tidningarna bland resande som »Major X.». Och det var ju alltid något.

Se så, nu ha vi redan åkt den $^1/_{10}$ mil som återstår, tills vi äro i Sandviken. Vägen dit går längs stranden af provinsens största insjö »Storsjön,» hvilken säges ha lika många holmar som det finns dagar i året. Ett vackert vatten; men om vintern lärer det vara så lagom trefligt att taga sig fram der under mörka nätter och snöyra. Åtminstone har man berättat mig, att telegrafisten vid Jädran en kulen qväll blef afbruten i kärleksfantasier på guitarre derigenom att ett hästhufvud plötsligt stötte sig in genom rutan och vildt stirrade på honom med förskräckta ögon. Hästkräket tillhörde och manövrerades af en gammal Årsundabonde, som farit på Storsjön sina hundratals resor, men trots detta dock förirrat sig ända derhän i snöstormen. Gubben tordes ej gifva sig af, utan fick ligga öfver på orätt strand den natten.

Nu äro vi i Sandviken. En hög viadukt öfver jernbanan visar oss passagen emellan den kontrollerande vaktstugan och de stora verkstäderna. Sandviken, hvilka minnen framtrollar du ej i dens minne, som skrifver detta! Huru såg jag

dig ej först som en vildmark, sedan som ett slags guldgräfvarläger, der en hop mer och mindre laglöst folk bodde i jordkulor och besynnerliga baracker och nu återser jag dig odladt, bebygdt, hyggligt, ja icke så litet läsaraktigt på köpet. Tre eller fyra bönehus redan och det ståtliga skolhuset der uppe på höjden! Tyvärr har jag här ej rum för en genomgående skildring af dina behag och icke få obehag under sjelfva anläggningstiden, men den kommer väl den ock, blott helsan räcker till. Hvad sjelfva Bessemerståltillverkningen beträffar, så hoppas jag ingen menniska tör sätta i fråga, att jag skall försöka skildra den här. För att dock söka gifva de af läsarne, hvilka aldrig öfvervarit en stålblåsning, ett svagt begrepp derom, vill jag blott omnämna, att det helvetesväsen och stånkande den glödande massan gifver ifrån sig, innan hon kan förlossas från all orenlighet, utöfvar ett så öfverväldigande inflytande på den ovane, att ett sällskap musici, som en gång ditrest för att gifva konsert, men dessförinnan bevistade en stålblåsning, icke sedan voro i stånd att ens stämma instrumenten, mycket mindre spela Schumanns »Träumerei,» förrän efter två timmars vistande i fria luften. Nej, man hör icke ens sin egen kära stämma vid detta förskräckliga dån, som, jemte fyrverkeriet af gnistor, omöjligen skulle kunna fattas i boktryck t. o. m. genom den mest energiskt Victor Hugoska känslopressning med hydrauliskt öfvertryck af kraftord à la — nå, det säger jag då icke.

Från Kungsgårds station, der jernvägen går öfver Storån, ser man Ofvansjö ganska ansenliga kyrka, bygd i enkel stil och ej stort öfver hundra år gammal. Bredvid ligger det forna folkskoleseminariet, som nu tjenar till bostad åt inspektör Insulander. I förbigående må här nämnas, att skolväsendet i Ofvansjö och Torsåkers socknar befinner sig på en mycket hög ståndpunkt, tack vare det intresse sönerna af den ryktbare Thore Petré städse lade i dagen för folkupplysningen. Måhända får herr Hj. Petrés vän, den ädle patrioten d:r Olof Eneroth, i någon mån tillräknas förtjensten häraf. De hafva visserligen, herrarne Petré, nu fått gå som »sparfven från ax», och den, som närmare känner till de Petréska possessionernas historia, ser deri blott denna händelsernas vågrörelse, som väl kan kallas Nemesis Divina; men ingen kan förneka desse ortens sjunkna storheters vackra, sant filantropiska ansatser. De voro i detta fall gentlemen.

Man känner icke igen sig i Storvik. Från att hafva varit en mycket fredlig och tyst station, har Storvik blifvit en bullersam mötesplats för tågen från norr till söder, öster och vester. I fröken Wahlgrens smakfullt inredda restauration, kunna gamla vänner friska upp bekantskapen medels nickningar mellan munsbitarna och mången affär uppgöres der mellan helan och halfvan.

Vid Storvik lemnade vi uppgående ordinarie tåget och åkte till Tjernäs i Torsåker, dit min känslosamme reskamrat nödvändigt ville styra kosan, ty för honom var denna gamla bergsmansby

tripens egentliga mål. Han härstammar nämligen på mödernet från en bergsmansslägt i Tjernäs. För mig hade åter Tjernäs ett annat intresse, emedan der i tiden bodde en af de originelaste personligheter, som vistats norr om Dalelfven, nämligen ingen mer eller mindre än »Gråskepparen», själen i den för ett halfsekel tillbaka så beryktade »Turkiska musiken i Upsala.» Från lärdomsstadens mångahanda bragder på bastrumma och glastrumpet, hade den hjertevarme och vänfaste H., fäst med ömma band vid en älskvärd maka, (hvars närmare vänskap städse skall utgöra ett af mina bästa minnen) dragit närmare fädernebygden och slagit sig ned som läkare vid Petréernas många egendomar. Residenset vardt Tjernäs.

Tjernäs är ett mycket vacket ställe, bebygdt med ansenliga gårdar, mera erinrande om hus för ståndspersoner än folk af allmogeklassen. Man ser der väl skötta trädgårdar med gjutna jernsoffor i. Men så utgöres befolkningen heller icke af landbönder och sådant, utan består eller bestod åtminstone för längre tid tillbaka af rätt burgna bergsmän med egna grufvor och egna hyttor.

Min vän kände traditionsvis till namnet på den gård, der hans mormorsmor var »barnfödd», som det heter, och hade sedan flere år beslutat sig för att se sin förfädernevagga på mödernesidan. Det var icke svårt att få rätt på stället. När vi inträdde i »arsstu'n», fanns ingen annan der än en gammal gumma, som satt och spann. Det var just i »andtiden» och alla, som orkade, voro

ute på fältet. Gumman såg upp, förvånad och icke så litet skygg. Vi begärde något att släcka törsten med och så gick hon efter en trästånka och gaf oss förträffligt svagdricka. Under tiden hade min kamrat sett sig omkring med, som jag förmodar, mycket högtidliga känslor, ithy att hans min vardt allt mörkare och mörkare. Slutligen frågade han gumman, hvem som nu rådde om gården med en egen tonvigt på ordet »nu». Gumman, som tydligen icke tyckte om röstfallet, svarade vresigt, att det var hennes mans gård. — »Nå, hvar har *han* fått den ifrån?» sporde X., min kamrat, med en domares min. — »Körs hva han ä nyfiken. Skull de angå honom de? Annars så feck han den med meg, för de var far mins hemman kantänka.» — »Nå, hvar hade *han* fått det ifrån då?» återtog X., allt mer allvarlig. — »Åh, han ärfde de efter far sin. De va då för grömt hva han ä frågviser» — —. »Nå, vet ni också, hvar *han* fått det ifrån?» sporde min vän med riktigt skärande röst. Gumman, som hittills stått, sjönk nu ned på en bänk och sköt några grå hårtestar bakom skygglapparna på den gamla bindmössan. Hon betraktade min kamrat med skygga blickar och stammade halfgråtande: »Hva vill han med de? Ä han fjoskig han? Hur ska *jag* kunna veta de, jag?» — »Nå, så skall *jag* säga er det. Han *stal* denna gård och hela hemmanet för resten från en fader- och moderlös flicka, åt hvilken han var förmyndare. Har ni någonsin hört talas om 'Silfver-Karin', hvafalls?» dundrade X. med så fruktansvärd stämma, att jag måste

springa fram till gumman, som höll på att ramla från bänken. Hon fick dock ej dåndimpen, eftersom bondqvinnor icke ha för sed att svimma, men i stället började gumman stortjuta och mumla en hop saker under snyftningarna, såsom att »Silfver-Kari» var död och begrafven för många Herrans år sedan och att *hon* inte kunde rå för, om »dom gjort henne orätt» och att det kanske var derföre som det spökade på skullen m. m. Vännen X., i grunden from som ett lam, tyckte nu omsider, att han gått väl långt och upplyste derföre den gamla helt fogligt om, att han vore dotterdotterson till nämda »Silfver-Karin», som fått detta namn på grund af, att hon var dotter till en mäkta rik bergsman, som dock före sin död satt bocken till trädgårdsmästare på sin egendom.

Enär jag visserligen älskar scener, men ej af den tråkigaste sorten, så drog jag min högpatetiske vän baklänges ut från sin Nemesisprofession förmedelst ett kraftigt tag i rockskörtet och så gingo vi och bekikade det trefliga ställe, der »Gråskepparen» haft sin kajuta. Derifrån ställdes kosan till den utmärkt treflige, gamle inspektor * * på —by, hvarest vi undfägnades icke blott till kroppen, utan äfven med ypperliga historier om Gråskepparen och den icke mindre bekanta postmästar E—rman, jemte några andra original, numera till största delen döda. Ja, det fanns roliga gubbar i Torsåker för ett qvarts sekel tillbaka, skall jag säga. Min tro är, att jernvägarne till stor del bära skulden för den allt

mer aftagande lustigheten eller tror ni, att man nu för tiden skulle kunna på en så liten väglängd åtminstone, göra motstycke till följande lilla utflykt?

Det var en bister Januariqväll för mer än trettio år sedan, då E—rman, härlig i åminnelse, debuterade med sexa för åtskilliga af de glada själarna inom T:s trefliga kommun. Han vann dem genast, icke blott genom sin obestridligt andliga märkvärdighet, ej allenast på grund af de äkta »Turkiska toddarna» eller de omsorgsfullt gödda smågrisarna (aftonens pièce de resistance), utan fastmera derföre, att E. verkligen var en *god* värd. Bland de närvarande fanns äfven »Gråskepparen», som efter supén ämnade fara till Gefle och bjöd på fri resa för en extra passagerare i sin galeja, en med målad lärftsufflett försedd kibitka, der den tvärsäkre Jernberg skötte manövern. Den pigge X. var genast färdig att följa som han gick och stod och så bar det af vid pass tiotiden. Det var stjernklart och gnistrande kallt. Om en halftimme hörde de en sträckt galopp bakom sig och upphunnos af ett sjukbud rörande en blifvande verldsborgare. »Den skola vi tvärt expediera», menade doktorn och bad X. vänta i en närbelägen bondgård. Om en timme var han också tillbaka och nu fortsattes färden till Å. gästgifvaregård. Men der satt en hästskojare, som fått en »haberdudas» midt öfver lukt- och talorganen af en skarpbroddad hof. Så hästkännare karlen än var, ville han dock bli plåstrad den gången. Ansigtet var verkligen fruktansvärdt åtgånget eller rättare

— sparkadt, och tröligt är, att mannen efter den betan fick fara omkring i bygden med en verklig profryttarfysionomi. För köldens skull, som steg till 30 gr. C., togs derpå en »fälsup» af uppkokt mjölk med bränvin, hvilket lärer vara förträffligt vid polariska omständigheter. För öfrigt hände inga värre äfventyr än några kullerbyttor under denna del af färden.

I Gefle skildes kamraterna. Afresan bestämdes att ske vid middagstiden och Gråskepparen inviterade X. till frukost på »Gula ladan». Der insmögo så småningom stadens läkare, och X. kom snart underfund med, att alla hade samma mål i kikaren, nämligen frukost med doktor H., som naturligtvis *icke* kom, distrait och lifvad af allt, som mötte honom, förrän hans *egen* mage dref honom till »Ladan», i hvars förstuga han mötte vännerna, som måste vända tillbaka, ty med skepparen hjelpte inga böner, när han väl var i farten. En hejdundrande frukost improviserades bums, dock mest på våta vägen och dagen vardt glad. Nu bestämdes hemresan till kl. 2,30 e. m. att företagas från gästgifvaregården, der H. bodde. På sagd tid infann sig X., men ingen skeppare syntes till. Ändtligen kom han; dock hade han *naturligtvis* ännu icke uträttat allt, utan måste ut till »Tjufven i mej», »Kopparslagaren» och en döende, oberedd garfvare, dit X. likväl följde, hvadan afresan från Gästis kunde ske kl. 6,30. Vid ankomsten till Stortorget, befanns rådhuset festligt upplyst och en rad slädar syntes utanför trappan. Nu måste H. nödvändigt

veta hvad som var å färde och när han fick höra, att Muntrationsrådet Höökenberg gaf bal deruppe, *måste* Gråskepparen nödvändigt träffa gamle vännen »Alla barn i ring, ut med ringen!» Det kunde ej hjelpas en smula dröjsmål; men skaka hand »ett ögonblick som hastigast» med Höökenberg var en befallande nödvändighet. Så körde då Jernberg efter de öfriga slädarne fram till trappan. H. steg ur med försäkran att komma tillbaka på minuten. Men då minuten blef för lång, bad X. den sedermera i Stockholm så bekante stadsfiskal K. gå upp och göra påminnelser hos H. K. återkom dock med den nyheten, att Gråskepparen låtit ånyo omvärfva sig vid — Turkiska Musiken och nu som bäst var i farten deruppe som Mandarin af Bastrumman. K. ansåg för öfrigt att det ej stod i menniskomakt att få den nyengagerade derifrån. Men X. ville sjelf, militär som han var, recognoscera terrängen. Och se! Der satt Gråskepparen, iförd röd yllehalsduk och sälskinsbottforer långt upp på benen, midt i orkestern och dunkade på trumman och singlade på en triangel med all den ifver, hvaraf detta eldiga menniskobarn var mäktigt. Hvilken DungKaSchin!

Jernberg skickades tillbaka, det var ju klart, besynnerligen sedan X. i förmaket stött tillsammans med ett annat härligt original, vid namn Per af England. Denne föreslog, vid en blick på Skepparen, att de skulle bevista balen. Af en fet provisor fick X. låna en kostym, hvari han fann sig lika snygg som oigenkänlig. Och så bar det af på balen. Der satt nu H. troget vid

sin puka och sneglade något efter X., när denne gjorde sitt första »slag» omkring golfvet förbi orkestern, men vid det andra valshvarfvet reste han sig helt och hållet, ett solsken upplyste Gråskepparens väderbitna drag och dermed satte han sig lugn och numera orubblig. Efter slutad bal superade X. tillsammans med de bägge återförenade herrarna, från hvilka han skildes kl. 2 på natten, då afresan från Gefle ändtligen bestämdes till kl. 8 påföljande morgon. När X. så kom till Gästis denna tid, upplyste Jernberg, att de bägge herrarna kl. mellan 3 och 4 väckt upp folket på alla källare, för att söka X, hvars bostad han ej kände; men att de sedermera tagit skjuts till — Elfkarleby med tillsägelse att X. skulle komma efter och medhafva Gråskepparens förlorade mössa eller köpa en ny. Nog var X. en »toujour» karl, men detta var nu nästan väl starkt. Dock gaf han sig i väg de styfva 3 $^1/_2$ milen och fann sina gubbar i värdshuset »Vid bron» lutade öfver ett fat bräckta nejonögon.

Huru kunde han förebrå dem, dessa så glada och sorglösa filosofer? Det stod icke i ett menniskobrösts förmåga på *den* tiden. Och när så bröderna öfverhalade sina gemensamma minnen, si! då visade sig, att de vid sidan af vägen hade en gammal vän, inspektor Z. på —ö. Den borde de helsa på, efter de voro så nära. Kanske de aldrig finge se honom mer i verldsvimlet! Ja, det var bara en liten, mycket liten krok. Och så foro de till —ö. Termometern visade då 33 gr. C.

Hos musikentusiasten Z. fanns för tillfället som gäst en ryktbarhet den tiden, norske violinvirtuosen Rostad. Vid hans åsyn vaknade Turkiska musiken ånyo hos Gråkappan med 77-dubbladt lif. Hans något domnade krafter piggades otroligt och der blef ett musicerande som folket der på trakten ännu minnes likt en behaglig dröm. Först dagen derpå foro gubbarne H. tillbaka och X. kom då ändtligen på fjerde dygnet hem från sin improviserade och — medgifvom det! — något äfventyrliga resa välbehållen i Gråskepparens kajuta. Klockan 6 f. m. skildes vännerna efter ett bastant »mörumål» och en stor turkisk toddy.

Nöjsamt vore att här äfven räkna upp en mängd befängda historier om *E—rman*, vårt lands måhända dummaste menniska, men som förf. redan dels offentliggjort det mesta af dem i en tidning och dels utrymmet här synes mig hotande knapt, nödgas jag nu återresa till Storvik. Dock först ett folkdrag och ett äkta tjurskalligt till på köpet från Torsåker.

En bonde der plägade, enligt ortens sed, gifva sina drängar i lön, jemte kontanter, dessutom gångkläder, bestående af rock, byxor och väst. Nu hände sig, att bonden flere år å rad hade kortväxta drängar, hvarföre han småningom blef van att köpa ett visst alntal tyg. Emellertid städslade han ett år en lång dräng, men köpte ändå tyg liksom förut. När nu skräddaren kom, så räckte det icke till väst. Drängen fordrade naturligtvis att få sin fulla rätt, men bonden

ansåg sig ej »rå för, att drängen var en så lång drummel, och ej heller hade han gjort rätt för mer än de förra drängarne». Och så »trilsk» var bonden att han »gick till tings» om en sak, solklar som denna, hvilket naturligtvis kostade mer än både rock, byxor och väst och på köpet skaffade honom en skörtskur ovett af domaren, den bistre Robert L.

Men nu äro vi uppe i jernvägskupén ånyo och redan vid Hyttmyra vaktstuga, der den egentliga skogsregionen börjar samtidigt med det vi sträfva uppför en half mils lång stigning af 1 fot på 60. Vid Granstanda vaktstuga (omkring 600 fot öfver hafvet), der ånghästen egentligen borde få pusta litet, har man en ståtlig utsigt öfver de på andra sidan Storsjön sig amfiteatraliskt resande bergen. Snart köra vi återigen i vädret på en hög bank utmed den djupt mellan dystra berg inbäddade sjön Stora Kröntjärn, med stigning af 1 till 80, upp till Lilla Kröntjärn. Här ha vi dock gjort ifrån oss nästan det värsta och åka nu »på lätten» förbi Fäbobacks vaktstuga och Axsjön, hvarpå en blick söder om banan afslöjar den kanske präktigaste vy Gestrikland har att erbjuda: en af höga, skogsklädda berg infattad dal, i hvars djup man ser det hvitskimrande Hofors, »likt en urna i en blomsterpark».

Den 31 Maj 1855 togos de första spadtagen till denna bana ur Sätra-åsen strax invid Gefle. Den 24 Juli 1858 invigde Carl XV, då kronprins, vid Robertsholm det färdiga stycket deremellan och Storvik. Jag mins mycket väl hvilken för-

tjusningsfeber prinsens granna figur uppväckte, liksom jag ännu icke glömt, huru förargade vederbörande i Gefle blefvo, när det skepp, som vid hans ankomst skulle löpa af stapeln, vägrade att gifva sig af, emedan såpan på bädden torkat under väntan. För öfrigt har Robertsholm ingenting märkligt. Jo, tyst! En liten historia.

Som jag förut nämt, härjade magister S., den bistre telegrafföreståndaren, icke litet med sina telegrafister, men så voro de också just inga ljus flertalet af dem. Vid Robertsholm fanns för många år sedan en gröngöling anställd, som icke var med då krutet fanns upp. Till denne inträdde två resande, något lifvade, hvilka lemnade till afsändning ett telegram af tämligen skabröst innehåll. Den unge telegrafisten underlät dock att författningsenligt tillbakavisa telegramet och började aftelegrafera det till Gefle. Plötsligt stoppades han af några om djup förbittring vitnande utropstecken från S., hvilken derpå skref: »inhiberas!» Telegrafisten stirrade häpen på pappersremsan med det för honom obegripliga ordet. »Hvad säger han?» frågade den ene afsändaren, som var personligen bekant med S. och mycket upplagd för litet spektakel. »In-hi-beras», stafvade den unge mannen rådlös. »Nå ja», säger spjufvern, som genast märkte att telegrafisten ej var mycket språksprängd, »inhiberas — — inhiberas, det betyder 'fortsätt!'» Och så började telegrafisten om igen, men nu smattrade ett helt slagregn utropstecken från den vredgade S. Åter läste telegrafisten på remsan. Der stod: »lymmel, vet hut!!

Inhiberas, hör ni icke?!!» — »Hvad säger han nu?» frågade den andre afsändaren, färdig att kikna af skratt. Telegrafisten tolkade det, fast något motvilligt. »Nå ja», säger förste afsändaren, »det der afser tydligen, att herrn skall skrifva litet fortare». Så att den stackars telegrafisten tog om telegramet igen. Men nu lade S. handen på nyckeln och afbröt i raseri icke allenast nyckeln, utan äfven all vidare telegrafering.

Förbi Källviken, sjön Häglingen, der en mystisk eremit finnes jordad i sin ekstock på ett stenskär och hvars mörka vatten icke blir synnerligen trefligare af att återgifva Malmbergsåsens buttra former, glida vi genom Dalporten — naturligtvis in i Dalarne. Vid Lottsjön se vi till höger Lottbo fäbodar och till venster i skogen tre väldiga klippblock, tornade öfver hvarandra. Det är Lottbo kyrka. Hon begagnas icke numera, men för icke så längesedan firade trollen här sin sabbath. Alla de djupa skogarnas rår och vittror, fäbodarnas tomtar och sjöarnas neckgubbar drogo då hit i klara månskensnätter och den, som var söndagsbarn, kunde tydligt se, huru det öfversta stenblocket var upplyftadt på guldstolpar till tronhimmel åt trollkungen och hans gemål, denna skogsfru, som var så fager till sin främre del, men på ryggen liknade en gammal ekstock. Jernvägens eldflåsande vidunder måtte dock ha gjort slut på gudstjensten. Åtminstone ser ingen till trollfolket numera.

Äfven finnes från detta ställe en tragisk folksägen om huruledes Stolt Jon Andersson, bygdens

båldaste ungersven och raskaste jägare utom hvad qvinnor beträffar (men det var också *längesedan*, mycket!), ändtligen besegrades af Anna, bygdens fagraste tärna. En dag skulle det sälla paret fira en ljuf minnesfest, ty »Lill Anna» fylde nu året. Stolt gick ut i skogen att fälla villebråd, men kunde icke få något passande, utan måste tomhändt vända hemåt. Det var i skumrasket. Just när han kom till en krökning vid gångstigen till sin stuga, fick han se något skymta i en buske. Olyckligtvis sköt han fortare och bättre än »Majoren». Ty i busken låg hans Anna liflös. Stolt blef nu vansinnig, tog sin bostad i Lottbo kyrka och anträffades femton år derefter af »Lill Anna», som vaktade kreaturen vid sjön. Jag vet icke om jag för vana romanläsare egentligen behöfver tillägga, att den vansinnige igenkände sin älskade Annas sextonåriga afbild och att dottern småningom hos fadern väckte den ljusa tanken, att det var skäl i att utbyta Lottbo kyrka mot den öfvergifna stugan.

Men nu äro vi redan vid sjön Ryggen, der banan når sin högsta punkt, nämligen 725 fot öfver hafvet. Härifrån finnes också en liten »sägen», men af mycket färskt datum och kanske icke så fullt tillförlitlig ändå. Folk ljuger ju också nu för tiden. Annars berättas det, att man der för få år sedan observerat, hurusom en gammal inpiskad nalle suttit med brillorna betänksamt på näsan och med stor uppmärksamhet läst »Tidning för Falu län och stad». När han kom till notisen om en tillämnad, större björnjagt vid Ryggen,

der man upptäckt en hop björnspår, började han småbrumma, hvilket på björnspråket lärer vara ett starkt uttryck för ironi. I den listiga blick gamle nalle derpå öfver glasögonen lät glida uppåt de höga furorna och längs den öde, snöbetäckta sjön, läste den obeväpnade åskådaren det der »Fick du fikon, Zakris?» lika tydligt som i tryck. Sedan nalle försett tidningsbladet med ett tecken af förakt, hvarpå ingen europé kan misstaga sig, hopvek han papperet betänksamt, lade det på en lätt synbar plats och försvann derefter långsamt från den af så många nimrodar hotade nejden.

Härifrån sänker sig banan mot Runns vattensamling med en nästan oafbruten lutning af 1 fot på 60. Vid Dammen äro vi ute ur vildmarken och kila nu genom kultiverade trakter. Vid Hosjö lönar det att betrakta utsigten. Nu upptäcka vi höga skorstenar. Det är Korsnäs med sina många sågverk. Likt Sandviken blef det hastigt från en obemärkt backe förvandladt till en af storindustriens allra vigtigaste härdar. Gefle—Dala jernväg tager härifrån närmare trefjerdedelar af hela fraktintägten och, om, hvilket starkt satts i fråga, en flottled anlägges direkt till hafvet, kommer G. D. J. säkerligen i en framtid att göra skäl för öknamnet Gefle Dåliga Jernväg. Vi helsa Korsnäs', när allting sägs, *utmärkte* stationsinspektor, den kanske skickligaste jernvägstrafikman vårt land eger, åtminstone på denna sidan Dalelfven, och draga till kopparslantarnes gamla fädernesland.

IV.

Falun och the Faluenser.

Ändtligen äro vi i Falun — ändtligen, ty man kör på denna bana med en fart, som låter förmoda, att den »början har, men slutet aldrig räcker». Förgäfves skåda vi efter det gamla vänliga stationshuset, der vi bortskämtade så mången stund af den då så långsamt framkrypande tiden. Till vår förvåning upptäckte vi nu ett nytt prydligt stenpalats något till venster om det ställe, der den förra träkåken tronade, hvaremot den senare befans hafva flugit tvärt öfver faluensernes misslyckade »promenad», gjort en volt i luften och sålunda kommit att vända frontespicen åt det håll, der den fordom stod, och ditåt kikade han fortfarande med dyster och melankolisk min. Och huru skulle det gerna kunna vara annorledes? Såg han ej om våren hela drifter af masar och kullor med hopp, mod, sång och de mest förfärliga, hesa fioltoner draga österut på förtjenst, och stego de ej om hösten, likt en skara flyttfåglar, af på hans rymliga perrong, bärande på mynt och nymodiga dragspel, som ur sina jamande bälgar framgnisslade så underliga variationer på

»Il Bacio», att håren borde ha rest sig på signor Arditi, i fall han i denna flinka och lifvade naturbarns-musik ens ett ögonblick varit i stånd att misstänka någon aflägset påminnande travestering af hans berömda kyssvals? Han får dock trösta sig (nota bene f. d. stationsbyggningen), ty med ena ögat ser han sin ståtliga efterträdare och med det andra elementarläroverket, det enda prydliga hus, som någonsin funnits i Falun förrän på den allra senaste tiden.

Vi kände Faluns s. k. hoteller sen gammalt. Dala hotell, drägliga, gammaldags rum, goda varor, men dyrt; Gästgifvaregården, förfallen, dyr och aflägsen.

Falu hotell är antagligen det sämsta i Norden. Vi skola blott anföra ett enda skäl bland många. När vi med ett mellanskof af tre år bodde på detta ställe, satt samma gamla klocksträng qvar, hvilken man nödtorftigt skarfvade med ett snöre. Det var för stor lyx att köpa en ny. Afbrottet mellan dessa kyffen och Gefles palatslika hotell var verkligen häpnadsväckande, utom i ett enda väsentligt hänseende, nämligen — räkningen.

Vi beslöto oss för att taga in på »Nya Hotellet». Det ligger vid Åsgatan, ej långt från stationen, och en nymålad skylt vinkar så förledande. Det är ett gammalt hus, som för några år sedan tillhörde bergmästar Lundqvisth. Ingenting syntes der förändradt och ingenting tyder på, att stället är apteradt att mottaga resande, med undantag af skylten, och räkningsblanketterna. Man anvisar ett rum — det är allt. Der finnes

ej tecken till ringapparat. En klocksträng hänger utanför förstugan att signalera sengångares ankomst. Vill man något, måste man gå från dörr till dörr och höra sig för. Sanna förhållandet är, att man i småstäder åt detta håll merendels köper ett hus, låter förfärdiga en skylt, köper några gamla möbler, städslar ett par gamla pigor och låter framför allt trycka räkningsblanketter med »hotellets» namn på, och så lemnar man ett dåligt rum vid ankomsten och en duktig räkning vid affärden, men gör under mellantiden aldrig ett grand för den resandes beqvämlighet. Skulle man någon gång göra det, synes det ej såsom skyldighet, utan tvärt om såsom något, hvarmed man ej har det aflägsnaste att skaffa.

Tvärt öfver gatan bor en barberare. Vi besökte denne skäggets bödel och funno dörren stängd. Klockan var något öfver 1 på dagen. Vi knackade försigtigt på, en yngling svarade oss, att ingen finge rakas vid denna tid under söndagen. Förgäfves vädjades till vår egenskap af resande — omöjligt! Ändtligen visades vi upp till »mästaren», som ock efter en lång, mycket lång väntan lät se ett ytterst onådigt ansigte, och hvilken man nödgades i ordets naknaste mening tigga om tillstånd att få »se efter i nedre våningen, huruvida der fans någon, som ville göra det», hvilket nu var händelsen, så att hakan omsider fick sin beskärda del. Se der följderna af bristande konkurrens eller felande kritik; vi kunna ej afgöra hvilketdera.

Men äfven bland sjelfva befolkningen synes denna anda af lojhet, förakt för andras meningar och åstundan att tjena stora pengar mot rasande liten valuta, vara mycket allmänt utbredd. Se på denne pojkvasker, som kommer vaggande gatan fram med händerna omsorgsfullt inlogerade i byxfickorna.

»Hallå, unge vän, vill du gå bort ett ärende?» Pojken lyfter upp sitt feta ansigte och betraktar den frågande en stund med misstrogna blickar. Ändtligen uppstår följande autentika konversation.

»Det beror på hva de ska vära nårst —»

»Åh, dit och dit.»

»Fali å, de ä då rakt för långt de. — Säj åt nån åan.»

»Men jag behöfver ha ärendet fort uträttadt.»

Ögonen betrakta åter den frågande med ett slags oförliknelig naiv fräckhet, omöjlig på något annat ställe i de bägge hemisfererna. »Hu' mycke får ja då?»

»Tjugufem öre.»

Ett indianskt »Huj!» och vändning.

»Femtio öre då — —»

Paus och eftersinnande. Ändtligen vänder pojken en ryggen med ett: »Nej, de får väl vära,» och så vandrar han ånyo gatan framåt. Att han en enda sekund tagit händerna ur byxfickan, hoppas jag ingen menniska efter ofvanstående sanningsenliga beskrifning hafva ett ögonblick misstänkt honom för.

I mycket fina kretsar, i romaner och poemer, bland den studerande ungdomen i Upsala och

Lund, liksom i de andliga drifhus, som kallas elementarläroverk för ynglingar och flickor, herskar ännu den föreställningen, att dalkarlar och kullor i sig förena alla de goda seder, hvilka den nyare tiden till det mesta aflagt som gamla fördomar, och att hos dem skall sökas landets must och märg. Äfven påstås, att den i Lafontaineska romanerna så mycket omtalade »Dygden» i sin höga ursprunglighet står att finna uppe i Dalom. De, som så säga, lära, tala och tro, göra klokast uti att buteljera sina känslor, till dess de studerat detta »beundransvärda» folk på nära håll litet smått; och om de sedermera hålla vackra tal öfver dem eller hopskrifva böcker, fulla med beundran och loftal om det storartade kapital af sedlighet, arbetsamhet, nykterhet, ärlighet m. m., som utmärker detta folk framför våra öfriga provinsers, så bedja vi honom eller henne att lägga locket på sin bornerande vältalighets skum och behålla det för sig sjelf. Ty vår tid vill åtminstone sanning, och verkliga förhållandet är, att Dalarnes befolkning öfver hufvud icke torde egentligen befinna sig på någon högre sedlighetsståndpunkt än den svenska allmogen i öfrigt och att egendomligheterna sannolikt ligga mera i drägt och språk än i moralen. Vi rå icke för att vi stöta somligas känslor, men vi ha alltid upphöjt den dåraktigheten till dagligt bruk att våga »säga som det är», eller åtminstone huru *vi* tycka oss hafva funnit sakerna.

Falun är odisputabelt en ful stad, kanske en af de fulaste i detta land. Med till största delen

små, gammaldags, nedrökta hus, långa men smala gator, erbjuder den öfver allt anblicken af sömnaktig likgiltighet för allt, som intresserar det nu varande slägtet. Om ni ströfvar genom gatorna der och tittar på fönstren, spanar ni förgäfves t. ex. efter den behagliga symmetri, som plägar utmärka gardinernas drapering. Här hafva de endast hängt upp dem och der sitter nu den ena gardinen och ser på den andra och undrar, hvad i alla helgons namn han har der att göra. Detta må synas pedantiskt, men vi ha nu en gång fått i hufvudet, att gardinernas beskaffenhet är en förträfflig gradmätare öfver våra föreställningar om det inre, dit man ej når. Och föga på en gata öfverträffar också, enligt vår mening, anblicken af en rad klara, höga fönster, prydda med hvita, väl uppsatta gardiner, hvilka behagligt bryta af mot den friska grönskan i de på brädet placerade blomkrukorna.

Apropos grönskan, så är det klent dermed i Falun till följd af den beständiga roströken. När man sommartiden kommer från jernvägsstationen och ser öfver den lilla sjön Tisken, som ligger till venster, upptäcker man ingenting annat än en bränd, brun mark, steril och ödslig, der ej ett grässtrå någonsin gror. Det är Daglösetägten. Vid stranden synes en byggnad, uppförd af slaggtegel, ur hvilken vältar en rök, som bör gifva folk en icke alls svag föreställning om huru det luktar nere hos Gammel-Erik. Der kokas nämligen svafvel, och när vinden ligger öfver sjön, så behöfver visst folk alls icke fara till Aachen,

utan endast sätta sig på en soffa vid Strömska villan och med fulla drag inandas dessa så välgörande ångor. Till följd af roströken och möjligen af brister i sjelfva marken, lyckas ej faluborna få sin »Promenad» i ordning, oaktadt de — underligt nog — mycket intresserat sig derför. Att börja med togo de sig till att plantera främmande trädslag — vi vilja ej svära på, huruvida de försökte dadeln och fikonträdet — men sedermera tänkte de endast på att »acklimatisera» våra egna hederliga löfträd; det gick dock ej, liksom det ej lyckats än i dag. Men för sin promenad och sin futtiga kyrkogård, som ligger vid sidan deraf, flack och otreflig, lära faluenserne likväl fått betala bortåt lika mycket som hela Gefle stadsträdgård i all sin utsträckning och skönhet kostat.

När man kommit ett stycke från denna i födseln ständigt stukade promenadplats, öfverraskas man af »Wallmanska trädgården», ett förtjusande ställe med besynnerliga hus, springbrunn, fiskdam och anläggningar, hvilka om sommaren erbjuda en angenäm tillflykt undan ökenlifvet i staden och martyriumet under rost- och svafvelröken. Den hederlige gubben Wallman, som menniskorna derstädes tyckte vara ett original, hade dock mera kännedom om samhällets brister än faluensarne, alltid insvepte i sin sjelftillräcklighets toga, sjelfve någonsin haft. Han insåg, att de saknade skönhetssinne och iakttog huruledes röken om sommaren fastnade dem i halsen. Till den ändan förordnade han i sitt testamente, att be-

mälde stadsbor skulle ha fritt inträde och sittplatser i den präktiga trädgården, som å ena sidan vetter åt ett torn, hvilket vid närmare påseende befinnes vara ett med ytterst dåliga kägelbanor behäftadt utvärdshus, der utmärkta sexor och mångahanda bränviner kunna erhållas mot i allmänhet icke oäfna priser. Vidare kände den patriotiske Wallman stor bedröfvelse, när han så småningom kom underfund med de faluensiska hotellens tarfliga tillstånd, hvadan han testamenterade en betydlig summa att användas till uppförande af ett prydligt stadshotell, hvars grundvalar nu också ändtligen börjat skjuta öfver marken på den rymliga rådhusgården åt Åsgatan till *).

Går man från »Villan», som det märkvärdiga tornet benäms, till venster, så kommer man utför en backe, der man på högra sidan kan skåda in i den Wallmanska trädgården, ned på vägen till Manhem, ett ställe som på sin tid — för omkring 15 år sedan — säkerligen var det elegantaste utvärdshus på denna sidan Dalelfven. Så länge bergsskolan florerade, blomstrade också Manhem och mången styf bägare tömdes der af intelligenta bergsmansgubbar, medan kägelkloten och de entoniga ropen af »ena», »Wallenberg» (med stark dragning på rg!) och »en kratje kvar» genljödo muntert i sommarnatten. Men nu är allt tyst och öde och prosans Jaggernautshjul rullar öfver de tegar, som voro de tysta vitnena till så många glada äfventyr.

*) Detta stadshotell är nu färdigt och vi lyckönska verkligen, åtminstone resande, dertill!

Vi hafva sagt, att Falun är en lång stad, men, i förhållande till folkmängden, är den äfven en så vidunderligt vidsträckt stad, att man undrar, hvartill de många husen och de onaturliga gatorna egentligen skola användas. Åtminstone har man svårt att förstå sig på torgen. Låtom oss räkna! Der finnes Stortorget, Koppar-(alias Helsing-)torget, Holmtorget, Fisktorget, Gustaf Adolfstorget, Gettorget och Hästtorget. Hvartill dessa öppna platser (med undantag af Stortorget, på hvars sluttande grund en blomstrande månglaretrafik synbarligen är etablerad) egentligen skola användas, är för främlingen svårt att vederbörligen inse. Måhända torde det vara med dem som med »hotellen»; de ha namnet, men göra ej gagnet.

Gatubelysningen är synnerligen usel. Att man icke kunnat begagna lysgas, har väl sina skäl, dels i stadens onaturliga utsträckning, dels i markens beskaffenhet, som lärer vara sådan, att inga rör der skulle kunna stå sig. Men detta kinkiga förhållande hade dock icke bort hindra vederbörande från att verka för faluensernes upplysning mer än de gjort. När en främling nu under mörker skall passera bigatorna, eller någon af de fem träbroarna, nödgas han — liksom fordomdags seglaren styrde efter stjernorna — i Falun taga godt korn på det aflägsna skimret från ett vargöga och derefter kasta sig in i de mellanliggande förhållandena, som ofta nog kunna vara af ganska krånglig beskaffenhet. Hvems felet här vid lag är, kunna vi ej veta, men att kommu-

nalutskylderna i Falun icke äro eller på länge varit så särdeles obetydliga, utan snarare motsatsen, det känna vi af erfarenhet.

»Men, min bäste Chicot, hvarför håller ni er ständigt på högra sidan, som utom ett par kyrkor icke har något märkligt, i stället för att följa oss öfver bron vid Kopparvågen, der vattenståndsmärkena finnas i stenmuren, och låta oss bums kila ned i koppargrufvan och blifva kusliga?» hör jag er fråga. Pass för det! Jag har bott i Falun ett par år, men ingen mensklig öfvertalningsmakt har ännu lyckats narra mig ned i detta stora hundhål, vid hvars anblick så mången hyperromanesk miss slagit ihop sina magra händer och med ett par ned i »Stöten» stirrande blå (glas-) ögon utropat: »O himmel, hur skönt!» (»Skönt» med barytontimbre.) Nej, vi hafva aldrig lyckats utfundera, hvilken njutning det månde ligga i att sätta på sig otäcka kläder och en förfärlig hatt och förses med bloss och en »stigare» (man kunde lika så gerna säga sänkare) och vingla ned 300 fot på fuktiga trätrappor och derpå fortsätta »resan utför» på dinglande jernstegar, allt i en afskyvärd, vitriolstinkande atmosfer och med fara att hvarje ögonblick falla ner och sluta hela historien. Låt de stackare, som hafva sådant till sin födkrok och få betaldt derför, låt dem krafla der så godt de förmå, men nyfikenheten narrar icke en Chicot i sådana ohyggliga farligheter! Vill ni likväl nödvändigt veta något om Falu grufvas yttre historia, så kunna vi berätta, att denna »Sveriges skattkammare», som den praktiske

bruksinspektoren och bödeln Karl IX kallade henne, egentligen lärer ha blifvit uppsnokad af en bock, hvilken, efter hvad det kan tyckas, icke måtte ha varit någon vanlig råbock, utan ett ganska kunnigt djur. Något kopparvedermäle har dock en otacksam efterverld glömt att bestå denne getabockarnes Columbus. Att grufvan är mycket gammal, bevisar den af lärde män starkt framhållna åsigten, att konung Salomo hemtat största delen af den koppar han använde på Jerusalems tempelbyggnad direkt från Falun och utan bemedling af de provisionssnikne agenturerna i Tyrus och Sidon. Grufvans äldsta privilegier, hvilka förvaras inom glas och ram i Bergslagets magasinshus, äro af 1347, deri dock omnämnas äldre af »vangömmo» förkomne. Under Kristinas tid gaf hon ända till 20,000 skeppund koppar om året, men sjönk småningom, förnämligast genom ras, som gjorde stora skatter malm oåtkomliga, ned ända till 2,600 år 1842. Nu har likväl »gamla mormor» förblifvit mera gifvande, sedan gamla bergsmansståndet fallit och yngre krafter börjat göra henne sin uppvaktning.

»Stöten» var en treflig figur af 1,200 fots längd, 160 fots bredd och 300 fots djup och bildades af ett jätteras år 1687, men är nu, genom de senast inträffade rasen, väsentligen förändrad till form och utsträckning. Schackternas antal är för öfrigt ansenligt, men största delen bearbetas icke; det djupaste mäter cirka 1,200 fot. Man har gjort allt till förebyggande af olyckshändelser, men sådana inträffa dock ännu icke sällan.

Apropos fall, så minnas vi ännu, huru vi under lifvets gröna morgon drogo den raggiga tyskan i Svedboms större läsebok vid håret under öfversättningen af den ynkliga historien om »Fet-Mats», som 1670 damp ned i grufvan och hittades först 1719, död, men frisk, oförändrad och hård likt sten och som igenkändes och betårades af sin forna fästmö, hvilken icke var lika väl bibehållen utvärtes som i sitt hjerta. Mats sattes i ett glasskåp och bekikades som ett spektakel tills han slutligen föll i bitar och i detta tillstånd ändtligen kom i vigd jord 1740.

Åtskilliga potentater och annat märkligt folk hafva till större eller mindre djup nedklifvit i denna grufva och stället, dit kungar och drottningar orkat forsla sig, är betecknadt med deras respektive namn, inhuggna i stenen och infattade i glas och ram.

Här skulle det nu vara ett ypperligt tillfälle att något orda om bergsmännen, genom hvilkas historia »slit och missnöje, likt en pestilentialisk luft, städse ilat», under tiden för deras rikedom, då t. ex. Christ. Olsson till Nohr för 20 Skₜ köpte sig adelsvärdighet under namn af Gyllenknoster, men om en tid friköpte sig derifrån för enahanda belopp, och Hans Israelsson på Korsnäs vände sitt på stora täcken tömda silfvermynt med räfsa, för att »vädra det» förstås, eller då, efter 1687 års ras, egare till ödelagda grufvedelar gåfvo ett stop öl och en rulle tobak åt den, som ville mottaga en grufvedel till nyttjande. Men utrymmet sätter en dam mot intresset för denna

fordom så myndiga korporation, hvilken en gång upphäfde sig till en stat i staten och började sina skrifvelser med: »Vi Kopparbergsmän, Silfverbergsmän och Järnbergsmän och menige allmoge öfver allt Dahla.»

Äfven skulle vi gerna vilja uppvisa några exemplar ur det i Falun som annorstädes i utdöende stadda originalslägtet. Dessa förekommo vanligen inom de rikare bergsmannafamiljerna och deras egendomliga handlingar och uppträdande voro väl i grunden ytterst spökerier af den gamla bondhögfärden, men hade stundom äfven sina verkligt komiska ansatser. Gamle bergsrådman D. Ström t. ex., som släppte pengar till anläggningen af Limå bruk, vägrade dock anslag till apotekssaker. »Nej», sade gubben bestämdt, »menniskorna bli då bara sjuka!» Bergsrådman Falhem, representant för Falu bergslag vid valriksdagen i Örebro 1810, var en hänförd beundrare af Napoleon I. Naturligtvis röstade han på fursten af Ponte-Corvo, som alla inbillade sig skulle vara kejsaren en söt lukt. Falhem satte den nye kronprinsens porträtt i sitt bästa förmak. Men efter slaget vid Leipzig togs porträttet från sin höga plats och originalet kallades sedan aldrig annat än »den förb. sergeanten». »Thomnäsgubben» — men vi råda icke längre öfver papperet, jag och min trogne reskamrat. Vi göra här vår reverens, tacka för godt sällskap och hoppas en annan gång få läsaren med om ytterligare Resebilder, då både till lands och sjös.

V.

KALLE WILD.

EN KAJUTVAKTS UNDERBARA ÄFVENTYR.

Till de största märkvärdigheter, hvilka någonsin befolkat våra offentliga läroanstalter, kan man utan tvifvel räkna Kalle Wild. Han härstammade ifrån Hedesunda socken, bekant för sina rofvor och sin egendomliga befolkning, hvars nationela drägt kännetecknades deraf, att knapparna af ett slags zink sutto så tätt i tröjan, att det var svårt få tillräckligt utrymme åt knapphålen.

När Kalle kom till rektorn, för att söka inträde i G. elementarläroverk, frågade rektorn, hvar han var hemma.

Kalle stod längst vid dörren, tummande sin mössa. »Hur var de han sa?» frågade Kalle med denna enfaldiga min, som skulle bedraga så många. Ty det är så godt att här genast anmärka, det Kalle icke var någon enfaldig gosse.

»Hvar är du ifrån?» sporde rektorn, vänligt uppmuntrande.

»Från Häjsunda vett ja,» svarade Kalle, liksom förnärmad öfver att något annat kunde sättas i fråga.

»Och hvad heter du?» frågade rektorn, synbarligen road af gossens ifver för sin fädernebygd.

»De trodde ja han skulle kunna si han, som ä så slängd i alla hundfukter».

»Det är omöjligt», svarade rektorn allvarligt, »det är omöjligt att af en persons yttre kunna sluta till hans namn. Men här ha vi ditt prestbetyg. Här står Karl Jönsson, son till hemmansegaren Jöns Jönsson.»

»Ja tycker inte om några bondnamn,» försäkrade Kalle afgörande. »Ska en bli en karrekar, får en lof te ha en riktig karaktär. Jag kallar mej för Wild, för de tyckte jag gjorde skäl åt de namne.»

Rektorn betraktade den enfaldige gossen med stigande förvåning, men framstälde ingen vidare anmärkning, utan gjorde honom blott några frågor i lilla katekesen, hvilken den tiden utgjorde pensum för inträde i »Storskolan», som högre elementarläroverket kallades. Enär Kalle kunde Mårten Luthers opus »som ett vatten», så vardt han antagen.

Men Kalle Wild i sin bolstervarsfärgade kostym, sin näfversnusdosa med långa läderremmen i, sin enfaldiga min och »Häjsna»-dialekt, blef skolans »enfant terrible». Kamraterna skrattade väl åt hans löjliga yttre, men kommo snart underfund med, att Kalle hade ypperliga knytnäfvar, ett okufligt mod, en afgjord böjelse för att ställa till spektakel liksom att, när det gälde räfst, »sätta sitt breda bröst i breschen». Mera behöfs ej för att komma i gunsten hos pojkar. Lärarne åter funno snart, att Kalle hade ett mycket skarpt hufvud, men att han ibland midt

under lektionen kunde få anfäktelser af att vilja spela okunnig, endast för att bringa hela klassen i det hejdlösaste skratt.

Det hände t. ex. en gång, att Kalles sidokamrat icke hade reda på Karl XII:s dödsdag. »Nåå, Wild,» frågade läraren med ett uppmuntrande leende, »*du* har väl reda på, när den store tolfte Karl blef skjuten?»

Kalle såg på läraren med sin skenbart enfaldiga min. »Ska *ja* kunna veta de ja?» frågade han trumpen. Alla i klassen började skratta, utom Kalle, som blickade omkring sig med skenbar förvåning, och läraren, som såg flat ut.

Här skulle kunna göras en hel bok om Kalles upptåg i skolan, särdeles sedan kamraterna på spe valt honom till »Custos morum»; men då dessa bedrifter för närvarande äro främmande för vårt egentliga ämne, som är ett stycke saltvattenslif, så inskränka vi oss till att omtala hans sista uppträdande i skolan.

Det var en strålande vacker dag, den 8 juni 185—. I solennitetssalen hade examen nyss afslutats med »Pris vare dig, o Gud». Glada och lyckliga tågade lärjungar, föräldrar och lärare ned för de många trapporna till den gräsbevuxna terrassen utanför gymnasiet. Nedanför denna terrass, »Gymnasiivallen» kallad, flöt G—ån, skild derifrån endast genom Strandgatan. Man samladés i grupper på vallen, pratande och kollationerande premierna. Mödrar och fäder betraktade sina gängliga söner, uppsträckta i »bästa kläderna», med känsla af lycka och stolthet. Vid sydöstra

hörnet stod en ensam figur med en mängd läroböcker, temaböcker och griffeltaflan *hopspikade* med stora s. k. dreflingar. Han höll denna märkvärdiga kolly i ett snöre och stod singlande dermed fram och tillbaka. Detta egendomliga uppträdande lockade snart talrika åskådare till hörnet. »Hvem är den der besynnerlige gossen?» frågade lektorskan B. sin son. »Nej, men se på Kalle Wild, hvad tusan kan han nu ha för sig igen?» skrek denne hoppfulle yngling och sprang fram till den bolstervarsbebyxade figuren, som icke var någon annan än vår Kalle. Denne befanns, som vanligt vid stora tillfällen, iförd sin allra enfaldigaste min och tycktes icke alls veta af, att han för tillfället väckte mängdens häpnad. Singlingarne blefvo blott något häftigare och ändtligen slungade han med en kraftig rörelse hela biblioteket jemte griffeltaflan ned i ån. »Hajös med dej, lärdom!» skrek han på bredaste Hedesundska och hoppade derpå ned från muren, slutande på detta sätt sin skolbana, som han börjat finna litet tråkig.

Saken var, att Kalle insupit smak för sjön. För öfrigt var Kalle icke ensam om denna vurm då för tiden. I kuststäder, der man ser den ergiga kopparen på skeppssidorna och andra märken efter att skutan varit med i duster med salta böljan, börja vida haf och aflägsna länder tidigt leka i den äfventyrälskande hågen. Man betraktar sjömännens väderbitna ansigten med ett slags hemlighetsfull vördnad och finner lukten af beck och tjära full af poetisk doft. De vackraste

plagg, som finnas, äro då röda eller blå ylleskjortor, hvita smertingsbyxor och en svältrem kring lifvet. Läser man dertill Marryats romaner, så är det färdigt.

Kalle Wild ledde, som sagts, sina anor från den märkvärdiga, men hittills tämligen oberyktade socknen Hedesunda. Äfven kapten Landström härstammade derifrån, fastän det må öfverlemnas åt andra att bevisa huruvida han just derför bar vedernamnet »Bond-Landström». Om i öfrigt någon slägtskap eller skyldskap fädernegårdarne emellan existerade, må lemnas derhän. Nog af, Kalle Wild inmönstrades som kajutvakt å skeppet »Tålamodet», fördt af bemälde Landström. Då utanför saken stående personer, opartiska menniskor, som inbillade sig känna dessa bägge parter, fingo nys om denna transaktion, så ruskade de sina betänksamma hufvuden.

Det första Kalle fick till arbete var att stryka öfver förhydningspapper med koltjära. Det gjorde han utmärkt bra. Han strök icke allenast den grå pappersmassan, utan äfven sitt ansigte, sina händer och sina byxor med koltjära för att se sjömansaktig ut, enligt den gamla formeln:

»Beck och tjära
ä' sjömans ära.»

Och då händelsevis någon af hans f. d. skolkamrater kom ned till varfvet, för att titta på vännen Kalle, så var det icke omöjligt att hans mamma fick mottaga sin käre son koltjärad från hjessan allt intill fotabjellet. Kalle var en vän af jemlikheten.

Det andra Kalle fick om händer var att fylla »Tålamodets» vattenfat. Detta skänkte honom också stor tillfredsställelse, ithy att fyllningen försiggick alldeles utanför gymnasiihuset, emedan vattnet der skulle vara klarare och sötare. Naturligtvis fick Kalle halfva skolan omkring sig. Pojkarna började pytsa på hvarandra och föra ett så förskräckligt lif nere vid åbryggan, att oväsendet ådrog sig den myndige rektor K:s uppmärksamhet. K. var en helt annan personlighet än föregångaren, den milde F.

K. kom, rask i vändningarna och med lilla näsan i vädret, från kajmuren ned på bryggtrapporna. Alla skolgossarna sprungo naturligtvis sin väg åt skilda håll.

»Hvad är det *här* för ett lefverne?» skrek den lille rektorn.

»Ingenting annat än vatten, sir rektorn lille, bara vatten och i det finns det bara infusionsdjur, för vi ha inte varit så förmögna så att vi fått några fiskar med de här pytsarna. Kanske jag ska springa och låna ett mikroskop?» frågade Kalle med sin vanliga köld.

»Jag skall minsann mikroskopa dig jag, tjufpojke,» röt den hetlefrade K. ursinnig och höjde käppen öfver Kalle, som satt på båtkanten, vårdslöst dinglande med de halfnakna benen.

Slaget hven i luften, men träffade blott båten. Kalle hade, vig som en katt, hoppat upp på den största liggaren, vid hvars sprund upphalningspytsen stod full af vatten. »Nog är du liten, rektor, men nog hittar jag dig ändå på nosen

utan förstoringsglas!» skrek Kalle hånfullt, i det han suttade pytsens innehåll rakt öfver K:s hufvud. Innan denne hann fnysa ut kallsupen, hade Kalle redan kastat loss fånglinan och burit af båten, så att den redan var midt i ån och drifvande för strömmen, förrän rektorn återfick målföret.

Vid det nu den myndige rektorn såg sig omkring, något flat, det måste man tillstå, mötte hans blick ett par pinsamt allvarliga ögon, hvilka noga betraktat det nyss skildrade uppträdet. De dystra ögonen tillhörde en medelstor man, klädd i svart bonjour, blommig sidenväst, hvaröfver låg en klockkedja af synnerligt fult qvinnohår, och byxor, som voro för korta. Mannen lyfte en brandhink, skiftande i brunt, från sitt skalliga hufvud och yttrade häftigt: »var lugn, herr magister, den der gynnaren kommer att segla med *mig*.»

»Skulle det händelsevis vara kapten Landström?» frågade rektorn med hemlig bäfvan.

»Jo, jag har den äran. Skulle jag händelsevis vara känd?» frågade kaptenen, kanske med en viss ironi.

»Jag vet — jag tror icke — åhjo —», svarade rektorn, hvars vrede nu var som bortblåst, »något litet. Men, för all del, låt icke den stackars gossen Wild umgälla detta pojkstreck. Han är så märkvärdig den der gossen. För min del förlåter jag honom alldeles.»

»Ja, men inte *jag*», förklarade kapten Landström barskt, »för nu tillhör han mitt fartyg och var hitsatt att slå vatten i liggrarne och inte på

folk. Vi träffas väl ombord!» röt han utåt ån, der Kalle jemte en annan pojke som var med, under tiden förtöjt båten i lä om ett flytande tvätthus. Derpå aflägsnade sig den dystre kaptenen med snabba steg.

Lektor K. såg rysande efter honom, ty om denne man visste ortens hela sjöfarande befolkning omtala de mest upprörande grymheter, begångna isynnerhet mot dem, som ödet gjort till hans kajutvakter.

Kalles bröder, som voro betydligt äldre än han, hade också hört talas om den förfärlige »Bond-Landström». Men just denna omständighet förmådde dem att mot en liten handtryckning åt den lika snåle som elake kaptenen skaffa Kalle ombord på »Tålamodet». Man trodde, att det var för att »ta hund ur pojkufven», men andra ville veta, att Kalles arfslott stod inne hos bröderna och att dessa tyckte de kunde försöka med en sjöresa.

Emellertid voro de dock nog ömsinta att vilja ha Kalles porträtt, eftersom det slumpade sig så väl, att en tysk kommit till G. på en tid för att »taga af folk».

Så gick då Kalle, beckig och tjärig som han var, upp till fotografen, f. d. polske insurgenten v. Odalsky, hvars tyska ursprung dock granneligen röjdes af hans förmåga att dricka trettio sejdlar öl på en timme.

Herr v. Odalsky, hvars näsa det oaktadt var så tunn, att man godt kunnat läsa kärleksbref

derigenom, betraktade Kalle med förvåning. »Was vill den gosse?» frågade fotografen.

»Jag vill ha mig på vaxduk», svarade Kalle.

»Gå den ferst und vaske sin ansigt und kom den mans tillbaka. Den porträtt vill ellers blifve smutzig.»

»Jag vill ha mig till full sjöman på porträttet. För tusicken, jag ska' lära bönderna der hemma hva beck och tjära vill säja.»

»Menscher inte se den peck und den tjäre på fotografi. Menscher tro dem schmutz — —»

»De ä' dom mest vana vid i Häjsunda, så nog känner dom igen mej för *det*. Drag till han bara.»

»Nå, så sitt denn mans ned.»

Herr v. Odalsky gjorde allt i ordning för fortograferingen och Kalle underkastade sig lugnt en mängd brassningar åt styrbord och babord, för att komma i det efter fotografens uträkning rätta läget.

»Pass mans på», sade herr v. O. ändtligen, blottande cameran, »sitt nu mans still, ganz still. Nu pörjes det.»

Fotografen hade klockan liggande på stativet och höll ögonen orubbligt riktade derpå.

Den tiden tog man inga ögonblicksbilder. Kalle som visserligen mönstrat med »Tålamodet», hade dock ännu icke lagt sig ombord dermed och började finna det tråkigt att sitta stilla. Han steg derföre sakta upp och räckte lång näsa åt polacken.

Denne, som ändtligen fann tiden förlupen, gnodde in i laboratoriet, för att framkalla bilden på glaset. Hvilken stilla njutning Kalle bestod sig under dessa ögonblick, kan blott den fatta, som sjelf varit synnerligt upplagd för pojkstreck i ungdomen.

Emellertid tog Kalle på sig sin vanliga enfaldiga min, när polacken kom ut och satte glaset mot rockärmen, för att se huru bilden skulle taga sig ut.

»Tussen geffler, was ist das?» skrek fotografen ursinnig. »Den pild är ju — tausend potz donnerwetter granaten und haubitzen! — durch und durch verdorben. Den gossen en spitzbub ganz und gar. Was hat den gossen met sine ärmen — —»

»Vardt de inte likt?» afbröt Kalle menlöst.

Fotografen betraktade Kalle med gnistor af harm i de mörka ögonen. »Fersech nit kammelt folk pedragen, junger spitsbub. Wie kan en mensches ärmer komme den wegen» (här sträckte han upp armarne), wenn de den wegen kommen skulle? Was?» (här sänkte han armarna.)

»Är det jag, som ska' fotografera eller är det han, hvafalls?» skrek Kalle, låtsande bli alldeles topprasande.

»Nå, nå», mumlade polacken. »Nicht så hitzig. Wir skole noch einmal ferseken. Sitt aber ganz still!»

»Natürlich», svarade Kalle flegmatiskt på tyska, ty vi skola ej glömma, att Kalle besökt en lärdomsskola.

Polacken betraktade honom med förvåning, men sade ingenting, utan brassade om honom igen, sköt in en ny glasskifva i instrumentet och tog af locket. »Nu, passe på, ganz still!»

Polacken dök ned sin långa näsa mot urtaflan. Kalle vände sig ögonblickligen om på stolen. Polacken såg tillfälligtvis upp och fick syn på denna oväntade manöver. Han började skymfa och svärja. Men Kalle satt orörlig. »Herrn ska inte bråka», sade han lugnt, »när jag tänker rätt efter, så bör dom ha mitt porträtt på baksidan, eftersom jag kommer att vända dom ryggen nu, när jag far på sjön, för se vi gå söderut.»

Kalle fick sin vilja fram, ty herr v. Odalsky frågade föga efter, huru man porträtterade sig, blott man betalade. Och ännu i dag hänger vaxduken med Kalles ryggtafla och nacke i en af Hedesundas förmögnare bondgårdar.

Ack, det skulle erfordras en mycket tjock bok och en ytterst saftig penna för att kunna gifva läsaren ett, och ändå ganska svagt, begrepp om en kajutvakts gräsliga lott för blott ett tjugotal år sedan. Välförståendes då ett oblidt öde kastade honom under sådana herrars välde som en kapten Landström, hvilken, dessvärre, nog icke saknade sina efterapare. De rysligaste scenerna ur »Onkel Toms stuga» skulle förefalla ljumma vid sidan af en liten kajutpojkes ohyggliga lidanden. Huru många af dessa stackars gossar hafva ej afundats

skeppshunden i sin koja, ja svinet i sin hock! Tro mig, käre läsare, att hvad jag här säger, icke är tomma hörsagor, utan ren sanning, fruktansvärd erfarenhet; och ännu skälfver jag af blygsel öfver att veta, det åtminstone *en svensk befälhafvare kunnat få* begå de skändligaste grymheter mot ett barn, *i närvaro af en hel samling svenske män, utan att en hand höjdes för att skydda den värnlöse.* Att ej detta stackars i andligt hänseende särdeles fint organiserade barn blef vanvettigt, kan betraktas som ett verkligt under.

Lyckligtvis var Kalle Wild icke bekajad med någon öfverdrifven känslighet, till och med i ordets allra lekamligaste bemärkelse. Väl bar den emot litet att börja med den der Landströmska ransonen »En gång mat och tio gånger stryk», men Kalle började dock »finna sig». Först blef han döfvad, så härdad, derefter förhärdad. Han märkte att, huru han än bar sig åt, om han gjorde en sak aldrig så väl, vankades det smörj ändå. När han således insåg, att han ingenting hade hvarken att hoppas eller frukta på den vägen, beslöt Kalle att söka få bugt på busen genom andra medel än lydnad och påpasslighet.

Det fanns dock i kajutan en annan person, som han hatade, om möjligt mer än Bond-Landström sjelf, och det var kaptenens hulda maka fru Helena Landström, född Lena, f. d. fiskarpiga. Detta med en högst egen och påfallande smak utstyrda fruntimmer, ur hvars mun droppade vild hanog medelst några rådbråkade engelska artighetsuttryck vid besöken hos skeppshandlarefa-

miljer och som, tack vare ett intetsägande, lillgammalt ansigte, ingen kunde misstänka för några utmärkande egenskaper alls, var dock skeppet Tålamodets egentliga plågoande. Hon var spionen, åklagaren, vitnet, isynnerhet det falska, och domaren i en person. Landström fungerade egentligen blott som profoss. Vid afstraffningarna hade fru Helena sina bästa stunder under den i öfrigt enformiga sjöresan. Hufvudskälet till hennes vistelse ombord var af ekonomisk art. Makarna Landströms snålhet stod öfver hvarje tvifvel.

Det var en ruskig natt i Nordsjön. Ett kallt regn föll med retsam jemnhet. Kalle satt inne i kabyssen med pannan lutad mot den jernstång, som omgaf fyrspisen. Bredvid honom på bänken hade en gammal matros slagit sig ned.

»Nog går det an att smyga sig hit i sådant här väder, för nu går 'knallen' inte för om gångspelet,» sade Grundqvist, »men annars står det inte numera till att få sig en lur mellan utkiken och roret för de här förb. ankornas skull och grisen sen, som gubben köpte i Helsingör. Man kan icke luta sig ner någonstans här förut i mörkret bara för att de få gå lösa och spankulera.»

»Ta och hyfva dom öfverbord», sade Kalle kort.

»Är du fjollig, pojke? Jo, då skulle det rent ta hus i h-e!»

»Nå, det kan inte vara värre h-e än det ä',» svarade Kalle lugnt. »Om jag visste att gastarna skulle tycka om det, så nog kan jag se mej god att vrida nacken på några ankor och grisen kan jag ge skjuts också, var lugn för det.»

»Pass opp för hva' du gör, pojke. Gubben skulle slå ihjäl dej, om han finge veta det.»

»Pah, det blir min sak. Godnatt med dej, kruka», tillade Kalle sakta och smög ut ur kabyssen.

Natten var, som sagdt, regnig och mörk. Det blåste visserligen icke mycket, men sjön gick hög och Tålamodet rullade sina tunga former i de väldiga vågorna på ett sätt, som manade äfven gamla sjömän att en smula tänka på balansen.

Kalle hade fattat posto vid fockmasten, hvilken utstötte ett egendomligt, buttert läte allteftersom skutan krängde. »Brumma du, gamla tall», mumlade han, »du har också kommit på orätt ställe. Man har fängslat dig med vant och ansatt dig med taljerep, så att du inte kan göra något spektakel. Nå nå, vi få väl se en natt, då det rifver i bättre!»

Kalles blod kokade. Han hade under dagens lopp fått sin rygg uppsliten af daggen för bagateller, hvilka endast ett rått tigersinne kunnat påfinna som straffmotiv. Regnet, den skrala vinden och krabba sjön voro orsaker nog att försätta skepparen i dåligt lynne och en icke nog »stöttad» kaffekopp, som råkat i drift, gaf, på fruns anvisning, urladdningen sin riktning mot det vanliga försoningsoffret, Kalle Wilds ryggtafla.

Kalle hade inom sig svurit att nu sätta hårdt mot hårdt. För längesedan hade hans sunda, praktiska sinne väl insett, att, hvar friheten fanns, icke var den att hitta om skeppsbord, men småningom hade han också fått fullt klart för sig,

att hans belägenhet icke gerna kunde blifva värre, äfven om han försökte sätta sin förslagenhet och sitt mod gentemot sina plågoandar, hvilka just syntes honom sakna dessa egenskaper. Samtidigt ville han lägga an på tillgifvenhet hos folket för om masten, fastän han ej mycket räknade derpå som bistånd, åtminstone icke förrän gubbarna kunde komma sig i gång.

Ankorna hade talat sitt modersmål nog för dagen. Det myckna snacket och rullningen tvingade ihop deras runda ögon. De slumrade omkring den inskjutande delen af bogsprötet. Kalle visste att de snart skulle slagtas. Han dolde icke heller för sig, att innan de väl förtärts af det fruktansvärda kaptensparet, skulle han för deras skull få många resor släppa till sitt skinn. Hvad som dock mest sporrade honom till handling var den tvärsäkra omständigheten, att ankornas försvinnande skulle träffa fienden rakt i hjertat d. v. s. i snålhetslasten.

De slumrande fåglarna, sex till antalet, hade sin vana likmätigt stuckit hufvudet ned i fjäderpelsen. Plötsligt kände de sina näbbar upplyftas, en snara läggas kring halsen, en våldsam knyck och så förlorade de medvetandet.

Kalle hade gjort sex löpknutar på en lina simpelkort, dragit till snaran och så låtit hela sällskapet glida ned i en ofantlig våg, som bröt sig mot gallionsbilden.

Så smög han akterut, hvarifrån han hörde ett slags dofva snyftningar snarare än grymt-

ningar från grisen, som råkat i drift på det våta och rullande däcket.

Vill man se något riktigt äkta ursprungligt komiskt, då bör man passa på den sällsynta fröjden att studera ett svins balanseringsförsök. När skutan kränger till så att däcket bildar en slipprig utförsbacke, försöker nasse spärra ut klöfvarna och hålla emot. Men det hjelper icke. Han måste med och så åker han mot lä reling. Men när han slagit sig deri och grymtat svårliga — o ve! — då höjer sig läsidan till en ny brant, hvarifrån nasse ånyo nödgas åka kana med hejdundrande fart, trots det att han refflar däcket med dessa fötter, som, väl inlagda, utgöra så utmärkta »bitar» på den goda källaren »Lungmosen».

Tålamodets unga gris genomgick just nu en sådan öfning. Timmermannen hade ännu icke fått någon hock i ordning, hvadan nasse befann sig »utan kompass och i brusande svalge», såsom skalden så vackert sjunger. Han svepte just förbi pumparna, då Kalle kom smygande.

»Är du god, så kommer du nog igen», mumlade kajutvakten med ett bistert leende, i det han böjde sig ned och i mörkret letade reda på den hake, som, najad med kabelgarn, fasthöll en af de stora styckeportarna. Han kapade garnet, drog upp haken och bände med hela sin kraft mot luckan, så att denna blef lös och ledig.

När nu nasse gjorde sitt nästa krysslag och med svindlande fart kom hasande mot babordssidan, der Kalle posterat sig, fick denne tag i grisens öron och svängde nasse med en väl af-

passad knuff genom luckan rakt ned i hafvet. Kalle skyndade derpå som en blixt till sin lilla koj, kastade af sig skorna och drog filten öfver hufvudet.

I den endast af vågsvallet och rundhultets knakande störda tystnaden, ljöd plötsligt ett gällt skri, så skärande, att allt hvad lif och anda hade på det gamla skeppet Tålamodet ögonblickligen vaknade. Konstapeln sprang fram och tittade öfver babords reling, alldeles förbluffad och rådvill. Sjömännen lupo omkring som häpna höns och några af dem, hvilka hade vakt till kojs, stucko yrvakna hufvudena öfver skanskappen.

»Upp med rodret der!» röt kaptenen, som kommit uppför kajuttrappan. »Loss babords brassar! Fort! Hala in om styrbord! Tag i, alla händer! Konstapel, hvem i h-e har kastat grisen öfverbord? Få båten klar der! Efter årorna på kobryggan! Låt det gå lätt! Tre man i båten. Hva' står ni der och fumlar för? Kapa surrningen!»

Det tunga skeppet svängde långsamt upp i vinden och sjömännens kraftiga armar hade snart kantrat den lilla norska snipan öfver lä reling. Snipan förde genast ett förskräckligt väsen, när hon dansade i den höga sjön och det var sannerligen ingen barnlek endast att komma ned i den, beckmörkt som det för öfrigt var.

Kapten Landström skulle kanske icke ha gjort sig fyllest så brådtom, hade fråga varit om »en man öfver bord», men grisen var *hans* egendom och den måste räddas.

»Spring efter blysan *), konstapel, och tänd henne. Slå på bra med terpentin. Se så, karlar, två vid årorna och en, som lyser. Håll blysan högt öfver vattnet. Båtsman, gör ett pålstek på ändan der och langa den i snipan. Kasta pålsteket om grisen, så fort ni får syn på honom. Sätt af!»

Snipan försvann på sin vådliga stråt i mörkret. Männen lydde. Det kunde icke falla dem ett ögonblick in att göra påminnelser mot det vanvettiga uti att riskera tre menniskors lif för en griskulting, lika litet som kaptenen frågade derefter.

Skepparen vände sig nu om för att låta vredens åskor knalla öfver den handfallne konstapelns hufvud, när plötsligt ett förfärligt ångestskri trängde från kajutan. Det lät som ett jemmerrop, frampressadt af dödlig förskräckelse.

Kaptenen skyndade genast till hytten, som förde ned till kajutan, men möttes redan vid kryssmasten af ingen mindre än sin hulda maka, som i djupaste negligé och med håret på ända mera liknade ett sjöspöke än en lefvande kaptensfru, helst i den ovissa belysningen genom de gamla skylightsglasen.

»Herre Jesses, Landström, jag tror jag dör», suckade f. d. fiskarpigan Lena och föll i armarna på sin gemål, denna gång utan all affektation.

»Hva' är det åt dig, Helena?» frågade kaptenen med all den ömhet han kunde lägga i sin sträfva röst.

*) Ett slags signaleringsinstrument under tjocka.

»Åh, jag tror jag dör», qvidde frun ånyo.

Som denna profetia dock fortare kunnat förverkligas derigenom, att hon stod i draget vid hyttdörren, så förde kaptenen henne varligt in i hytten och ville leda henne ned för kajuttrappan.

»Nej», utropade hon med fasan tydligen utpräglad i sitt lilla intrikata ansigte, »nej, inte dit ner. Dom kommer på mej igen, de ryslingarna.»

»Ocka? Hva' är det du talar om?»

»Hör du dom inte, Landström? Hör du inte tocket lif dom håller?»

Och i sjelfva verket hördes nu nere från kajutan ett högst märkvärdigt buller. Det var som om en hop tjocka mattor skulle ha skakats och dervid sönderslagits glas och stolar, allt detta blandadt med hesa, underliga skrin.

Kapten Landström, som just icke var någon hjelte, när det kom till kritan, ropade ut på däck efter styrmannen, en gammal äkta sjöbuss med det vackra namnet Grönros.

Grönros, som under allt detta oväsen ränt ut på däck och öfvertagit skeppets manövrering när kaptenen försvann, kom nu fram i hyttdörren.

»Styrman», sade kapten, litet osäker på rösten, »jumpa ned i kajutan och se efter hvad vi ha fått för fanstyg dit. Jag kan inte gå ifrån frun här, som håller på och svimmar.»

Grönrosen kastade en allvarsam blick på det något defekt ekiperade paret och stöflade ned för trappan, efter att ha medtagit den lilla glaslösa lampan med »raffinerad rofolja» ur sin hytt.

Den syn, som mötte honom var egen, kanske icke så fullt upp att den var märkvärdig, men egen. Mycket.

Det märktes just ingenting i det yttre rummet, den egentliga salongen. Men i det lilla kyffet innanför, i sängkammaren, ja, der var allt vräkt huller om buller i den vildaste oreda. Fönstret i akterspegeln var inslaget, glasbitar glittrade öfverallt. Spegeln öfver sängen var äfven i kras. Lampan var kullkastad, oljan på lakanen. De små stolarna kullvräkta. Gångkläder lågo kringströdda hit och dit.

Allt detta såg styrmannen i en blink, men innan han tog ett steg vidare, flaxade det plötsligt till, lampan föll ur hans hand, han kände våta slag i ansigtet och allt var insvept i mörker.

Grönrosen var ingen pultron — skam den som vågar säga det på hans döda mull! — men han var en äkta sjöman af gamla sorten och derföre vidskeplig.

Med ett par väldiga satser var han uppför trappan igen.

»Nå?» frågade kaptenen darrande, skyggt betraktande styrmannens manliga drag, nu bleka som ett liks.

»Dit inte fan sjelf vill gå, dit skickar han en käring», svarade Grönros buttert. »Men käring eller inte, så mycket säger jag, att inte får kapten mej ner i den kajutan mer, för der står inte allt till som kristet folk skulle vilja ha det.»

Kapten Landström, tyrannen, kände sig ganska enkel och bad med märkvärdigt mjuk röst

styrmannen låna hustrun en stortröja och filt, hvilka hemtades åt frun, som alldeles tycktes ha tappat bort sin vanliga talförhet, ty fruktan hade förseglat hennes viga mun vid detta tillfälle.

Emellertid måste de bägge männen begifva sig ut på däck, för att efterhöra snipans öde.

Tålamodet gick trögt, men stadigt genom vattnet nu, sedan skeppet lagts bidevind. Hade sjön varit mindre hög, skulle utflykten i en liten båt ej varit synnerligen riskabel; men nu kunde den betraktas som ett dumdristigt vågspel. (Ingen witz, jag ber!)

»Fortes Fortuna adjuvat!» Snipan kom verkligen tillbaka, men utan grisen. Nasse hade gått våta vägen till de sälla jagtmarkerna.

Denna grofva, materiela förlust skulle vid hvarje annat tillfälle ha trängt till skepparens ekonomiska hjerta; men nu var en annan afdelning deraf så fullt sysselsatt med det förfärliga okända i kajutan, att båten saklöst fick upphissas och sjömännen torka sina kläder, sedan de lyckats frälsa sina skinn.

Kaptenen skyndade åter akterut. Der satt gemålen uppkrupen på skylightet och höll sig fast vid kryssmasten, skälfvande af ångest och köld.

»Landström, Landström», qved hon, »de är förbi med oss. Hör! Hör du inte tocket lefverne dom för dernere? De ä förbi med oss. De ä för våra synders skull. Landström, de slår allri fel.

Hva tror du de ä, Landström? Tror du de kan vara sjölfve — —?»

Pigsjälen vågade icke fullt säga hvad det skuldmedvetna, uppskrämda samvetet för längesedan tillhviskat henne.

»Tyst, Helena, tyst. Det blir nog bra, vi ska se efter.»

»Vi, hvilka 'vi'?» invände hon, som ej ens i detta fruktansvärda ögonblick kunde gå ifrån sin vana att göra invändningar. »Inte vågar du gå ner, det vet jag nog och inte vågar styrman och allraminst konstapeln. Några utaf folket lär väl heller inte töras — —»

»Tyst, jag har det!» hviskade kaptenen. »Tyst, söta Lena, säg nu ingenting. Låt mej styra om saken.»

Kaptenen hade i hyttdörren blifvit varse en figur, som stod och ref sömnen ur ögonen. Det var Kalle Wild.

»Kom hit, Kalle», sade kapten Landström med mera mjöl i mun än man någonsin hört honom begagna gentemot en kajutvakt.

Kalle nalkades långsamt med ansigtet inhöljdt i den ogenomträngligaste menlöshet. »Husch», sade han och ruskade på sig, »hva i håken ä de för dera nera i kajutan, som lefver så ogårligt? Och si frun ä oppa hon me. De måtte full vara nå kränk, ä de?»

»Kalle», befalde kaptenen, »gå du ner och se efter hva der kan vara. Tag med dig tändstickor och se noga efter, hör du.»

»Herre Jesses, kapten, han vätte väl inte villa, att ja ska gå ner och hoppsalvera de der djekelskapet? Tro mej jag de törs.»

»Gå nu!» kommenderade kaptenen och sköt Kalle genom hyttdörren. »Om fan tar pojken, så kan det ändå just göra en don», mumlade han, nickande belåtet åt sin gemål, som gaf honom en bifallande vink, icke utan anstrykning af en med öfverraskning starkt blandad förvåning.

Kalle gick långsamt mot trappan, men vände derpå tillbaka. »Om de skull ta mej, de der som ä der nere», hviskade han rysande, »så skrifver väl kapten några raer och skickar hem kistan min till Häjsunda?»

»Hå, vi ska väl inte tro något sånt», svarade skepparen lugnande. »Men gå nu!» befalde han, då åter det besynnerliga oväsendet tydligt lät höra sig.

Vår hjelte kastade en sista afskedsblick mot rårna, som åter brassats i fyrkant, och utåt den beckmörka rymden, liksom skulle han skiljas från det jordiska för alltid och började derpå långsamt klänga ned för kajuttrapporna.

När Kalle vände sig om, försvann med ens enfalden och lemnade rum för ett triumferande löje. Raskt inträdde han i kajutan, ty han hade länge anat hvad slags sattyg der huserade.

Han hade också hört dessa egendomliga ljud och fruns skri, men genast insett rätta förhållandet, fastän han visserligen i början var litet häpen öfver den besynnerliga vändning saken tagit.

Ja, mycket riktigt! Der lefde de sex ankorna ett det förskräckligaste röfvarlif, för att befria sig från den lina, som de ännu buro om halsen. De flögo och flaxade, öfverallt slående emot någonting och upphofvo de gräsligaste skrän, hesa förstås, eftersom snaran satt på sångorganet, som icke är öfver sig vackert huru som helst, äfven i fritt tillstånd.

Kalle hade icke strypt kräken tillräckligt, det var hela hemligheten. Ankornas tjocka fjäderpels hade gjort ett godt motstånd och när de så kommo i vattnet under bogen, qvicknade de till. Tyvärr sågo de stackars fåglarna endast förskräckliga vattenberg omkring sig, så att de slutligen måste taga till vingarna och vid det de så flögo, sågo de ett ljussken.

»Der värme finns, der finns lif!» tänkte den förståndigaste ankan.

»Der ljuset finns, der finns också civilisationen!» utropade den mest estetiska (kanhända en gammal tidningsanka, hvem vet?), ställde sig så i spetsen för kolonnen och rände i väg. Det gick med fart och samlad kraft och så hände sig, att ankorna foro rakt in genom akterspegelsfönstret på det gamla skeppet Tålamodet och midt i flinten på kaptenskan, fru Helena Landström, som låg tvärs i farvattnet, hvarpå de skingrade sig för att stjelpa omkull lampan och förrätta en hel hop annan hemgång.

Det hade icke varit öfverensstämmande med ett svagt kärils natur, i händelse fru Helena icke känt sig förfärad till vansinne öfver de okända väsen,

som rusade in till henne direkt från det hemlighetsfulla djupet, våta och otrefliga som de kändes. Hvad styrmannen beträffar, så blefvo ankorna utan tvifvel lika förskräckta öfver mötet som han och det var väl derföre de flögo på honom. Ty faran gör de rädda kollriga. En fårskock rusar alltid midt i jernvägsspåret.

Kalle, som ej hörde till de fegas afdelning, handlade raskt och väl. Han fattade den smidiga linan och gjorde denna gång sin sak med omsorg. Sedan han öfvertygat sig om att fåglarna icke för andra resan skulle gå igen, hyfvade han ut dem genom kajutfönstret och började derpå hastigt utplåna de värsta spåren af ankornas ångestfulla verksamhet. När detta var gjordt, lade han sig på golfvet, satte handen mot strupen och började skrika så gräsligt och vildt som två menskliga lungor förmå åstadkomma. Sedan dröjde han ännu en god stund alldeles tyst, hvarpå han smög uppför kajuttrappan och stannade i hytten.

Derifrån kunde han både se och höra den grupp, som fanns samlad invid skylightet. Det var herrskapet, som »hörde akterut»: kaptensparet, styrmannen och konstapeln. De sågo ut som lik allesammans. Bleka, skygga, eländiga, tillintetgjorda.

»Det ska jag säga kapten», hörde han styrmannen säga, »att kapten aldrig kan stå till svars med att ha skickat ner pojken dit ingen annan, med förstånd och som visste bättre, ville gå. Hur kan en begära att en tocken vase ska veta om hva inte gamla sjömän ha riktig pejling på

en gång? Nej, det var oförsvarligt och om Kalle gått med Davids höns, så får kapten stå inne för det, det slår inte fel.»

»Tyst, styrman, tyst», svarade kapten Landström, men rösten lät ej så säker som orden gåfvo vid handen, »en kajutvakt mer eller mindre är väl inte hela verlden. Pojkar finns det i hvar hamn.»

»Åhja, men det finns polis der också — —»

I detta ögonblick stod Kalle midt ibland dem.

Alla tyckte han hade ett underbart utseende. Något vigtigt och hemlighetsfullt, som man icke förr varsnat hos honom.

»Jag skulle be», sade han, »att få tala lite särskildt med kapten och frun. Nu går de an att gå ner både i kajutan och sängkammaren. De ä borta de der fula nu.»

Kaptenen betraktade sin bleka hälft med villrådiga blickar. »Är du riktigt säker, Kalle, att de inte kommer igen?» frågade frun.

»Ja vassera», förklarade Kalle med en myndighet i tonen, som väckte särskildt »Knallens» djupaste undran, »åtminstone icke på nyliga dagar. Men de der får frun veta, om herrskapet nu går ner i kajutan.»

Följda af styrmannens och konstapelns undrande ögon, gingo paret och kajutvakten Kalle nedför trappan till rummet, som nyss väckt så mycken fasa.

Kalle hade tändt på lampan och, med undantag af glasbitarna från det krossade fönstret och

sängkläderna oordning, märktes nu ingenting ovanligt i det stränga herrskapets sofhytt.

»Nu, herr kapten», sade Kalle högtidligt, långsamt och utan Hedesundadialekten, »skulle jag vilja säga några ord angående hvad som hände mig härnere. Strax jag kom ner, flög det på mig någonting iskallt, ack så rysligt, så rysligt.» (Här gjorde fru Helena en sympatetisk gest.) »Det liksom slog till mig med något vått. 'Håll, gamle kurre', sade häftigt en gräslig röst ur hörnet der. 'Blindstyre! Ser du inte, att det här är den der hyggliga pojken Kalle Wild från Hedesunda och inte din kanalje till kapten?' Så sade han verkligen, kapten, ursäkta mig; men jag säger som det är. Husch, hvad det var för en vådlig kropp att se ut! Herrskapet skulle aldrig kunna inbilla sig så ohygglig han var med klor och alla delar. Men mot mig var han riktigt mör i mun. 'Hör på, min kära Kalle Wild', sa' han, 'säg mig uppriktigt, tror du att någon här ombord skulle komma att sörja särdeles, när jag och min kusin här med de smala benen fara af med kapten Landström och hans fördömda käring?' — Ursäkta mig frun, men så sa' han verkligen och jag är pockad säga som det är. 'Kära söta patron', svarade jag, 'gör inte det så här burdus'. — 'Hör du på den du', sa' Döden och skrattade så benskramlorna brakade, 'på det viset har du förlorat ditt vad ändå, för allt hvad säker kusin var.' — 'Så säker som jag hade det i fickan', sa' han med klorna, 'minsann jag kunde tro, att det skulle finnas någon kristen själ här ombord, som

inte när som helst önskade Bond-Landström i en utaf mina rödaste kaminer.' Så sa' han kapten, jag säger som det är jag».

»Fortsätt», uppmanade kaptenen med hvitnade läppar. Fru Helenas tårar föllo strida.

»Då säger han med klorna: 'Jag får en idé. Vi ska sätta Landström på ett litet prof. Så länge han och den fördömda käringen' — det var just så han sa', men frun får väl ursäkta — 'så länge de kunna hålla fingrarna från den här pojken, så må de få respit, men så fort de på minsta sätt förgå sig mot honom, vips! så ta' vi dem.' Men då blef Döden arg och bad honom låta bli att skämta med gammalt folk och sa', att han inte för nöjes skull hade midt i natten farit ända ut i Nordsjön. 'Jag tål just inte vid sån'a här skjutsar nu mera', sa' han, 'alltsen den der fördömda tyska kemisten söp mig full och narrade mig ta' ett bad, deri han slog svafvelsyra, så att jag blef fastlimmad vid en stol, medan kemistkräket sprang och lurade åt sig ett testamente utaf mostern, som han visste jag skulle besöka. Alltsen huserar reumatismen i bena, när det bär af på sjön', sa' han.

'Men nu kan det vara nog pratadt och derföre är det så godt jag ta'r den här pojken först, då förfaller det andra af sig sjelf', skrek han och dermed så sprang han på mig. Jag satte till att skrika. Men då sprang Den Onde fram, befriade mig och körde ut Döden genom fönstret. Just som han sjelf satt gränsle öfver fönsterposten, vände han sig om och sa' till mig: 'Kalle Wild,

helsa Bond-Landström, att fan ta'r honom och hans galanta', ja precis så sa' han, 'om de kröka ett hår på ditt hufvud!' Och så försvann han och jag mistade sansen, för se jag vardt så underlig utaf det der dödnypet, som jag känner ännu.»

»Det var förskräckliga saker det der», yttrade kapten Landström betänksamt och såg sig rysande kring. »Men du står väl inte här och ljuger mig full, pojke?» röt han plötsligt till och gaf Kalle ett fruktansvärdt ögonkast.

»Landström, Landström! Vet hvad du gör!» utropade frun gråtande och föll på knä för kajutvakten. »Bry dej inte om honom, Kalle!» bad hon ångestfullt. »Förlåt honom! Och du Landström, fy skam! Låt mig aldrig mera höra sånt. Jag såg och hörde ju spökena sjelf, vet jag. De kom rakt i famnen på mej, vet jag. Nej, Landström, hvad du gör, men var ingen fritänkare, det säger jag dej. En sådan natt! Jag tror jag blir tokig.»

Kalle bockade sig och ville åter gå till kojs, men dertill voro de värda makarna allt för rädda. De vågade icke vara ensamma, utan bådo honom bädda åt sig på durken i kajutan, der snart Kalles timmerstockar väckte det tuktade parets afund.

Från denna minnesvärda natt vardt Kalle Wilds ställning ombord i den gamla trumfen Tålamodet en hel annan. Nu vankades icke längre hugg och slag från morgon till qväll, utan frun började i stället på att smickra kajutvakten och smugglade diverse godsaker åt honom.

Denna nya regim inverkade dock icke särdeles väl på göromålen i kajuta och kabyss. Kalle, som just aldrig låtit ana fallenheter hvarken åt kammartjenare- eller kocksfacket, tyckte det var öfvermåttan tråkigt att skura, svabla, diska, rensa ärter och gryn, skära fläsk, kött och potatis i små tärningar och koka dem i ett halft dussin timmar, för att frambringa hvad stockholmskyparne kalla »Lapskoj» m. m. på det kulinariska gebitet. Kaptenen, som icke mera vågade hunsa upp honom, beslöt att hastigt nog befria sig från sin farlige kajutvakt och befalde derföre helt enkelt den yngste jungmannen att fungera som kajutvakt och satte Kalle in som jungman på förste styrmannens vakt.

Kalle Wild, flink och tilltagsen af naturen, blef snart hemma både i att styra och beslå ett bramsegel; men någon synnerlig favorit hos styrman Grönros vardt han dock icke. Och när Kalle ibland kröp ner under slupen i storbåten på nattvakterna och tog sig en stilla bondtänkning, väcktes han vanligen med en af stormärsgårdingarna dansande på ryggen. Grönrosen tillhörde de ännu icke alldeles utdöda slags basar, som tro sig veta, att en god tågända, rätt och utan öfverdrift använd, göra bättre sjömän än högsta pointantalet i navigationsskolan. Jag tror nog, att Grönrosen menade Kalle väl, men han hade kunnat uttrycka det bättre.

Kalle Wilds påhittiga hjerna hade länge rufvat öfver något lämpligt sätt att ändra styrmannens stränga uppfostringsmetod. Det var icke så utan, att ej Kalle uttänkt ett puts, men då han numera icke logerade i kajutan, kunde han ej gerna komma åt att utföra sin plan.

Den tiden Kalle försökte hvila sina söndersargade lemmar på den lilla brits, som en tunn vägg skilde från styrmanshytten, hade han nämligen hört gubben Grönros prata i sömnen en massa osammanhängande kärlekssnack, rörande en viss Anna. Så mycket hade han ock lyckats stafva och lägga ihop, att Anna varit styrmannens käresta, men drunknat en vår i den då stundom ganska strida G.-ån. Som vi redan märkt, var styrmannen i hög grad bekajad med vidskepelse, hvilken hör till pjesen hos hvarje riktig sjöman. Kalle hade funderat att ytterligare försöka göra något i denna tacksamma svaghetssynd. Men huru?

Den gamla besättningen hade för längesedan gifvit Tålamodet på båten. Två särskilda uppsättningar ur det slags afskum, som tiggande stryker omkring kokhusen i hamnarna förrän det kan förmås att taga hyra, hade redan profseglat den gamla skutan och ej funnit henne efter sin smak, utan försvunnit. Hon låg nu i Marseilles nya hamn, nästan manlös.

Det var en söndagsafton. Styrman Grönros gick fram och åter, lik ett fånget djur i sin bur och såg öfver de tusentals skimrande gaslågorna. Den nye konstapeln, en norrlänning, som icke

sett Sverige på öfver tjugo år, hade gått i land på f. m. och ej återvändt ännu, oaktadt han lofvat återkomma till middagen. Styrmannen hade stämt möte på »Turkens kafé» med ett par vördiga medlemmar af sin klass och var ytterst förbittrad öfver konstapelns dröjsmål. Han kunde nämligen ej gå från bord, ty kaptenen och hans fru hade, med anledning af den senares började sinnessjukdom, måst flytta i land. Och någon af befälet måste alltid finnas tillstädes.

Det fanns för öfrigt icke mer än två man ombord, i fall man kunde kalla dem så: kocken Jonas och Kalle Wild. Den senare stod också och betraktade gasen med glupska ögon och lyssnade begärligt till det aflägsna sorlet från den stora handelsstaden.

Plötsligt hördes från kajen: »Tålamodet, ohoj!»

»Ändtligen», mumlade styrmannen. »Kalle! Gå i land efter konstapeln, men qvicka dig, min gosse! — Bättre sent än aldrig», filosoferade han som tröst åt sin magasinerade otålighet.

Kalle tog snipan och rodde raskt åt land. Der stod konstapeln och skärskådades med kritiska blickar af en tullsoldat, som med gevär på axeln gick fram och åter mellan två gasstolpar.

»Charlie, my boy? All right!» ropade konstapeln, som utan tvifvel hade ångan uppe betydligt. När han väl kommit i båten, började han tralla diverse bitar om »Santa Anna», »Tree cheers for the red, white and blue» och andra goda saker ända tills de voro vid fallrepstrappan.

»Det var roligt att få se konstapeln i dag»,

sade styrmannen, som redan på långt håll pejlat hans sinnesförfattning. »Det är just inte för bittida, att en annan också kan få komma i land och få åtminstone *en* grogg.»

»Inte i qväll», förklarade konstapeln afgörande. »Jag kommer bara efter lite tobak och sen går jag i land igen.»

»Hvad är det för något?» brummade styrman Grönros hotande. »Konstapeln stannar ombord. Konstapeln skulle vara här i middags redan. Kalle, gå ner i båten och sätt mig i land.»

»Gör du det, slår jag in dina ögon», röt konstapeln, hastigt fattande den lilla trappa, som stod inombords vid fallrepet.

Kalle tog ett steg baklänges. Men styrmannen fattade honom i axeln och trängde honom våldsamt mot relingen.

»Låt pojken vara, säger jag», skrek konstapeln ursinnig. »Kom hit Kalle och gå i land med mig. Vi ge f-n den här gamla arken.»

Kalle Wild visste, att om han följde den beskänkte, men lifvade konstapeln, skulle han få slinka med in på gatorna och se det brokiga vimlet i denna halft vesterländska, halft levantiska stad. Men han var säker att endast få aflemna styrmannen vid kajen och så igen återvända till det tråkiga däcket.

»Kalle», sade styrmannen allvarligt, »du vet hvad du har att vänta, om du följer konstapeln!»

»Du får det bums, om du inte sätter mej i land på eviga fläcken!» skränade konstapeln och höjde sin herkuliska arm öfver Kalles hufvud.

Kalle kastade sig med ett språng öfver relingen nedför fallrepet. Konstapeln hoppade upp på trappan, drog det ena af de inre fallrepen ur sin hake och svängde denna fruktansvärda dagg med sin konstmässigt lagda knop framför styrmannens näsa. »Kom inte hit, för då ritar jag af dig!» hånade han. »Sådana der koljare ska' aldrig försöka lofva upp mot en yankee!»

Konstapeln var redan i båten. Hvilka eder styrmannen slungade efter dem, våga vi ej här upprepa och hotelserna mot Kalles lekamliga beståndsdelar voro sådana, att blott de skräckfulla inqvisitionsbilderna i vaxkabinetten kunna lemna ett någorlunda begrepp derom.

För tillfället brydde de honom föga. Icke ljödo de behagliga i Kalles öron, men gasen skimrade så rik och öfvervältigande, musik och skratt genljödo från stränderna.

De landade. Kalle gjorde min af att ro tillbaka. »Griller!» skrattade den lustige konstapeln. »Låt du båten ta igen sig en stund.»

»Ja, men den blir bortstulen. Konstapeln vet ju ett sån't tjufhål det är här i hamnen.»

»Ja, men du vet ju också, att jag är lapp och kan trolla. När jag lagt fast den, förmår ingen utlänning få den loss.» Och dermed gjorde den norrländske konstapeln några högst märkvärdiga bugter på fånglinan och gömde årorna bakom ett par stora baljor med lagerträd i.

De voro borta till långt på natten. Konstapeln, som ej haft särdeles mycket att svaja med, befann sig åter i normalt humör och Kalle

var visserligen full, men af ruelse. Styrmannen var ingen karl att skämta med.

Båten låg qvar, tack vare den lapska trollknuten, och rymlingarna foro ombord. Icke ett kny märktes der. Konstapeln hann utan särdeles buller i sin hytt. Kalle satte sig att fundera. Men det räckte icke länge, ty hvad som skulle göras, måste göras snart.

Kalle smög akterut. Han kände lokalens alla vrår. Snart var han inne i kajutan, drog der på sig ett par af fru Helenas kjortlar och satte en stor schal öfver hufvudet. Derefter gick han till vattenfatet och slog ett par hemtare vatten öfver sin nya kostym. Så utpyntad kom han till styrmannens hyttdörr, höll andan och öppnade den sakta.

Gamle Grönros mumlade som vanligt i sömnen och som vanligt om Anna, sin drunknade fästmö. Kalle stötte honom sakta vid armbogen. »Hvem är det? Är det någon?» mumlade han.

»Janne, känn du int ijan Anna? Körs, hur skull du kunn gör häj? Naijdå. Å ändå så äir de ja, si du», rabblade Kalle på bredaste Hedesundamål.

Styrmannen halfreste sig i kojen, dödsförskräckt.

»Du är ju drunknad för många år sen, menniska, fast jag aldrig glömt dig, men död är du likvisst, så vik hädan!»

»Trösta mej för dej, Janne, du ske int var våntrojin. Nog föll ja i ån, men vattenmenniskerne tog mej och etter fru Neptun just sökt

e styf köksa för tefelle, demmeså tog ja stanning der å der ha ja vurri alltsen. Men i dag så skull vi gåck ut etter e vattså mot qvälln, men vi kunn int kom ut, för erat ankar låg midt för köksdörn. Då sa fru Neptun te mej: gåck opp i natt du Anna, sa ho, å säj åt Janne de han tar å hyfvar bort ankare från köksdörn, sa ho, så kan du få hels på'n ett tag me samma, sa ho. Men ett hva ja säjer dej, sa ho, säj åt en de han int gör nå illa åt en der gössen Kalle Wild, sa ho, för då går ni förlort, sa ho.»

Styrman Grönros var nu alldeles vaken och hans naturliga förstånd och mod stredo hårdt mot hans lutning åt vidskepelsen. Han sträckte ut handen i mörkret, men fick blott tag i en våt duk. Som ett hvinande var sjöspöket ute och han hörde blott en plumsning långs sidan.

F. d. kajutvakten, numera jungmannen Kalle Wild kom snart derefter till allas förvåning helbregda hem med skeppet Tålamodet och försäkrade till mängdens ännu större häpnad, att man ej gerna kunde segla under ett frommare och mera humant befäl. Men de som minst kunde fatta undfallenheten och öfverseendet, när det gälde den ena eller andra parten, voro just den tuktade kapten Landström och den tuktade styrman Grönros sjelfve. Fru Landström hade denna märkvärdiga resa kommit att tänka ända till galenskap öfver tillståndet i sin själ och slutade med att blifva läserska af Roseniuska sorten, som var dåtidens godtköpsupplaga.

VI.

FYRVERKERI.

»Ni förvånade er nyss öfver mina studier i fyrverkeri», sade Hans, när pukorna i Meissners orkester afbördat sin fosterländska hänförelse vid Vegafesten; »men ni må inte tro, att jag gjort dem af någon särskild böjelse för pyrotekniken. Långt derifrån.

Det fanns en tid, då det var klent för mig. Literatörer *kunna* ha det så ibland, innan de hinna bli nog kloka att gå med olika kokarder i västfickan. Jag hade bara en då, och den bar jag på mössan, så att hvarje menniska kunde se den. Det var en dålig kokard. Färgen var skämd. Också höll jag på att svälta ihjäl.

Då kommer in till mig en herre, som hört, »att jag vore så skicklig» och frågade, om jag ville öfversätta en bok åt honom. Jo, det kunde han lita på. Jag skulle ha gjort en helvetesmaskin den tiden. Något ditåt var det också. Boken hette: »Grundlig anvisning att på egen hand tillverka alla slags fyrverkeripjeser.»

Karlen var sjelf fyrverkare, sade han och uppgaf sig som författare till det tyska originalet.

Han såg ut som en slusker, men det gör allt konstmakarfolk och då han bjöd ett rätt bra honorar, så kände jag mig lycklig.

Jag lofvade öfversättningen om en månad. Det var ett styft arbete, men jag låg i bittida och sent och fick det färdigt på utsatt dag.

Med hvilken glädje jag skyndade bort med manuskriptet! Nu skulle jag icke mer behöfva gömma mig för bagaren, kryddbonesaren, skomakaren. Möjligen uppmjukades min hustrus drag en smula också. Äfven kunde jag köpa skor åt mina präktiga pojkar.

Fyrverkaren låtsade se på mitt opus och fann det som Jehova fann skapelsen. Nu återstod blott liqviden. Då kommo de ömma tonerna. Han hade inga pengar för tillfället. Han hade lagt ned dem i fyrverkeripjeser och dessa gingo trögt — att sälja åtminstone. Men om fjorton dagar — —.

När infarten till helvetet är stensatt med goda föresatser, månne *den* makademiseringen ej grusas med krossade illusioner?

Ett par sådana veckor gå, de äfven och så stod jag åter inne hos fyrverkaren. Nej, han hade inga pengar. Jag tog mig friheten erinra honom om att jag trodde mig ha haft göra med en hederlig karl.

'Det är just hvad jag är', menade han, 'och till bevis derpå vill jag säga herrn, att jag verkligen icke *kan* betala med penningar, men gerna vill lemna herrn full och riklig valuta ändå.'

'Jag vill inte ha någon annan valuta än den

penningsumma vi kommit öfverens om', svarade jag, fullkomligt affärsmässigt. Man blir hänsynslös då nöden ligger på.

'Nå, då ser jag ingen annan råd än att herrn får sitt manuskript tillbaka', sade fyrverkaren. 'Se här är det.'

Manuskript — — nej, det mättade ingen mun. Manuskript! Liksom jag ej hade nog af den varan! 'Valuta?' frågade jag, betydligt mindre positiv, 'hvad är det för en valuta?'

'Herrn får ta sitt honorarium i fyrverkeripjeser. Om jag får ge herrn ett råd, så välj helst solar, vattendykare, luftbägare och raketer med kulörta stjernor i, de äro de mest omtyckta.'

Jag var, som vi säga, 'ställd'. — 'Hör nu min bäste herre', sade jag, 'hvad f-n skall jag med fyrverkerier, jag, då herrn ju sjelf ej kan bli af med dem, fastän det är herrns affär?'

'Det är ju herrns sak', svarade pyroteknikern öppet och osminkadt. 'Antingen manuskriptet tillbaka eller också beloppet derför i mina tillverkningar.'

Hvad ville jag göra? Jag tog en massa fyrverkeripjeser med påskrifna etiketter. De uppgingo enligt faktura till 25 procent öfver min fordran. — Karlen var ärlig.

Med tungt hjerta lät jag ett stadsbud hemtransportera lådan. Som en brottsling smög jag upp på vinden. Lyckligtvis mötte vi ingen. Vi satte den olycksaliga lådan vid en takbjelke.

Der stod hon, men mina tankar voro alltid hos henne. Jag undvek min hustrus blickar, ty

jag trodde mig alltid deri läsa en fråga om innehållet i denna mystiska låda. Jag kunde ej med godt samvete leka med barnen, när de ju hvilket ögonblick som helst kunde bli offer för en explosion. Naturligtvis skulle sattyget explodera förr eller senare. Det var hvad vi säga blott en tidsfråga. Jag tyckte mig läsa en hemlig förtrytelse hos hvarje hyresgäst. Hvilken bäfvan kände jag ej för värden, denne argusblickande vaktmästare! Jag höll på att bli tokig hvarje gång jag hörde signal till eldsvåda.

Om jag ej försökte att realisera hela butiken? Visst gjorde jag det. Men det skulle ske på ett så fint sätt, så fiffigt, att ingen skulle upptäcka tillvaron af den fördömda lådan. Jag hoppas nu, att ingen trodde det vara fråga om tjufgods, men nog tyckte jag mig *då* läsa i allas ögon, att de misstänkte något sådant. Resultatet blef, att jag ej kunde sälja så mycket som en raket.

Värst var det i flyttningarna. Jag förmanade dem att bära lådan med största försigtighet och vill dö på, om jag ej trodde folket vara min sorgliga hemlighet på spåren. Min hustru lurade jag med, att det var min gamla växtsamling, mitt kära minne från studenttiden, men jag misstänkte, att hon ej tog denna förklaring för kontant.

Naturligtvis hade jag en mörk natt kunnat smyga ut och vräka hela härligheten i sjön, men jag tyckte ändå det var ett slags valuta. Fattigdomen är en förfärlig dom.

Emellertid hade jag kommit mig litet bättre upp derföre att jag tagit ned min dumma kokard.

En vacker söndag skulle jag ut och ro med min familj. Vi valde Djurgårdsbrunnskanalen, der man åtminstone alltid har landkänning. För att bereda barnen ett nöje, smög jag upp till lådan och medtog ett par »vattendykare». Ni känner till de der lifvade pjeserna, ett slags eldloppor.

Mutter rodde ett stycke. Jag och barnen sutto akterut. Då smusslade jag fram en vattendykare och tände den oförmärkt. Jag tog en sats och hyfvade den i väg ganska bra.

Mutter och barnen blefvo så häpna jag kunde önska öfver det plötsliga hväsandet.

Men ännu häpnare blef fru Åbergsson, som satt och drack kaffe på stranden, omgifven af sina döttrar. Ty hon fick vattendykaren rakt i sin kopp. Derifrån hoppade han på hennes bruna sidenklädning och derifrån — putt, putt, putt! — for han som en riktig sate och lefde röfvare med döttrarnes nya sommarklädningar.

Muntert, sa' Pilatus.

Tror ni jag kan sitta här och tala om alla de trakasserier, ursäkter, skadeersättningar, skandaler och ovett till höger och venster jag hade för denna fördömda vattenorm?

Men allt har en öfvergång. Affärerna togo sig.

Vi flyttade till ett trefligt hus på söder med en vacker trädgård.

Hustru min ville nödvändigt fira sin tjugonde bröllopsdag, hvarföre vet *jag* egentligen inte. Men det var hennes sak och hon fick sin vilja fram.

Det gick till med en viss ostentation. Herrarna hade frackar. Äfven jag tog på min gamla grafölsrock.

Tillfället bar onekandes prägeln af en viss högtidlighet. Gumman hade slagit på stort och äfven jag tänkte öfverraska herrskapet med litet extra. Till den ändan hade jag smugglat in en sol i hvardera bakfickan. En smula bättre fyrverkeri skulle ta sig ståtligt ut i trädgården, sedan skymningen inträdt. Det är minsann inte många literatörer, som bjuda på solar.

Vi sutto på trädgårdsstolar och drucko toddy. Damerna sögo sherry ur halmstrån. Allt var fridfullt.

Jag har en ingrodd vana att sitta och vicka fram och tillbaka på stolen. Ett, tu, tre! Kratsch! Putt, putt, putt! Psi, psi, putt, putt, putt!

Solen i venstra bakfickan hade fattat eld och började rotera. Den svängde så häftigt att jag måste följa med. Det var bara att hjula. Frackskörten dansade omkring som väderqvarnsvingar.

Kratsch! Putt, putt, putt! Psi, psi psi! Putt, putt, putt!

Den satans solen i högra bakfickan hade tagit eld af en gnista. Men den svängde andra vägen. Solen i den venstra hade ännu icke förlorat något af sin kraft, annamma den! Jag slets bokstafligen mellan tvänne eldar. Upp och ned! Bara hjula! Händer och fötter i ett viftande!

Det är märkvärdigt att jag oskadd kan sitta här. Menniskan är segsliten. Bom, bom, bom! knallade det ändtligen ur min gamla frack och från ett krutmoln kunde jag lugna mina häpna gäster.

Kan ni nu undra på att jag förstår mig litet på fyrverkeri?»

På A. W. Björcks förlag har utkommit:

HUMORESKER

till lands och sjös

af

Chicot.

Svenskt original.

Pris: 2 kronor.

Af pressens omdömen torde få anföras:

»Det är oss ett sant nöje att rekommendera dessa genomroliga småbitar till hvar och en vän af sann humor».

Folkets Tidning.

»Det är så sällan vår originalliteratur bjuder på något verkligt läsvärdt, trots de braskande titlarna, att man med en viss förvåning får fatt i en bok, som man sedan endast ogerna lemnar från sig, innan den är fullständigt utläst. Så är emellertid förhållandet med denna bok».

Figaro.

»Bokens läsning verkar som en sprittande bris, mängd med friskaste saltsjöstänk».

Söndags-Nisse.